

การนำเสนอและสรุปประเด็นการประชุม

สรุปประเด็นกลุ่ม 1

การเตรียมการและการกำหนดท่าทีในการเจรจาต่อรองในระดับสากล

1. WTO ตอบสนองประโยชน์ของประเทศกำลังพัฒนาหรือไม่ อย่างไร หากประเทศกำลังพัฒนาไม่ได้ประโยชน์เท่าที่ควรจะแก้ไขอย่างไร
 - ตอบสนอง แต่ยังไม่มากเท่าที่ควร
 - อาจผลักดันให้มีการเพิ่มงบประมาณความช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาให้มากขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเพิ่มศักยภาพในการเจรจาต่อรอง
2. การเจรจาใน WTO ที่ผ่านมา ไทยได้ หรือเสียอย่างไร
 - มีทั้ง ได้และเสีย
 - ได้บรรยากาศการค้าระหว่างประเทศที่ดีขึ้น
 - ได้กฎกติกาที่ชัดเจนขึ้นในระดับหนึ่ง
 - เกิดต้นทุนในการปรับตัวภายในประเทศ เช่น การออกกฎหมายใหม่
3. ไทยควรมีท่าทีในการเจรจาการค้าพหุภาคีรอบใหม่อย่างไร
 - ควรให้ความสำคัญและผลักดันเรื่องสินค้าเกษตร กฎเกณฑ์ การระงับข้อพิพาท การปฏิบัติตามพันธกรณี และรอบคอบในการเจรจาเรื่องใหม่ๆ
4. กลไกการเตรียมการเจรจาภายในประเทศควรจะเป็นอย่างไร เพื่อสะท้อนผลประโยชน์ของทุกฝ่ายในประเทศ
 - การกำหนดนโยบายของรัฐควรพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลกระทบในทุกด้าน
 - ผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ ควรเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ตั้งแต่การกำหนดท่าทีการเจรจา และติดตามตรวจสอบผลการเจรจา
 - เตรียมความพร้อมเรื่องข้อมูลเพื่อใช้ในการเจรจา ทั้งเรื่องการจัดเก็บข้อมูลในประเทศให้ทันสมัย และเที่ยงตรง และเรื่องการเผยแพร่ข้อมูลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบอย่างทั่วถึง
 - เพิ่มการวิจัยเพื่อประเมิน Cost & Benefit จากการเจรจา
 - สร้าง และเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากรในการเจรจา
5. การปฏิรูปการเงินระหว่างประเทศจะมีผลกระทบต่อการค้าและภาคการผลิตที่แท้จริงอย่างไร ไทยจะได้ประโยชน์อย่างไร
 - สร้างสภาพแวดล้อมทางการเงินที่เอื้อต่อการค้า และการลงทุน
 - มีกติกากิจที่จะคุ้มครองประเทศกำลังพัฒนาที่กู้ยืมเงินจากต่างประเทศ ไม่ให้ถูกเจ้าหนี้เอาเปรียบ
 - ธุรกิจที่ไปลงทุนในต่างประเทศสามารถนำเงินเข้าออกได้อย่างคล่องตัว ไม่เป็นอุปสรรคต่อการลงทุน

สรุปกลุ่มที่ 2

ยุทธศาสตร์ของไทยต่อการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคและทวีป

การรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคและทวีป

การเจรจาภูมิภาคนิยมและทวีปคือแพร่หลายเนื่องจาก

1. ความไม่มั่นใจในความสำเร็จของการเจรจาระดับพหุภาคี
2. มีความคิดว่าเจรจางเล็กดีกว่าวงใหญ่
3. ความสำเร็จของสหภาพยุโรป
4. ต้องการแสดงจุดยืนการค้าเสรี
5. เหตุผลทางการเมือง
6. เหตุผลทางธุรกิจสมัยใหม่ที่อาศัย Logistics

วิธีการที่ให้ประโยชน์มากต้นทุนน้อย

1. กลุ่มที่เข้าร่วมควรมีขนาดใหญ่ หลากหลายและเป็นประเทศที่ไปเข้ากลุ่มกับคู่แข่ง
2. ความแตกต่างทางภาษีกับประเทศนอกกลุ่มน้อย
3. สาขาที่เปิดเสรีครอบคลุมกว้าง
4. ครอบคลุมมากกว่าเรื่องภาษี
5. มีกลไกที่จะให้สมาชิกดำเนินการตามความตกลง
6. กรอบการเจรจาใกล้เคียงกัน

หลักยุทธศาสตร์สำหรับประเทศไทยอาจมองได้ 4 แนวทาง (โดยยึดหลักยุทธศาสตร์ข้อ 1 และ 2 เป็นสำคัญ)

1. เป็นวิธีการไปสู่การเปิดเสรีในระดับพหุภาคี
2. เป็นเครื่องมือในการเพิ่มอำนาจต่อรองในกรอบที่ใหญ่ขึ้น
3. เป็นเครื่องมือแสวงหาสิทธิพิเศษเหนือคู่แข่ง
4. เป็นการป้องกันการถูกโดดเดี่ยว

กลยุทธ์ในการเจรจา

1. เน้นการเจรจากับประเทศเศรษฐกิจใหญ่และหลากหลาย
2. ลดความซับซ้อนของการเจรจาเพื่อเป็นการลดต้นทุนซึ่งอาจทำได้โดยให้มีกรอบเดียวที่เป็นมาตรฐานในการเจรจา เช่น ใช้กรอบ AFTA-ACCESS เป็นหลักในการเจรจากรอบข้อตกลงอื่นๆ และผลักดันความร่วมมือ ASEAN+3 ตามมาด้วย APEC เป็นเขตการค้าเสรีเนื่องจากหลายประเทศในกลุ่มมีความตกลง FTA ระหว่างกัน
3. มีมาตรการรองรับผลกระทบจากการรวมกลุ่ม กล่าวคือ มีโครงสร้างภาษี (MFN) ที่สอดคล้องระหว่างสินค้าต้นน้ำและปลายน้ำ ในและนอกกลุ่ม มีกรอบเวลาที่แน่นอนชัดเจน และมีการช่วยเหลืออุตสาหกรรมที่ได้รับผลลบที่ไม่บิดเบือนกลไกตลาด

การรวมกลุ่มประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตร

ความร่วมมือในภูมิภาคทางด้านสินค้าเกษตร

1. ระบบการค้าโลกสร้างปัญหาให้แก่การค้าสินค้าเกษตรของประเทศกำลังพัฒนา
2. วิเคราะห์รูปแบบความร่วมมือในภูมิภาคทางด้านสินค้าเกษตรว่าควรมีรูปแบบใด
3. ใช้กรณียางพาราและข้าวของไทยเป็นตัวอย่าง

ข้อสรุป

1. ความร่วมมือทางด้านสินค้าจะประสบความสำเร็จได้ยาก
2. ความร่วมมือหรือนโยบายเพื่อให้ราคาสินค้าเกษตรสูงขึ้นจะมีประโยชน์น้อยกว่าการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสร้าง value chain ผู้การแปรรูป
3. ความร่วมมือควรมีเป้าหมายเพื่อให้ลดการอุดหนุนสินค้าเกษตรในกรอบ WTO สร้างความสามารถทาง SPS เพื่อค้าขายระหว่างกันได้สะดวกขึ้น และลด NTBs อื่นๆ ที่มี

การประเมินความร่วมมือทางการเงินภายในเอเชียตะวันออก (EA)

มีความพยายามให้มีความร่วมมือทางการเงินในภูมิภาคหลังเกิดวิกฤติทางการเงินในเอเชียและในหลายประเทศโดยมีจุดประสงค์เพื่อปกป้องตนเองจากความเสี่ยงและความผันผวน และพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคอย่างมีประสิทธิภาพรวมถึงทดแทนการพึ่งพา IMF

รูปแบบของความร่วมมือทางการเงินภายในกลุ่ม EA

1. ติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด
2. ระบบเตือนภัยล่วงหน้า
3. กู้เงินระยะสั้นระหว่างธนาคารกลางด้วยกัน
4. ร่วมมือทางด้านนโยบายเศรษฐกิจส่วนรวม
5. ร่วมมือทางด้านอัตราแลกเปลี่ยน
6. พัฒนาลาดทุนระยะยาวของภูมิภาค
7. จัดตั้ง AMF

เหตุผลที่สำคัญ 4 ประการ

1. เลี่ยงการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจอีกครั้ง
2. แม้เกิดขึ้นอีกก็สามารถต่อสู้ได้ดี
3. เพิ่มอิทธิพลที่จะคุมสภาพแวดล้อมทางการเงิน
4. สนับสนุนการรวมตัวทางเศรษฐกิจของภูมิภาค EA

การอภิปรายของกลุ่ม

1. หลังวิกฤติมีความร่วมมือใกล้ชิดขึ้นผ่านการประชุมรัฐมนตรีการคลัง ASEAN และ APEC
2. ความร่วมมือที่เกิดขึ้นแล้วผ่านการประชุมรัฐมนตรีการคลังคือ การติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด การมีระบบเตือนภัยล่วงหน้า ความร่วมมือทางด้านนโยบายเศรษฐกิจส่วนรวม

3. การกู้เงินระยะสั้นระหว่างธนาคารกลางด้วยกัน โดยการทำ SWAP มีแล้วเช่นกันแต่มีปัญหาว่าบางประเทศต้องให้เป็นไปตามเกณฑ์ของ IMF
4. การจัดตั้ง AMF คงไม่เกิดขึ้นในระยะสั้น
5. การพัฒนาตลาดทุนระยะยาวของภูมิภาคควรส่งเสริมเพราะสภาพคล่องของภูมิภาคมีมาก ลดการพึ่งพิงตลาด New York และ London
6. การเกิด Asian Bond มีความเป็นไปได้สูงและมีประโยชน์
7. ภูมิภาคควรมีการใช้เงินสกุลภูมิภาคมากขึ้นและมีการร่วมมือทางด้านอัตราแลกเปลี่ยนโดยระยะยาว อาจพัฒนาเป็นเงินสกุลเอเชีย

สรุปผลการประชุมกลุ่มย่อย
กลุ่ม 3 การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจในระดับมหภาคเพื่อความสมดุล
ระหว่างการพึ่งพาสถาปัตยกรรมต่างประเทศและตลาดภายในประเทศ

เนื้อหาการนำเสนอ

1. ผลกระทบโลกาภิวัตน์ในระดับโลก

- เพิ่มการขยายตัวทางเศรษฐกิจ
- ลดความยากจนตัวเงิน
- แต่อาจมีส่วนเพิ่มความยากจนเปรียบเทียบ/เพิ่มช่องว่าง รายได้
- กระตุ้นประสิทธิภาพของระบบเศรษฐกิจ
- อาจเพิ่มความเสี่ยง/ผันผวน ในระดับประเทศหรือระดับภาคการผลิต

2. โลกาภิวัตน์กับประเทศไทย

- ข้อสังเกตเบื้องต้น: เหมือนในระดับโลกเกือบทุกประการ
 - เศรษฐกิจขยายตัว
 - ความยากจนลดลงแต่ไม่เท่าเทียมมากขึ้น
 - ความผันผวนจากเงินทุนเคลื่อนย้ายสูงขึ้น
- ผลการทดสอบทางเศรษฐกิจมิติยืนยันข้อสังเกต

กรอบแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

หากโครงสร้างเศรษฐกิจยังคงเป็นอย่างเดิม ดุลบัญชีเดินสะพัดมีแนวโน้มจะขาดดุลหลังจากที่เศรษฐกิจขยายตัวไประยะหนึ่ง ดังนั้นการที่จะมีการขยายตัวได้ในระดับดังกล่าว โดยมีดุลเดินสะพัดเกินดุลได้ จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ 3 ประการ คือ

- เพิ่มขีดความสามารถในการหารายได้เงินตราต่างประเทศ
- การกระจายการลงทุนและการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจสู่ชนบท
- ปรับปรุงโครงสร้างเศรษฐกิจให้พึ่งพิงการนำเข้าน้อยลง

3. ความเป็นไปได้และเงื่อนไขในการที่จะพึ่งพาสถาปัตยกรรมต่างประเทศน้อยลง

- หลังจากวิกฤติเศรษฐกิจ สัดส่วนการส่งออกต่อ GDP เพิ่มขึ้นอย่างมาก จากประมาณ 40% ก่อนวิกฤติ มาเป็นประมาณ 66% ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการฟื้นตัวจากวิกฤติเศรษฐกิจ
- สัดส่วนที่สูงขึ้นทำให้เศรษฐกิจไทยถูกกระทบจากภายนอกมากขึ้น และเนื่องจากภาวะการแข่งขันที่รุนแรง การส่งออกอาจจะไม่สามารถขยายตัวในระดับที่สูงได้อย่างต่อเนื่อง
- ดังนั้น ควรวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้และเงื่อนไขที่จะพึ่งพิงการส่งออกน้อยลง

4. การกำหนดเป้าหมายสำหรับ 5 ปีข้างหน้า

- ให้สัดส่วนของการส่งออก (สินค้าและบริการ) ต่อ GDP ลดลงเหลือประมาณ 55% จาก 66%
- เศรษฐกิจจริงขยายตัวร้อยละ 6 เงินเฟ้อร้อยละ 1.5
- ดุลบัญชีเดินสะพัดยังเกินดุล แต่ลดลงได้ปีละ 25% จากระดับของปีก่อน จะเป็นประมาณ 64.6 พันล้านบาทใน 2550

การลดการพึ่งพาการนำเข้า

- ใช้ข้อสมมติฐานการลดสัดส่วนการนำเข้าที่สอดคล้องกับข้อมูลที่สภาพัฒนาฯ ได้สำรวจมา
- ในกรณีนี้ ถ้ารวมการขยายตัวของการส่งออก เศรษฐกิจรวมสามารถขยายตัวได้ร้อยละ 4.75

การเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต

- ระหว่างปี 2524-2538 ประสิทธิภาพการผลิตรวมเพิ่มประมาณร้อยละ 1 ต่อปี
- ถ้าสมมติให้ TFP เพิ่มปีละ 1% ในช่วง 5 ปีข้างหน้า เมื่อรวมกับการเพิ่มการส่งออกและการลดสัดส่วนการนำเข้า เศรษฐกิจจะขยายตัวได้ร้อยละ 5.8 ต่อปี

แนวโน้ม TFP growth

- จากการวิเคราะห์แนวโน้มของ TFP growth พบว่ามีแนวโน้มขยายตัวได้ประมาณปีละ 0.28% เท่านั้น
- ถ้าจะให้ TFP เพิ่มได้ร้อยละหนึ่งต่อปี ต้องมีมาตรการมาเสริมหลายด้าน เช่น ระบบการพัฒนาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศ ที่ไทยมักติดลำดับต่ำ ระบบการศึกษาและฝึกอบรม การเพิ่มประสิทธิภาพของภาครัฐ เป็นต้น

การประหยัดพลังงาน

- ท้ายสุด สมมติให้สามารถประหยัดการใช้พลังงานในการผลิตได้ร้อยละ 5 ในช่วงห้าปีข้างหน้า
- รวมกับการขยายตัวของการส่งออก การลดสัดส่วนการนำเข้า และการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต จะสามารถทำให้ระบบเศรษฐกิจมีศักยภาพที่จะขยายตัวได้ประมาณร้อยละ 6.0 ต่อปี เท่ากับเป้าที่ได้ตั้งไว้พอดี

สรุปสาระจากการระดมความคิด ประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก ได้แก่

1. กรอบการวิเคราะห์

- เป็นการใชภาพที่เห็นการเชื่อมโยงกันสำหรับเป้าหมายต่างๆ ทั้งระบบ
- ยังมีความเป็นห่วงเกี่ยวกับเหตุผลที่ได้กำหนดเป้าหมายต่างๆ ขึ้นมา เพราะอาจจะทำให้เกิดความเข้าใจผิด

2. การตั้งเป้าหมายการส่งออก

- การกำหนดให้สัดส่วนการส่งออกลดลงเป็น 55% อาจจะทำให้เข้าใจผิดว่าเราไม่สนใจที่จะช่วยให้การส่งออกดีขึ้น
- วิธีการมองที่ดีกว่าอาจจะเป็นการส่งออกมีแนวโน้มที่จะต่ำกว่าในอดีตอยู่แล้ว และในความจริงถ้าขยายตัวได้ 3.7% ต่อปี ก็คล้ายกับที่ขยายตัวใน 2 ปีที่ผ่านมา คือไม่ต้องตั้งเป้าหมายให้ขยายตัวต่ำ ก็มีแนวโน้มเป็นเช่นนั้นอยู่แล้ว

3. การนำแนวทางสู่การปฏิบัติ

- เป็นเรื่องที่ประชุมให้ความสำคัญ
- การวิเคราะห์จากแบบจำลองเป็นเพียงการให้กรอบว่าจำเป็นต้องทำอะไร แต่ไม่ได้บอกว่าจะต้องทำอะไร
- ต้องขยายผลต่อไปอีกมาก และอาจจะไม่ง่าย

การลดสัดส่วนการนำเข้า

- ความสำเร็จของวิธีการ
- ต้องหาข้อมูลในรายละเอียดเพิ่มเติม สภาพัฒนาฯ จะต้องเก็บข้อมูลเชิงลึกต่อไป
- ต้องพยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริโภคและการลงทุนด้วย มักจะชอบบริโภคสินค้านำเข้าเกินความจำเป็น

- ควรพิจารณาสิ่งที่รัฐสามารถทำได้เพื่อกระตุ้นการลดการนำเข้า

การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

- การพัฒนาขีดความสามารถทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- การศึกษา ฝึกอบรม ความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์
- การเพิ่มประสิทธิภาพทั้งระบบ รวมทั้งภาครัฐ ซึ่งรวมถึงการปรับเปลี่ยนวิธีการงบประมาณ

การประหยัดพลังงาน

- เป้าที่ตั้งอาจจะยากกว่าที่คิด
- คงต้องพิจารณากับกลุ่มพลังงานในรายละเอียดต่อไป

4. ความผันผวนจากตลาดเงิน

- นอกจากความผันผวนที่มาจากการค้า ที่ประชุมเน้นความผันผวนของตลาดเงินระหว่างประเทศ
- ต้องมีการดำเนินนโยบายในประเทศที่เหมาะสม
- ต้องมีการร่วมมือในภูมิภาคเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันความเสี่ยงและลดผลกระทบจากความผันผวน

สรุปผลการประชุมกลุ่มที่ 4

การบรรเทาผลกระทบต่อกลุ่มที่เสี่ยงจากแรงกดดันจากกระแสโลกาภิวัตน์

กลุ่มที่ 4.1

เกษตรกรทางเลือกและกองทุนชุมชนพึ่งตนเอง

โลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อมเดิมอย่างไร

ผลเสียทางเศรษฐกิจ

- ผลิตเพื่อขายตามความต้องการของตลาด ทำให้ชุมชนไม่สามารถกำหนดราคา รูปแบบ การผลิต ปรับปรุง พันธุ์ คัดเลือกพันธุ์
- การใช้ปุ๋ยเคมี ฆ่าฆ่าแมลงมาก ทำให้การผลิตต้องลงทุนสูงขึ้น ทำให้เกษตรกรมีหนี้สินเพิ่ม ที่ดินทำกิน น้อยลง/สูญเสียที่ดินทำกิน
 - ทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ถูกทำลาย เนื่องจากการผลิตเชิงเดี่ยวเพื่อขาย ใช้พื้นที่มาก รวมทั้ง การใช้สารเคมีในปริมาณ ที่มากขึ้น
 - การขัดแย้งในการใช้ทรัพยากร น้ำ ดิน ป่า
 - นโยบายรัฐถูกกำหนดโดยนักการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ บริษัทการเกษตรขนาดใหญ่ครอบงำการเกษตรผ่านการส่งเสริมของรัฐผูกขาด ควบคุมการผลิต

ผลเสียทางสังคม

- เกิดการเปลี่ยนแปลงฐานชีวิตวัฒนธรรมของชุมชน ความคิด ค่านิยมเดิมจากการพึ่งตนเอง มาเป็นการบริโภคนิยม โดยผ่านกลไกตลาด สื่อและเทคโนโลยีต่าง ๆ
- ระบบการศึกษาดึงคนออกจากท้องถิ่น ทำให้เกิดการขาดช่วงการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ (ท้องถิ่นขาดโอกาสในการกำหนดหลักสูตรหรือสิ่งที่สอดคล้องกับ ปัญหาความต้องการของท้องถิ่น)
- การปกปิดข้อมูลข่าวสาร สื่อวิ่งตามกระแสทุน กระตุ้นการบริโภคโดยเฉพาะกลุ่มเด็ก เยาวชน เกิดความต้องการเทียม ที่เกินความพอดี

ประสบการณ์ในการปรับตัว/ทางเลือก/ทางออกของชุมชน

1. ชุมชนหันกลับมาทบทวนตัวเอง
2. ชุมชนจัดทำข้อมูลชุมชนด้วยการสำรวจสภาพปัญหา ศักยภาพชุมชนเพื่อให้ชุมชนเห็นภาพรวมสถานการณ์ของชุมชน ร่วมกัน การวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพเพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนแม่บทชุมชน
3. การจัดทำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การอบรมในเรื่องการผลิต การแปรรูปการตลาด การบริหารจัดการ
4. การสร้างกลุ่ม เครือข่ายเพื่อเชื่อมโยงพลังชุมชน แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน
5. การเชื่อมโยงกองทุนชุมชน เพื่อลดการพึ่งพิงภายนอก และไม่ให้เกิดหนี้สินเพิ่มมากขึ้น
6. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ เวทีเรียนรู้ โดยเริ่มจากการพัฒนาคนให้ใช้ชีวิตอย่างเหมาะสม พึ่งตนเองมากกว่าการพึ่งพิงภายนอก เน้นการผลิตเพื่อกินเพื่อใช้ในชุมชน ที่เหลือขายหรือแลกเปลี่ยน
7. การฟื้นฟูภูมิปัญญาดั้งเดิม การสืบค้นวิถีชีวิตของบรรพบุรุษ ด้วยกระบวนการวิจัยของชาวบ้าน
8. การปรับวิธีคิด ปลูกจิตสำนึกทบทวนตนเอง ใช้แผนแม่บทชุมชนเป็นเครื่องมือปลูกจิตสำนึกให้รู้จักตนเอง เกิดสำนึกท้องถิ่น ตระหนักในคุณค่าของทุนทางสังคม
9. การใช้สื่อชุมชน วิทยุชุมชนเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร
10. การเชื่อมโยงกิจกรรมการพัฒนาของชุมชนที่ทำให้เกิดการเกื้อหนุนกัน

บทเรียนที่เกิดจากการปฏิบัติของชุมชน

- การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ต้องบันทึก/ทำวิจัย
- การใช้ข้อมูลทำให้เกิดการทบทวนตนเอง เท่าทันกระแสโลก
- การทำแผนชุมชน โดยชุมชน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง
- การพึ่งตนเองจะเกิดผลน้อยถ้าไม่เปลี่ยนแปลงระดับนโยบาย
- ปรับระบบการศึกษาโดยให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดหลักสูตร
- สร้างเครือข่าย สร้างเงื่อนไขควบคุมทางสังคม โดยใช้มาตรฐานของชุมชนเอง
- ยำนำสิ่งที่เกิดขึ้นซึ่งใช้เวลาสั่งสมอย่างต่อเนื่องจากชุมชน ไปทำเป็นนโยบายซึ่งนำไปสู่การแบบบูรณาการทั่วประเทศ เพราะจะทำให้เกิดการละเลยหลักคิดและสาระเดิม

ข้อเสนอบทบาทฝ่ายต่างๆ ในการกำหนดทิศทางเพื่อการเปลี่ยนแปลง

1. เกษตรกร/ชุมชน/องค์กรชุมชน

- ขยายเครือข่ายเกษตรยั่งยืนพึ่งตนเอง โดยเริ่มจากระดับครอบครัว กลุ่ม/ชุมชน/เครือข่าย ให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง
- กำหนดเป้าหมายการพึ่งตนเองให้ชัดเจนร่วมกันทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง (ตามความพร้อม) เพื่อนำสู่การปฏิบัติ

- จัดทำข้อมูล/ความรู้ของชุมชน เช่น รายได้-รายจ่าย ต้นทุนการผลิต เปรียบเทียบข้อมูลระหว่างเกษตรกรเคมี/เกษตรกรทางเลือก ประสิทธิภาพการผลิต ฯลฯ
- รวมกลุ่ม/เครือข่าย สร้างกองทุนของชุมชน เชื่อมโยงกองทุนที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ลดการพึ่งพุนภายนอก
- เชื่อมโยงใช้ทุนของชุมชน ทำเกษตรอินทรีย์/เกษตรกรทางเลือก ศึกษากิจชุมชน นำผลกำไรมาจัดสวัสดิการชุมชน
- พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างหลักสูตรท้องถิ่นให้เยาวชนรู้จักท้องถิ่นตนเอง
- สร้างความมั่นคงด้านอาหารของชุมชน การผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
- ใช้สื่อชุมชนและสื่อมวลชนเผยแพร่แนวทางการพึ่งตนเอง เกษตรทางเลือก
- สร้างผู้สืบทอดเจตจำนง เพื่อสานต่อไม่ให้ขาดช่วง ด้วยการชักจูงเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการสืบทอดภูมิปัญญา

2. หน่วยงาน/นโยบายรัฐ

- กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาโดยเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต
- ย่นนำความสำเร็จเฉพาะพื้นที่ซึ่งใช้เวลาสั่งสมต่อเนื่องจากชุมชนไปทำเป็นนโยบายทั้งประเทศแบบบูรณาการ แต่ให้ความสำคัญและความล้มเหลวสู่การเรียนรู้ร่วมกัน
- รัฐต้องส่งเสริมเกษตรอินทรีย์/เกษตรกรพึ่งตนเองอย่างจริงจังเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร สร้างฐานปัจจัยสี่ ได้แก่
 - การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ โดยการผลิตเอง ใช้เอง
 - ลดการนำเข้าปุ๋ยอินทรีย์ ลดการนำเข้ายาฆ่าแมลง
 - สนับสนุนการเก็บรักษาพันธุ์พื้นเมือง/ท้องถิ่น เกษตรกรสามารถเก็บรักษาและพัฒนาปรับปรุงพันธุ์เอง
- ต้องส่งเสริมสื่อชุมชน/วิทยุชุมชนให้สามารถสร้างกระแสการพึ่งตนเองของชุมชนนำเสนอข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างเกษตรกรอินทรีย์และเกษตรกรเคมี และกรณีตัวอย่างชุมชนพึ่งตนเอง
- รัฐต้องปรับระบบการศึกษา พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำการเกษตรด้วยการสนับสนุนให้ชุมชนมีหลักสูตร ท้องถิ่น
- สนับสนุน/เสริมความเข้มแข็งของเครือข่าย
 - เครือข่ายองค์กรชุมชน/เครือข่ายเกษตรกรทางเลือก ให้สามารถขยายฐานสมาชิกที่ทำเกษตรพึ่งตนเองชุมชน
 - เครือข่ายประชาคมต่าง ๆ ที่สนับสนุนการพึ่งตนเองของชุมชน
 - เครือข่ายนักวิชาการที่ติดตามข้อมูลวิจัยร่วมกับชุมชน
 - เครือข่ายนักวิจัยชาวบ้านที่เรียนรู้จากการปฏิบัติ

- รัฐต้องสนับสนุนสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น
- รัฐต้องเปลี่ยนตัวชี้วัดผลสำเร็จของการพัฒนาทุกระดับ เช่น ความมั่นคงทางอาหาร การครอบครองที่ดิน/ปัจจัย การผลิต หนี้สิน การลดรายจ่าย ความสามารถในการลดรายจ่ายแทนการเพิ่มรายได้ ทุนสังคม ฯลฯ
- การประสานพหุภาคี 5 ฝ่ายได้แก่ รัฐ ชุมชน นักวิชาการ ธุรกิจ ผู้บริโภค ขึ้นเวทีให้บริษัทใหญ่พบปะกับเกษตรกรเพื่อให้เกิดการเกื้อหนุนกัน
- ให้ข้อมูลทั้งด้านบวกด้านลบต่อชุมชน ที่สามารถเลือกรับไปใช้ได้
- การส่งเสริมการเกษตรจะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
- กระตุ้นบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมเกษตรทางเลือก

3. ธุรกิจเอกชน

- ปรับระบบความสัมพันธ์ระหว่างภาคธุรกิจกับบริษัทใหญ่ให้เท่าเทียม
- ส่งเสริมการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์

กลุ่มที่ 4.2

ทรัพย์สินทางปัญญา

ปัญหาของระบบทรัพย์สินทางปัญญา

- ระบบทรัพย์สินทางปัญญาปัจจุบันขยายตัวไปอย่างกว้างขวางจนเกินขอบเขต เช่น สิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิต ซึ่งที่ประชุมเห็นว่าไม่เหมาะสม
- ระบบทรัพย์สินทางปัญญาบางประเภทขัดต่อวิถีทางวัฒนธรรม เช่น การแลกเปลี่ยนพันธุ์พืชของชุมชน
- เห็นว่าในหลายกรณีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาบางประเภทก็ไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยี
- การเข้าถึงยาของผู้ป่วย เช่น ผู้ป่วย AIDS (ราคาแพง, ระยะเวลาคุ้มครองยาวนานเกินไป)
- ขั้นตอนการจดทะเบียนขอรับการคุ้มครองไม่เอื้อต่อนักวิจัยในประเทศ และประชาชนทั่วไป
- ขาดการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อที่จะให้ประชาชนภายในประเทศได้รับประโยชน์ การประชาสัมพันธ์ที่เป็นอยู่ส่วนใหญ่มักเป็นการพูดถึงข้อดีของระบบทรัพย์สินทางปัญญา

ข้อเสนอ

1) ข้อเสนอเชิงรุกในการเจรจาระหว่างประเทศ

- ข้อเสนอให้มีการทบทวนข้อตกลงทรัพย์สินทางปัญญาที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่ให้ครอบคลุมเรื่องยาที่จำเป็น และสิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิต

2) ข้อเสนอในการสร้างกลไกและกระบวนการบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วม โปร่งใส ในการเจรจาข้อตกลงระหว่างประเทศ

- รัฐต้องสร้างหลักประกันในการสร้างกลไกและกระบวนการเพื่อให้สังคมไทยมีส่วนร่วมอย่างโปร่งใสในข้อตกลงระหว่างประเทศ
- ในระยะยาวหลักประกันนี้ควรระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ และมีกฎหมายรองรับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
- ในระยะสั้นต้องพิจารณาบทบาทของคณะกรรมการนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (กนศ.) ที่เปิดโอกาสให้สถาบันทางวิชาการ และองค์กรภาค ประชาชนมีส่วนร่วม
- มีกระบวนการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับข้อตกลงระหว่างประเทศอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้การอนุวัติการเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประเทศและลดผลกระทบต่อประชาชน

3) ข้อเสนอในการปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่

- ปรับปรุง แก้ไขปัญหาของขั้นตอนกระบวนการจดสิทธิบัตร
- ส่งเสริมการขอสิทธิบัตร (ของคนไทย) ในต่างประเทศ (ขยายความคุ้มครองเพื่อสร้างมูลค่าและคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของคนในประเทศ)
- ส่งเสริมการเผยแพร่ข้อมูล/ความเข้าใจของประชาชน ในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา
- กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ควรอยู่ภายใต้กรอบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาปัจจุบัน
- ต้องมีความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสิ่งประดิษฐ์ต่อสภาพแวดล้อม รวมถึงสุขภาพ
- มีการถ่วงดุลผลประโยชน์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริโภค และเกษตรกร กับผู้ถือสิทธิบัตร

4) การปรับบทบาทของฝ่ายต่างๆ

- การศึกษาเพื่อปรับบทบาทหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านทรัพย์สินทางปัญญา
- การปรับกระบวนการและองค์ประกอบขององค์กรที่รับผิดชอบการเจรจาระหว่างประเทศ เช่น กนศ.

5) การพัฒนาขีดความสามารถในการประดิษฐ์คิดค้นของคนไทย-ประเทศไทย

กลุ่มที่ 4.3 ธุรกิจค้าปลีก

ผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ต่อกลุ่มร้านค้าปลีก

- การลงทุนและการขยายตัวของห้างค้าปลีกข้ามชาติขนาดใหญ่
- พฤติกรรมการบริโภคเปลี่ยนไป
- ร้านค้าปลีกขนาดเล็กและห้างค้าปลีกขนาดกลางท้องถิ่น ยอดขายลด-เลิกกิจการ
- ผู้ผลิตรายเล็กเลิกกิจการ เพราะช่องทางจัดจำหน่ายผ่านร้านค้าปลีกขนาดเล็ก น้อยลง

การปรับตัวของร้านค้าปลีก

- ภาครัฐ
- ภาคประชาชน
- ภาคธุรกิจเอกชน
- ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน

1. ภาครัฐ

- ส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการ เช่น โครงการร้านค้าตัวอย่างนำร่อง จังหวัดละ 1 ร้าน การพัฒนาระบบโปรแกรมบัญชีสำเร็จรูป และขยายผลเป็นร้านพัฒนา
- ส่งเสริมการเชื่อมโยงร้านค้าปลีก คำสั่งกับกลุ่มผู้ผลิต
 - ดำเนินงานใน 4 จังหวัด นำร่อง ได้แก่ นครสวรรค์ สุพรรณบุรี อุตรดิตถ์ ชัยภูมิ
- สนับสนุนและประสานงานด้านเงินทุนเพื่อพัฒนาร้านค้า เช่น ประสานงานกับบอย.
- พัฒนาเฟรนไชส์ธุรกิจจากภูมิปัญญาคนไทย มีประมาณ 80 กิจการในขณะนี้
- สนับสนุนการจัดตั้งบริษัทร้านค้าปลีกเข้มแข็งจำกัด โดยใช้เงินสนับสนุน 395 ล้านบาท
- การดำเนินงานของกรมพัฒนาธุรกิจการค้าปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานจากการส่งเสริมตามภูมิสังคม โดยคำนึงถึงภูมิปัญญาและการเรียนรู้ร่วมกันทางองค์ความรู้เดิมชุมชน ผสานกับความรู้นอกจากภายนอก
- ภาครัฐควรปรับระบบการจัดเก็บภาษีให้สอดคล้องกับระบบการบริหารจัดการของผู้ค้าส่ง

2. ภาคประชาชน

- ส่งเสริมการจัดตั้งร้านค้าชุมชนให้เป็นศูนย์รวมการซื้อขายสินค้าชุมชนและสินค้าบริโภคอุปโภคที่สนองความต้องการของชาวบ้านได้อย่างครบถ้วน
- พัฒนาระบบการบริหารจัดการของร้านค้าชุมชนให้มีประสิทธิภาพ โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกอย่างแท้จริง
- พัฒนาสื่อชุมชนเพื่อให้ข่าวสารและการเรียนรู้แก่ชุมชน รู้เท่าทันกลยุทธ์ทางการตลาดของห้างค้าปลีกขนาดใหญ่ เห็นคุณค่าและเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของร้านค้าของชุมชน
- รัฐควรเอื้ออำนวยให้มีการใช้สิทธิของชุมชนกำหนดเขตปลอดห้างค้าปลีกขนาดใหญ่ในระดับ ชุมชน และท้องถิ่น
- ร้านค้าปลีกของชุมชนควรเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายและร่วมกันพัฒนาระบบการสั่งซื้อและการขนส่งกระจายสินค้าจากกลุ่มผลิตสู่ร้านค้าปลีก

3. ภาคธุรกิจเอกชน

- กลุ่มผู้ค้าส่งขนาดกลางและขนาดใหญ่ระดับจังหวัดรวมตัวกันเป็นเครือข่ายหรือองค์กรระดับชาติ เช่น สมาคมผู้ค้าส่งแห่งชาติ
- องค์กรของผู้ค้าส่งประสานงานกับเครือข่ายกลุ่มค้าปลีก ทางด้านการรวมคำสั่งซื้อ-ขายสินค้า และการกระจายสินค้า

4. ภาคองค์กรพัฒนาประชาชน

- ผลักดันให้รัฐกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเพื่อควบคุมการขยายสาขาของห้างค้าปลีกข้ามชาติ
- รณรงค์ให้สาธารณชนร่วมตรวจสอบการไม่ดำเนินการตามกฎหมายของห้างค้าปลีกข้ามชาติขนาดใหญ่
- ภาควิชาความร่วมมือให้ดำเนินงานด้วยความจริงและไว้วางใจซึ่งกันและกัน

ปัจจัยที่จะช่วยให้การปรับตัวสำเร็จ

- ร้านค้าปลีกต้องวิเคราะห์ตนเองและคู่แข่งให้ชัดเจน และปรับปรุงตนเอง
- หาแหล่งทุนสนับสนุน
- พัฒนาคือความร่วมมือระหว่างภาครัฐ-ภาคเอกชนเพื่อให้เกิดสถาบันที่สนับสนุนร้านค้าปลีกอย่างครบวงจร
- รัฐควรมีนโยบายและเพิ่มมาตรการการสนับสนุนร้านค้าปลีกขนาดเล็ก เช่น มาตรการด้านภาษี และ พรบ.ค้าปลีก
- สร้างระบบเครือข่ายการรวมคำสั่งซื้อจากผู้ผลิต
- พัฒนามาตรฐานร้านค้าให้สนองต่อความต้องการของผู้บริโภค
- กำหนดราคาให้เป็นธรรมต่อผู้บริโภค
- กลุ่มร้านค้าชุมชนควรขยายฐานผู้บริโภคให้กว้างขึ้นโดยเชื่อมโยงกับกลุ่ม องค์กรชุมชนอื่น ๆ
- ประสานความร่วมมือกับผู้ผลิต

อุปสรรคในการปรับตัว

- พฤติกรรมของผู้บริโภคเปลี่ยนไป
- เทคโนโลยีและทุนของห้างค้าปลีกข้ามชาติสูงกว่า
- ประสบการณ์และกลยุทธ์การตลาดของห้างค้าปลีกข้ามชาติเหนือกว่า
- ผู้ผลิตให้เครดิตน้อยลงและระยะเวลาสั้นลง
- มาตรฐานการบริการต่างกันอย่างชัดเจน

แนวทางสำคัญการแก้ปัญหา

- พัฒนาคือร่วมมือกับผู้ผลิต
- สร้างเครือข่ายระหว่างผู้ผลิต + ผู้ค้าส่ง / ผู้ค้าปลีก + ผู้บริโภค
- เผยแพร่ข้อมูลให้ผู้บริโภคเท่าทันในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ
- พัฒนาศูนย์ชุมชนที่เกิดจากการร่วมทุนของผู้ผลิต + ผู้ค้าปลีก + ผู้บริโภค
- ให้รัฐบาลออกมาตรการในการสนับสนุนกลุ่มค้าปลีกขนาดเล็ก
- พัฒนาคือร่วมมือระหว่างผู้ผลิต ผู้ค้าปลีก ให้เกิดสถาบันในการพัฒนาร้านค้าปลีก

ยุทธศาสตร์หลัก

- พัฒนาความร่วมมือระหว่างผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้บริโภค ให้เกิดการสร้าง องค์กรที่ทำหน้าที่สนับสนุนส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาร้านค้าปลีกอย่างครบวงจร
- สร้างเครือข่ายผลักดันนโยบาย ให้รัฐออกมาตรการสนับสนุนการ สร้างโอกาสธุรกิจค้าปลีกของคนไทย ให้เข้มแข็ง สามารถแข่งขันได้

ข้อเสนอแนะ

- บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ/ภาคเอกชน/ชุมชน
 - หน่วยงานภาครัฐควรร่วมสนับสนุนและผลักดันนโยบายด้านการคุ้มครองสนับสนุน ส่งเสริม กิจกรรมค้าปลีกค้าส่งของคนไทยอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม โดยใช้กระบวนการ การมีส่วนร่วมของ ภาคที่เกี่ยวข้อง เป็นกลไกสำคัญในการเสนอแนะเชิงนโยบาย
 - การปรับตัวของภาครัฐ เพื่อสนับสนุนแผนงานและกิจกรรม ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยร่วมกับภาคีความร่วมมือในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายและกิจกรรม
 - ภาครัฐควรเป็นผู้ประสานงานภาคีต่างๆ ทั้งภาครัฐกิจเอกชน และเครือข่ายองค์กรชุมชน เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาความร่วมมือระหว่างกันของภาคีต่างๆที่เกี่ยวข้อง
 - องค์กรชุมชนและเครือข่ายควรกันสร้างความร่วมมือระหว่างกันโดยรวมพลังขององค์กรชุมชนให้เกื้อหนุนและเอื้ออาทรกัน รวมถึงการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร เผยแพร่ให้ประชาชนได้รับรู้อย่างเท่าทัน
 - การพัฒนาความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และเครือข่ายองค์กรชุมชนต้องมุ่งเน้นการประสานประโยชน์ซึ่งกันและกันเพื่อวัตถุประสงค์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้บริโภคประชาชนไทย โดยรวม
 - การดำเนินธุรกิจร้านค้าปลีก-ส่ง โดยการประสานภาคีความร่วมมือควรเป็นการประสานการดำเนินธุรกิจภายใต้ความ เอื้ออาทรของระบบสังคมไทย

กลุ่มที่ 4.4

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนและ SMEs

★ ยุทธศาสตร์ 1: ส่งเสริมการพัฒนาวิถีคิด จิตสำนึก ค่านิยม และภูมิปัญญาไทย

มาตรการ 1: ส่งเสริมการใช้หลักคำสอนทางศาสนาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองและสังคมโดยเปลี่ยนวิถีคิดจากการพึ่งผู้อื่นมาเป็นการพึ่งตนเอง

มาตรการ 2: รู้จักตนเอง ชุมชน และสังคม

มาตรการ 3: ควรส่งเสริมการนิยมไทยอย่างจริงจังเพื่อสร้างอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของคนไทย

★ ยุทธศาสตร์ 2: ส่งเสริมและพัฒนาคนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ให้ถึงแก่นและการจัดการอย่างบูรณาการและต่อเนื่องในทุกระดับ

มาตรการ 1: ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและถอดบทเรียน (สำเร็จและล้มเหลว) ในทุกระดับ

มาตรการ 2: พัฒนาหลักสูตรชุดวิชา วิทยาการกระบวนการแบบองค์รวม

มาตรการ 3: ขยายผลเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน เพื่อนำไปสู่หลักสูตรท้องถิ่น

มาตรการ 4: พัฒนาศูนย์และสื่อการเรียนรู้ทางระบบเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์

มาตรการ 5: ภาควิชาต่างๆ ร่วมกับชุมชนในการส่งเสริมด้านเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

★ ยุทธศาสตร์ 3: ส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายความร่วมมือ และการเชื่อมโยงองค์กรชุมชน วิสาหกิจชุมชน SMEs ผู้บริโภค และสถาบันการศึกษา

มาตรการ 1: เชื่อมโยงองค์ความรู้ ทุนสังคม ภูมิปัญญา ฐานทรัพยากร ผลผลิตการบริหารจัดการ และการตลาด โดยกระบวนการเรียนรู้ สื่อชุมชน และสื่อสาธารณะ

มาตรการ 2: เสริมความเข้มแข็งด้านการตลาดให้กับชุมชน โดยอาศัยเครือข่ายเชื่อมโยงกับสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น

มาตรการ 3: มีการร่วมมือกับเครือข่ายอุดมศึกษาท้องถิ่น

มาตรการ 4: มีความร่วมมือกับนโยบายรัฐที่มีอยู่เดิม เช่น กองทุนหมู่บ้าน 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์

มาตรการ 5: ส่งเสริมให้เกิดสมาชิกสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค

★ ยุทธศาสตร์ 4: พัฒนาฐานข้อมูล แผนชุมชน และแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน แผนแม่บท SMEs

มาตรการ 1: สำรวจข้อมูลชุมชน วิสาหกิจชุมชน และ SMEs

มาตรการ 2: จัดทำและพัฒนาแผนชุมชน วิสาหกิจชุมชน และ SMEs

มาตรการ 3: จัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่น

★ ยุทธศาสตร์ 5: ส่งเสริมให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการติดตามผล

มาตรการ 1: ส่งเสริมเวทีรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนผ่านผู้แทนราษฎร (สส. และ สว.)

มาตรการ 2: ปรับบทบาทและบูรณาการการทำงานระหว่างองค์กร

มาตรการ 3: มีองค์กรอิสระในการติดตามประเมินผล

***ยุทธศาสตร์ 6: ปรับปรุงกระบวนการผลิตสินค้าชุมชนและ SMEs**

มาตรการ 1: ส่งเสริมกระบวนการผลิตที่เน้นด้านคุณภาพและมาตรฐาน

มาตรการ 2: เพิ่มความสามารถในการผลิตสินค้า เพื่อสนองตอบความต้องการของตลาดเฉพาะอย่าง (Niche Market)

มาตรการ 3: การพัฒนาด้านการออกแบบสินค้า

มาตรการ 4: ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาในทุกๆ ด้าน

ข้อเสนอทางด้านนโยบายภาครัฐในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

- นโยบายภาครัฐในการสนับสนุนชุมชน ควรเป็นไปอย่างจริงจังและจริงจังโดยไม่มีเจตนาและผลประโยชน์แอบแฝง
- ควรมีการบูรณาการแผนและงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน เพื่อลดความซ้ำซ้อน
- การให้ความช่วยเหลือในเรื่องทุนแก่วิสาหกิจชุมชนควรมีการสำรวจความต้องการและมีการเตรียมความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนก่อนที่จะมีการนำเงินทุนเข้าไป

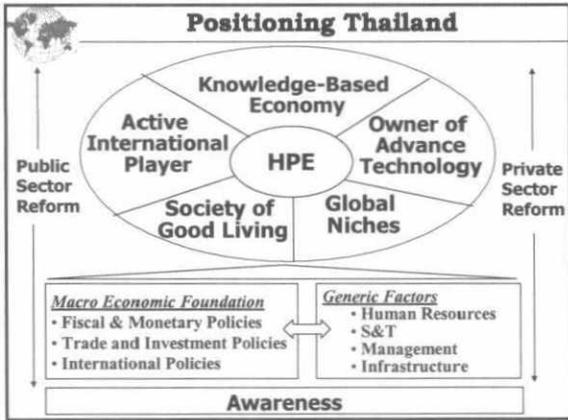
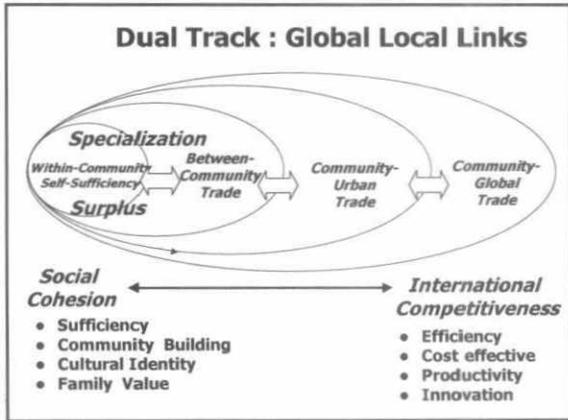
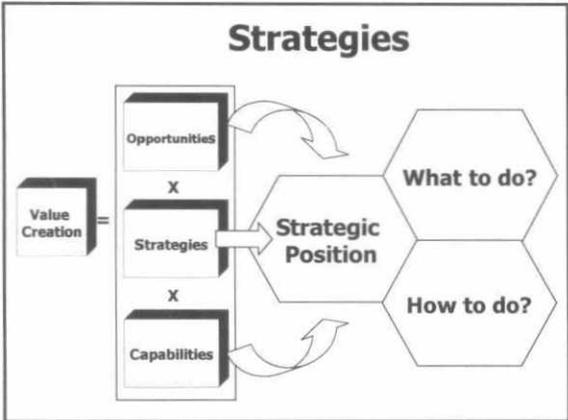
ข้อเสนอทางด้านนโยบายภาครัฐในการส่งเสริม SMEs

- สนับสนุนให้ SMEs มีการพึ่งพาเงินทุนในระบบมากขึ้น โดยแก้ไขจุดอ่อนด้านการวางระบบบัญชีและการวางแผนธุรกิจ
- เน้นการมีส่วนร่วมกับภาคเอกชนมากขึ้น โดยเฉพาะกับการระดมทุนจากภาคเอกชนผ่านตลาดหลักทรัพย์หรือพันธบัตร
- ส่งเสริมให้มีการจัดทำระบบฐานข้อมูลทั้งทางด้านการผลิต การค้า บริการ การตลาด เทคโนโลยี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้ SMEs
- ส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การบริหารจัดการและการตลาด
- สนับสนุนให้มีการร่วมมือระหว่างภาคต่างๆ เช่น ภาครัฐ องค์กรเอกชน สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย ผู้ผลิตและผู้บริโภค
- นโยบายที่เกี่ยวข้องกับระบบแรงจูงใจด้านภาษี และระดับการส่งเสริมการลงทุนของ SMEs ต้องไม่ต่ำกว่าอุตสาหกรรมขนาดใหญ่
- ส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายของ SMEs ในแต่ละพื้นที่เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มผู้ผลิต และวิสาหกิจชุมชนทั้งในระดับชุมชน ระดับจังหวัด ระดับประเทศจนถึงระดับต่างประเทศ
- ผลักดันการจัดตั้งศูนย์กระจายสินค้าในทุกๆระดับ โดยอาศัยความร่วมมือภาครัฐ เอกชน และชุมชน
- ให้การบ่มเพาะผู้ประกอบการ (รายใหม่และรายเก่า) อย่างครบวงจร ตั้งแต่เริ่มต้นธุรกิจ ถึงการจัดจำหน่ายจนสามารถพึ่งพาตนเองได้

สรุปกลุ่ม 5

ทิศทางการพัฒนาขีดความสามารถ
ในการแข่งขันในระดับสากลของไทย

ประเด็นที่น่าสนใจ

<p style="text-align: center;">กฎระเบียบ</p> <ul style="list-style-type: none"> • SMEs มีทรัพยากรที่จำกัดในการปฏิบัติตามกฎระเบียบ • กฎระเบียบมีจำนวนมาก ลำบาก และสร้างต้นทุนแก่ธุรกิจ 	<p style="text-align: center;">โครงสร้างพื้นฐาน (กรณีโทรคมนาคม)</p> <ul style="list-style-type: none"> • จุดสนุกรวมผูกขาด หรือ กึ่งผูกขาด • ราคาค่าบริการสูงกว่าประเทศข้างเคียง
<p style="text-align: center;">แรงงาน</p> <ul style="list-style-type: none"> • แม้ว่าแรงงาน S&T มีปริมาณมากขึ้น แต่ยังมีน้อยกว่าประเทศอุตสาหกรรมใหม่ • แรงงานมีปัญหาเรื่องคุณภาพ 	<p style="text-align: center;">เทคโนโลยี</p> <ul style="list-style-type: none"> • การวิจัยและพัฒนาส่วนใหญ่อยู่ในภาครัฐ • ระบบสนับสนุนภาคเอกชนไม่มีประสิทธิภาพ

สรุปผลจากการประชุมกลุ่มย่อย

สรุปผล

- Position และ What to do? : เป็นที่ยอมรับของที่ประชุม และอาจมีการเพิ่มเติมได้อีกตามความเหมาะสม
- กำหนดความหมายของ Position ให้ชัดเจน เช่น Knowledge Based Economy รวมทั้งสร้างความเข้าใจเรื่อง Compettiveness ว่าเป็น National Agenda และต้องดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
- การเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เป็นเรื่องที่ต้องทำร่วมกันทุกฝ่าย โดยมีการพัฒนาข้อมูล และวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ

สรุปผล

- Global Niches :
 - ▶ ต้องมีการกำหนดความหมายของ Global Niches ให้ชัดเจน
 - ▶ ต้องสร้างความเข้าใจให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
 - ▶ อาจมีการกำหนด Niches อื่น ๆ เพิ่มเติมได้ เช่น Health Industry
- กำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ (Cluster) ต้องเป็นไปด้วยความรอบคอบและขึ้นอยู่กับความพร้อมของภาคเอกชน

สรุปผล

- ปัญหาที่เป็นคัมถ่วงของความสามารถในการแข่งขัน คือ
 - ▶ คอร์ปชั่น
 - ▶ กฎระเบียบ
 - ▶ ระบบภาษี (อัตราภาษีและการจัดเก็บ)
- การเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน ควรเน้น
 - ▶ การสนับสนุน SMEs
 - ▶ การพัฒนา R&D
 - ▶ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (ระบบการศึกษาและแรงงาน)
 - ▶ การให้ความสำคัญกับ Social Impact
- การดำเนินการต่อไป : ควรมีการกำหนด How to do? ในแต่ละด้านให้ชัดเจน ส่วนหนึ่งควรมีการใช้ประโยชน์จาก การศึกษารวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมา

สรุปผล

- แนวทางการเพิ่มขีดความสามารถ
 - ต้องทำให้เป็น National Consensus
 - ต้องทำทั้งระบบอย่างจริงจัง
 - ต้องทำร่วมกันทุกฝ่ายทั้งภาคเอกชน และภาครัฐ

การนำเสนอผลการประชุมในวันอาทิตย์ที่ 15 ธันวาคม 2545

โดยตัวแทนกลุ่ม

เริ่มสัมมนาเวลา 9.00 น. มีผู้ร่วมสัมมนาจากตัวแทนกลุ่มต่างๆ 5 กลุ่ม จำนวน 5 ท่าน

1. นายโฆสิต บันเปี่ยมราษฎร์	ประธานกรรมการบริหาร ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)	ประธานที่ประชุม
2. นางสาวชุตินา บุญยประภัศร	รองอธิบดีกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์	ผู้แทนกลุ่ม 1
3. ดร. ณรงค์ชัย อัครเศรณี	ประธานกรรมการ บริษัท เสรณีโฮลดิ้ง จำกัด	ผู้แทนกลุ่ม 2
4. ดร. ฉลองภพ สุสังกร์กาญจน์	ประธานสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย	ผู้แทนกลุ่ม 3
5. นายไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม	ประธานกรรมการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน	ผู้แทนกลุ่ม 4
6. ดร. จักรมณฑ์ ผาสุกวนิช	เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ผู้แทนกลุ่ม 5

นายโฆสิต กล่าวเปิดสัมมนาในช่วงเช้าและแนะนำผู้แทนจากกลุ่มต่างๆ โดยเริ่มจากผู้แทนกลุ่ม 1

นางสาวชุตินา : สำหรับกลุ่ม 1 เป็นเรื่องการเตรียมการและการกำหนดท่าทีในการเจรจาต่อรองในระดับสากล ในที่ประชุมก็เข้าใจกันว่าหมายถึงในองค์การการค้าโลกหรือใน WTO กลุ่มนี้มีท่านปลัดกระทรวงพาณิชย์เป็นประธาน มีผู้ร่วมประชุมประมาณ 80 ท่าน ดิฉันได้รับมอบหมายจากท่านประธานให้เป็นผู้สรุปเสนอผลการประชุมให้ที่ประชุมใหญ่รับทราบ กลุ่มนี้มีการนำเสนอเอกสารทั้งหมดสี่ฉบับ ฉบับแรกเป็นเรื่องขององค์การการค้าโลก สมาคมคนรวยจริงหรือ โดย ดร.เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ ฉบับที่สองเป็นเรื่องเกี่ยวกับการมองย้อนหลังไปในการเจรจารอบที่แล้วว่าไทยได้อะไรเสียอะไรจากการเข้าร่วมเจรจาในองค์การการค้าโลก ฉบับที่สามเป็นเรื่องเกี่ยวกับการมองไปข้างหน้าว่าการเจรจารอบปัจจุบัน ซึ่งเรียกว่า Doha Development Agenda จะได้ผลประโยชน์อย่างไรกับประเทศไทยหรือไม่ แล้วก็ต้องเตรียมตัวกันอย่างไร ฉบับสุดท้ายเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิรูประบบการเงินระหว่างประเทศว่าทำอย่างไรที่จะผลักดันให้สภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศเอื้อต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งนำเสนอโดยคุณจันทวรรณ สุจริตกุล จากธนาคารแห่งประเทศไทย ประเด็นอภิปรายที่ตั้งในการประชุมมีห้าประเด็น มีดังนี้

ประเด็นแรก ที่ประชุมหารือกันว่า WTO ตอบสนองประโยชน์ของประเทศกำลังพัฒนาหรือไม่อย่างไร หากประเทศกำลังพัฒนาไม่ได้ประโยชน์เท่าที่ควรจะต้องแก้ไขอย่างไร ผลการสัมมนาเห็นว่า ปัจจุบัน WTO ตอบสนองผลประโยชน์ของประเทศกำลังพัฒนาบ้างแต่ยังไม่มากเท่าที่ควร เพราะว่าประเทศกำลังพัฒนายังขาดศักยภาพที่จะไปเข้าร่วมเจรจา แล้วไม่มีความสามารถที่จะเข้าใจนัยสำคัญของประเด็นการเจรจาว่าจะมีผลกระทบต่อตนอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดแคลนในเรื่องของบุคลากรที่มีความชำนาญและมีประสบการณ์ แนวทางที่เห็นว่าจะแก้ไขได้คือควรผลักดันให้มีการเพิ่มงบประมาณความช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาให้มากขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมโดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการฝึกอบรมให้ความรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพในการเจรจาต่อรอง

ประเด็นที่สอง เป็นเรื่องของการเจรจาใน WTO ที่ผ่านมามีประเทศไทยได้หรือเสียอย่างไร ที่ประชุมเห็นว่า การเจรจาเป็นเรื่องของการต่อรอง มีทั้งได้และก็มีทั้งเสีย ในเรื่องของสินค้าเกษตรและสินค้าสิ่งทอที่เป็น labor intensive ในการเจรจารอบที่ผ่านมาแทบไม่มีการเปิดตลาดเลย อันนี้เนื่องมาจากสินค้าทั้งสองกลุ่มถูก

ยกออกไปนอกระบบขององค์การการค้าโลก ในการเจรจาอบอุรุกวัยเป็นครั้งแรกที่ถูกนำกลับเข้ามาในระบบ อีกซึ่งทำให้สินค้าทั้งสองจะต้องเริ่มให้มีการเจรจาเปิดตลาดอย่างแท้จริงต่อไป สำหรับผลส่วนที่เราได้ อย่างชัดเจนก็คือเรื่องของบรรยากาศการค้าที่ดีขึ้น เพราะได้มีการลดภาษีสินค้าอุตสาหกรรมลงอย่างกว้างขวาง แล้วก็ได้อีกกฎกติกาที่ชัดเจนขึ้นในระดับหนึ่งโดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับมาตรการต่อต้านการอุดหนุนและเรื่องการระงับข้อพิพาทซึ่งเป็นประโยชน์กับประเทศกำลังพัฒนาขนาดเล็ก ส่วนที่เสียก็คือเกิดต้นทุนในการปรับตัวภายในประเทศ เช่น ต้องมาออกกฎหมายใหม่ในเรื่องของทรัพย์สินทางปัญญาที่จะต้องให้การคุ้มครองสิทธิทางปัญญาอย่างกว้างขวาง เป็นต้นทุนต่อสังคม

ประเด็นที่สาม ที่ประชุมพิจารณาว่าไทยควรมีที่ทำการเจรจาการค้ารอบใหม่อย่างไร และผลสรุปของที่ประชุมเห็นว่าในการเจรจาครั้งนี้เราควรให้ความสำคัญ และผลักดันเรื่องสินค้าเกษตร เรื่องกฎเกณฑ์ในการระงับข้อพิพาท เรื่องการปฏิบัติตามพันธกรณี ควรใช้ความระมัดระวังรอบคอบอย่างยิ่งในการเจรจาเรื่องใหม่ๆ ได้แก่ เรื่องทรัพย์สินทางปัญญา เรื่องการค้าบริการ โดยเฉพาะเรื่องที่ต้องการตกเป็นฝ่ายรับในการเจรจา อย่างเช่น ในสาขาบริการที่เกี่ยวกับวิชาชีพวิศวกรรม สถาปนิก สุขภาพ แล้วก็สิ่งแวดล้อม

ประเด็นที่สี่ เรื่องกลไกการเตรียมการเจรจาภายในประเทศว่าควรจะเป็นอย่างไร เพื่อจะสะท้อนผลประโยชน์ของทุกฝ่ายในประเทศ ผลของการสัมมนาสรุปได้ว่า การกำหนดนโยบายของรัฐควรพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลกระทบในทุกด้าน เช่น ในเรื่องการเปิดตลาดทางด้านสุขภาพ ประเทศไทยอาจเรียกร้องให้คนต่างชาติเข้ามารับการรักษาพยาบาลในประเทศไทยโดยที่มีสิทธิกลับไปเคลมการรักษาพยาบาลในบ้านของเขา แต่เราต้องคำนึงว่า ถ้าเราเรียกร้องแบบนี้แล้วอาจเกิดปัญหาที่ทำให้เกิดการขาดแคลนแพทย์สำหรับคนไทย เพราะฉะนั้นในการจะทำการตั้งทำที่ลักษณะนี้ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นด้วย แล้วต้องมีการเตรียมพร้อมภายในประเทศไปพร้อมๆ กัน ประเด็นที่สอง ควรจะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะอยู่ในภาคราชการ ภาคเอกชน และองค์กรประชาชน เข้ามามีบทบาทมากขึ้นตั้งแต่เริ่มต้นในการกำหนดทำที่ที่จะไปใช้ในการเจรจา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคประชาชน ถ้าเข้ามามีบทบาทมากและติดตามอย่างใกล้ชิดก็จะกลายเป็นอำนาจต่อรองในการเจรจาไปในตัวด้วย มีการเสนอว่าควรจะต้องมีการติดตามตรวจสอบผลการเจรจาว่าได้ดำเนินการตามที่ได้รับ mandate ไปจริงหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ประเด็นที่สาม ในเรื่องของเตรียมการที่ประชุมเห็นว่าจะต้องมีการเตรียมความพร้อมในเรื่องข้อมูลเพื่อใช้ในการเจรจาทั้งในเรื่องของการจัดเก็บข้อมูลในประเทศให้ทันสมัยและเที่ยงตรงและเผยแพร่ข้อมูลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบอย่างทั่วถึง เพราะปัญหาในปัจจุบันของประเทศยังไม่มีการเก็บข้อมูลที่เป็นระบบ และเสนอแนะต่อไปว่าในเรื่องของการเตรียมการจะต้องมีการเพิ่มการวิจัยเพื่อประเมิน cost and benefit จากผลของการเจรจาโดยมีการเสนอให้ TDR1 ให้ความสนใจในการวิจัยผลกระทบในเรื่องการเปิดเสรีภาคบริการให้มากขึ้นเพราะจะเป็นภาคการค้าที่สำคัญต่อไปในอนาคต ประเด็นถัดไปเสนอให้มีการสร้างและเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากรในการเจรจาเพื่อให้มีจำนวนและความสามารถทัดเทียมกับคู่เจรจา

ประเด็นสุดท้ายที่ประชุมพิจารณาคือเรื่องของกฎระเบียบการเงินระหว่างประเทศ มีผลกระทบต่อการค้าและภาคการผลิตที่แท้จริงอย่างไร ประเทศไทยจะได้ประโยชน์อย่างไร ที่ประชุมเห็นพ้องกันว่าภาคการเงินเป็น backbone ที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจ ถ้าเราไปเจรจาการค้าให้มีการเปิดตลาดแต่ว่าระบบการเงินล้มเหลวก็ไม่สามารถใช้ประโยชน์ในผลที่ประเทศไทยได้รับมาจากการเจรจา ทำให้โอกาสที่เราจะได้เข้าตลาดประเทศต่างๆ ต้องหยุดชะงักลงเหมือนกับที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจในประเทศไทยที่ผ่านมา เพราะฉะนั้นเห็นว่าจะต้องมีการสร้างสภาพแวดล้อมทางการเงินที่เอื้อต่อการค้าและการลงทุน มีกติกาก็จะคุ้มครองประเทศกำลังพัฒนาที่กู้ยืมเงินจากต่างประเทศไม่ให้ถูกเจ้าหนี้เอาเปรียบ ประการสุดท้ายก็คือธุรกิจที่ไปลงทุนในต่าง

ประเทศต้องสามารถนำเงินเข้าออกได้อย่างคล่องตัว ไม่เป็นอุปสรรคต่อการลงทุน ทั้งหมดเป็นผลสรุปของที่ประชุมกลุ่มหนึ่ง

นายโฆสิต : ขอขอบคุณท่านรองครับที่ได้รับฟังเป็นเรื่องของสากล คิดว่าต้องมาฟังเรื่องภูมิภาคในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระดับทวีปาคือเป็นเรื่องต่อเนื่องกันไป ขอเรียนเชิญอาจารย์ณรงค์ชัย

ดร.ณรงค์ชัย : ขอขอบคุณท่านประธาน สวัสดิ์ท่านผู้มีเกียรติ ผมจะนำสรุปประเด็นที่มาจากอาหารหรือของกลุ่ม 2 ก่อนที่จะดำเนินการผมอยากย้อนให้เห็นความสัมพันธ์กับเรื่องเราพูดกันเมื่อวานกับสิ่งที่ผมจะสรุปในช่วงต่อไป คือ จากการสัมมนาเมื่อวานนี้ผมคิดว่าพวกเราคงเห็นเหมือนกันว่าจริงๆ แล้วแต่ไหนแต่ไรมาประเทศไทยถือได้ว่าเป็นประเทศที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า foreign friendly คือมีไมตรีกับต่างประเทศมานานแล้วแบบที่ผมได้แสดง ที่เราได้มาพูดถึง Globalization วันนี้ที่จริงแล้วก่อนหน้านี้นั้นก็เป็นรูปแบบหรือมาในรูปแบบของ Internationalization คือ ประเทศไทยเข้าไปพัวพันกับเศรษฐกิจต่างประเทศมากขึ้นเป็นลำดับ และตลอดมาเราก็มีความเชื่อว่าการพัวพันของเรากับเศรษฐกิจต่างประเทศก็ให้ผลดี อย่างน้อยที่สุดในแง่ของผลสุทธิที่มีต่อเศรษฐกิจประเทศไทยก็ให้ผลดี ที่ผมเอ่ยชื่อผู้ทำนโยบายหลายคนเมื่อวานนี้ก็เพื่อจะบอกว่าท่านเหล่านั้นสร้างความดีให้แก่ชาติบ้านเมือง ก็ควรขอบคุณท่าน จนกระทั่งเมื่อไม่นานมานี้เองก็ปรากฏว่ากระบวนการ Internationalization ที่เราเคยประสบมันก็แปลงมาเป็น Globalization จากนั้นมาก็ทำให้เราสงสัยว่า Globalization มีผลดีผลเสียมากน้อยแค่ไหนอย่างไร เราจึงได้มีการวิเคราะห์เรื่อง Globalization กันในการสัมมนานี้ เพื่อให้เห็นความรู้สึกที่เรามีต่อสังคมนานาชาติ ผมนึกถึงข้อความหนึ่งซึ่งได้คิดค้นมาในสมัยท่านอานันท์เป็นนายกฯ มันมีคำหนึ่งที่ใช้ตอนนั้น คือเรากำลังจะไปประเทศฝรั่งเศส ไปยุโรปกัน เพื่อไปชักชวนคนมาค้าขายมาลงทุนกับประเทศไทย เราก็คิดคำนี้ขึ้นมาคำหนึ่งว่า Dynamic Economy Opened Society แปลว่าอะไร แปลว่า economy ของเราพร้อมที่จะ response ต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพอย่างเรียกว่า Dynamic Economy และ Opened Society แปลว่าสังคมเราพร้อมที่จะรับ พร้อมที่จะ accommodate พร้อมที่จะ tolerate การเปลี่ยนแปลงตลอด ท่านลองคิดกับคำนี้ดูว่ามีความหมายขนาดไหน คำนี้ที่จริงแสดงให้เห็นชัดเจนว่ารัฐบาลตอนนั้นมีวิสัยทัศน์ ทักษะทางการตลาดสูงมาก อันนี้ก่อนหน้าที่นักการตลาดจะปกครองประเทศไทยในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นคุณอานันท์ก็ดี ท่านอาจารย์เสนาะก็ดีเป็นนักการตลาดเหมือนกัน และถ้าเรามาดูช่วงต่อมามันก็มีอีกคำหนึ่งซึ่งแสดงวิสัยทัศน์ของประเทศไทย ประมาณช่วงปี 94-95 เข้าใจว่า คุณจักรมณฑ์เป็นเจ้าของ [มี presentation] คำว่า land of diversity and refinement แปลว่าอะไร แปลว่า ตอนนั้นเราต้องการสร้าง national identity ของเรา เราก็ระลึกนึกถึง มีความเข้าใจชัดเจนถึงความสำคัญของ product differentiation, diversity กับ refinement ก็แปลว่าหลากหลายและกึ่งดงาม เพราะฉะนั้น high touch เกิดขึ้นตอนนั้น เกิดขึ้นหลายปีมาแล้ว

ผมอยากเรียนใน context นี้แล้วจริงๆ แล้วประเทศไทย แม้แต่บัดนี้มีความประสงค์จะคบค้าสมาคมกับต่างประเทศ “คบค้าสมาคมกับต่างประเทศ” คำนี้เป็นคำสำคัญอย่างมาก การรวมกลุ่มทางภูมิภาคที่เกิดขึ้นอยู่ตอนนี้ผมคิดว่าเป็นการแสดงคุณลักษณะของสังคมเศรษฐกิจของไทยที่ชัดเจนเป็นรูปแบบที่แสดงให้เห็นว่าเราจำเป็นต้องการคบค้าสมาคมกับต่างประเทศ ไม่ใช่ anti-foreigner ถึงจะมีขบวนการ Globalization เกิดขึ้นอย่างนี้ก็ตาม ในกลุ่มที่เราพิจารณาเรื่องนี้ เราก็พิจารณาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการค้า FTA, RTA ทั้งหมด เราพิจารณาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่มเพื่อสินค้าเกษตร และการรวมกลุ่มทางการเงินกับการคลัง โดยเราเริ่มจากดูเรื่องการรวมกลุ่มภูมิภาค ทวีปาคือเป็นอย่างไรบ้าง เรามีภาพหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาซึ่งเข้าใจว่ามีไม่น้อยกว่ากลุ่มที่ 1 (70-80 คน) ภาพแรกที่แสดงให้เห็นเขาบอกว่าตอนนี้ประเทศไทยมี

ขบวนการรวมกลุ่มไม่ว่าระดับทวีตีสอง หรือมากกว่าสอง มากมาย แล้วท่านทั้งหลายมองแล้วอย่ากะพริบตา เดี่ยวจะเพิ่มขึ้นมาอีก เร็วมาก เมื่อสัปดาห์ที่แล้วผมกะพริบตาเดี๋ยวเดียว ประกาศบังคับลาเทศขึ้นมาอีกแล้วเรา เติบโตไม่ทัน เราเติบโตไม่ทัน ทุกครั้งที่เราทำภาพเหล่านี้ล้าสมัยเสมอเพราะว่าเราขยายเร็วมาก จากภาพนี้ ดูเหมือนแผนที่สายการบิน เพราะประเทศไทยบิน connecting กับใครต่อใครมากไปหมด เรามีข้อสรุปว่า ขบวนการที่เราทำตอนนี้มันยุ่งและยาก โครงสร้างภาษีซับซ้อน ไม่สอดคล้องกัน เลยมีความจำเป็นที่พวกเรา ต้องพิจารณาเรื่องนี้ และกำหนดยุทธศาสตร์ ความจำเป็นอันนี้ที่สำคัญมากขึ้นไปอีกเพราะว่าตอนนี้การเจรจา ภูมิภาคนิยมทวีภาคีที่แพร่หลายมาก เข้าใจว่ามีเหตุผลมาจากหลายข้อด้วยกัน ซึ่งเหตุผลทุกข้อมันบอกว่าจะมี ขบวนการนี้ต่อไปและมากขึ้นไปเรื่อยๆ เหตุผลเหล่านี้ลำดับได้ดังต่อไปนี้คือ มีความไม่มั่นใจในความสำเร็จ ทางการเจรจาระดับพหุภาคี มีความคิดว่าเจรจาวงเล็กดีกว่าวงใหญ่ เห็นความสำเร็จของสหภาพยุโรป – เมื่อ เข้าอ่านหนังสือพิมพ์ยุโรปเพิ่มอีก 10 ประเทศแล้ว ยุโรปตะวันออกซึ่งเมื่อก่อนนี้เราคิดว่าไม่มีทางเลยที่จะ ญาติดีกับยุโรปตะวันตกเลย ตอนนั้นเพิ่มอีก 10 ประเทศแล้ว ภายในปี ค.ศ. 2004 เพิ่มอีก 10 ประเทศแล้ว – ต้องการแสดงจุดยืนการค้าเสรี แต่จะไป MFN แทนที่ไม่ได้ก็เลยไปในระดับภูมิภาคอย่างนี้ก่อน ซึ่งอันนี้ที่จริงแล้ว ไม่เหมือน protectionism ในสมัย ค.ศ.1930 เพราะเหตุว่าเมื่อมีการตั้งกลุ่มขึ้นมาไม่ได้ไปกีดกันคนอื่น ไม่ได้ไป ขึ้นภาษีกับคนอื่น เป็นเหตุผลทางการเมือง หรือสุดท้ายสำคัญมากเป็นเหตุผลทางธุรกิจสมัยใหม่ที่อาศัย logistic อันนี้ชัดเจนมากระหว่างญี่ปุ่นกับจีน ญี่ปุ่นกับเกาหลี ญี่ปุ่น จีน กับไทย เหล่านี้เป็นต้น การจัดการ ผลิตในรูปแบบของ value chain, business paradigm สมัยใหม่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้มี FTA เพื่อ อำนวยความสะดวกกับระบบที่ว่านี้ วิธีการที่เราสนใจมากที่สุดเมื่อเรารู้ว่ามันต้องอยู่กับเราแน่นอน เกิดขึ้นแน่ และเกิดขึ้นกับหลายประเทศนั้น เราก็มาพิจารณาดูว่าทำอย่างไรจะได้ประโยชน์มากที่สุดแล้วก็เสียหรือมี ต้นทุนน้อยที่สุด วิธีการที่เราสรุปกันก็คือ กลุ่มที่เข้าร่วมควรมีขนาดใหญ่ หลากหลาย และเป็นประเทศที่เข้า กลุ่มกับคู่แข่ง เพราะบางทีเขาไปเข้ากลุ่มกับคู่แข่งแล้ว บางทีเราไม่ได้เข้ากลุ่มกับคู่แข่งแล้วควรจะไปเข้าไม่ เช่นนั้นเราจะเสียเปรียบ เหมือนกับที่ญี่ปุ่นไปเข้ากับเม็กซิโก เพราะเม็กซิโกมี FTA กับยุโรป แล้วญี่ปุ่นแข่ง กับยุโรป เม็กซิโก เพราะฉะนั้นญี่ปุ่นก็ต้องไปตกลงกับเม็กซิโกเพื่อไม่ให้เสียเปรียบ ความแตกต่างของภาษีกับ ประเทศนอกกลุ่มควรจะน้อย สาขาที่เปิดเสรีครอบคลุมกว้างขวาง ครอบคลุมมากกว่าเรื่องภาษีจะต้องเป็น FTA Plus เสมอ เพราะ FTA อย่างเดียวประโยชน์จะจำกัด เนื่องจากขณะนี้จริงๆ แล้วภาษีศุลกากรไม่ได้สูง อะไร มีกลไกที่จะให้สมาชิกดำเนินการตามความตกลง สุดท้ายคือกรอบการเจรจาใกล้เคียงกัน และเมื่อเป็น เช่นนี้ยุทธศาสตร์ประเทศไทยที่เรานำเสนอมี 4 ข้อ

1. ที่เราเห็นสำคัญมากคือวิธีการไปสู่การเปิดเสรีระดับพหุภาคี ควรจะยึดหลักที่เมื่อก่อนชุดมาเสนอ ไว้ อันนั้นสำคัญที่สุด WTO พหุภาคีถ้าเราจะเดินไปก็คืออย่างที่เราดำเนินไปอย่างเช่น AFTA ที่เราทำเมื่อปี 1991-1992 อันนั้นก็เพื่อจะนำไปสู่พหุภาคีต่อไป เข้าไปสู่ MFN ต่อไป
2. เป็นเครื่องมืออำนาจต่อรองในกรอบที่ใหญ่ขึ้น ซึ่งขณะนี้ตอนที่เราคิดในเรื่อง ASEAN, AFTA เราขยายไปสู่ East Asia ก็ด้วยเหตุผลนี้เป็นเครื่องมือรองที่ใครๆ ก็อยากจะเป็น AFTA Plus อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้นก็ประสบความสำเร็จของยุทธศาสตร์ AFTA เมื่อปี ค.ศ.1991-1992
3. เป็นเครื่องมือแสวงหาสิทธิพิเศษเหนือคู่แข่ง
4. ป้องกันการถูกโดดเดี่ยว

โดยกลุ่มเราคิดว่า ข้อ 1 และ ข้อ 2 สำคัญที่สุด เมื่อเป็นอย่างนี้แล้วเราพิจารณาต่อมาในแง่ของการ ดำเนินการนั้น เราจะเน้นการเจรจากับประเทศเศรษฐกิจใหญ่และหลากหลายเป็นสำคัญ และลดความซ้ำซ้อน ของการเจรจาเพื่อเป็นการลดต้นทุน ยุทธศาสตร์ที่ว่านี้ทั้ง 2 ข้ออาจทำได้โดยอันที่หนึ่งคือมีกรอบเดียวที่เป็น มาตรฐานในการเจรจาเป็นหลัก เช่น ใช้กรอบ AFTA access ใช้ AFTA เป็นตัวตั้งเพราะเราทำงาน AFTA มา

แล้ว 10 ปี เป็นหลักในการเจรจากรอบข้อตกลงอื่นๆ ต่อมาที่มัน logical ที่สุดคือผลักดันความร่วมมือ ASEAN + 3 คือ ญี่ปุ่น เกาหลี จีน ให้เป็นเขตการค้าเสรี ตามมาด้วย APEC เนื่องจากหลายประเทศในกลุ่ม APEC มีความตกลง FTA ระหว่างกัน และ APEC เองก็มี บ.ก. Decoration ในปี 1994 ว่าจะดำเนินการเรื่องนี้ให้เสร็จสิ้นภายใน 2010 และ 2020 สำหรับประเทศที่พัฒนาและประเทศที่กำลังพัฒนาตามลำดับ

นอกจากทำอย่างนี้แล้วมีความจำเป็นที่จะต้องมีความมาตรฐานการรองรับผลกระทบจากการรวมกลุ่ม อันนี้เป็นเรื่องสำคัญมากคือมีโครงสร้างภาษี (MFN) ที่สอดคล้องระหว่างสินค้าต้นน้ำและปลายน้ำ ในและนอกกลุ่มที่เห็นชัดเจนเรื่องนี้ก็คือปัญหาเรื่องโทรทัศน์ที่เรากำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน เวลาเราลดภาษี AFTA ลงไปแล้ว แต่ MFN ของสินค้าวัตถุดิบของโทรทัศน์เรายังไม่ได้ลด ขณะที่อินโดนีเซียลดลงไปแล้ว หากเราไม่ทำอีกหน่อย โทรทัศน์ก็ย้ายไปผลิตที่อินโดนีเซียหมดเพราะว่าใครไปผลิตในประเทศก็สู้ผู้ผลิตในอินโดนีเซียไม่ได้ ฉะนั้นเราทำโดยไม่ได้คิดถึง MFN ไม่ได้ โครงสร้างนี้ต้องสอดคล้องกัน อันนี้หมายความว่าคุณชุดิมาไปเจรจา MFN อะไรทางผู้ที่พูดเรื่อง FTA ก็ต้องสอดคล้องกันด้วย มีกรอบเวลาที่แน่นอนชัดเจนเพื่อผู้ประกอบการจะได้ปรับตัวถูกอย่างเช่นเมื่อเดือนที่แล้วเราตกลงกับจีนมกราคมปีหน้าโดยที่ไม่รู้ล่วงหน้า เป็นต้น ผู้ประกอบการที่ผลิตกระเทียมทางเชียงใหม่คงเดือดร้อนแน่นอน มีการช่วยเหลืออุตสาหกรรมที่ได้รับผลลบที่ไม่บิดเบือนกลไกตลาด นั่นก็เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับ FTA, RTA ที่เราได้พิจารณากันในที่ประชุม

อีกเรื่องหนึ่งที่เรากำลังพิจารณาในที่ประชุมก็คือ การรวมกลุ่มประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตร ประเด็นคือเรามีข้อสรุปจากที่ประชุมเมื่อวานหรือแม้แต่หาหรือกันทั้งเข้าและบายก็คือ ระบบการค้าโลกสร้างปัญหาให้แก่การค้าสินค้าเกษตรของประเทศกำลังพัฒนาเป็นอย่างมาก ในที่ประชุมเราวิเคราะห์รูปแบบความร่วมมือในภูมิภาคทางสินค้าเกษตรว่าควรมีรูปแบบใด แล้วเราก็ใช้ตัวอย่างกรณีของยางพาราเพราะประเทศไทยเพิ่งทำขึ้นมาใหม่หลังจากที่อันเก่าคืออินโดนีเซียได้เลิกไปแล้ว และก็มีเรื่องข้าวที่ประเทศไทยเพิ่งเริ่มทำขึ้นมาใหม่เช่นเดียวกัน จากการพิจารณากรณีตัวอย่างเรื่องยางกับเรื่องข้าว เรามีข้อสรุปดังนี้

1. ความร่วมมือทางด้านสินค้าจะประสบความสำเร็จได้ยาก อันนี้เราพูดต่อหน้าข้าราชการกระทรวงพาณิชย์เยอะเลย เราไม่ทราบเขาเห็นด้วยหรือเปล่าแต่เราก็มีข้อสรุปอย่างนั้นว่าคงจะประสบความสำเร็จได้ยากมีไม่หลายตัวเลยผมไม่เอามาชี้แจงให้ฟัง อันหนึ่งคือไม่สำเร็จ ซึ่งเป็นข้อสรุปในสี่ไม่ และความร่วมมือหรือนโยบายเพื่อทำให้ราคาสินค้าเกษตรสูงขึ้นจะมีประโยชน์น้อยกว่าการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการสร้าง value chain ผู้การแปรรูป เราคิดว่าอันนั้นเป็น strategy ที่ยั่งยืนกว่ามาก ไม่ใช่ไปก๊อกรันตีว่าราคาสินค้าจะสูงแล้วเกิดปัญหา มีเจ้าหน้าที่กระทรวงการคลังมาบ่นว่าใช้เงินมากในการการันตีราคาสินค้าตลอดมา เพราะฉะนั้นในเรื่องของสินค้าเกษตรนี้ความร่วมมือระหว่างภูมิภาค เช่น เราจะไปร่วมกับออสเตรเลียทำหนุทตออสเตรเลียได้มาประชุมด้วยและอภิปรายเป็นภาษาไทยอย่างชัดเจนมากโดยที่ผมไม่ต้องแปลไทยเป็นอังกฤษให้คนฟังเลย ก็บอกว่าการที่เราจะร่วมมือกันนั้นเป้าหมายหลักควรจะให้ลดการอุดหนุนสินค้าเกษตรในกรอบ WTO เหมือนที่คุณชุดิมาได้นำเสนอแล้วนั้นน่าจะเป็นกรอบที่ใหญ่ที่สุด ลดการอุดหนุนสินค้าเกษตรในกรอบ WTO โดยเฉพาะอย่างยิ่งโดยประเทศสหรัฐอเมริกาและโดย European Union ซึ่งมีการอุดหนุนสินค้าเกษตรสูงมากประมาณครึ่งหนึ่ง

2. สร้างความสามารถทาง SPS อันนี้คือ safety มาตรฐานทั้งหลายเพื่อการค้าขายระหว่างกันจะได้สะดวกขึ้น สุดท้ายคือเราลด NTB มาตรการอื่นๆ ที่ทำให้การค้าสินค้าเกษตรลำบาก อันนี้ก็คือประเด็นการร่วมมือระหว่างภูมิภาคหรือภูมิภาคก็ตามเพื่อนำไปสู่การค้าสินค้าเกษตรที่ดีขึ้นสำหรับประเทศของเรา

หัวข้อสุดท้ายที่เราพิจารณาก็คือเรื่องความร่วมมือทางการเงิน ความร่วมมือทางการเงินนั้นที่เป็นอยู่ขณะนี้มีความพยายามที่จะให้เกิดความร่วมมือทางภูมิภาคมากหลังจากเกิดวิกฤติในประเทศเอเชียและในหลายประเทศในโลก ก่อนหน้านั้นไม่มี หลังจากปี 97-98 มีประเด็นนี้เกิดขึ้นมา รูปแบบที่เกิดขึ้นมีอะไรบ้าง มี

หลายข้อคือ มีการติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด เรียกว่า surveillance มีระบบเตือนภัยล่วงหน้าเรียกว่า early warning มีเงินกู้ระยะสั้นระหว่างธนาคารกลางด้วยกันเพื่อแก้ไขปัญหาสภาพคล่องเรียกว่า swap arrangement มีการร่วมมือกันด้านนโยบายเศรษฐกิจส่วนรวม มีการร่วมมือกันด้านอัตราแลกเปลี่ยน มีการพัฒนาตลาดทุนระยะยาวของภูมิภาค Regional Financial Market มีการเสนอการจัดตั้ง Asian Monetary Fund อันนั้นคือรูปแบบทั้งหลายตั้งแต่ปี 97-98 เป็นต้นมา จุดประสงค์ทำไมถึงต้องการทำอย่างนั้น ต้องการทำให้ป้องกันตนเองจากความเสี่ยงและความผันผวนทั้งการไหลเวียนของเงินตราและอัตราแลกเปลี่ยน ต้องการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคอย่างมีเสถียรภาพ และต้องการลดหรือทดแทนการพึ่ง IMF แต่เพียงอย่างเดียว เพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจอีกครั้ง หรือแม้เกิดขึ้นอีกก็น่าจะสามารถต่อสู้ได้ดี และเพื่อเพิ่มอิทธิพลที่จะกุมสภาพแวดล้อมทางการเงิน สุดท้ายคือสนับสนุนการรวมตัวทางเศรษฐกิจของภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สรุปผลจากการอภิปรายพบว่าหลังจากวิกฤติทางเศรษฐกิจมีการร่วมมือใกล้ชิดกันมากขึ้นมากเนื่องจากมีขบวนการเรียกว่า การประชุมรัฐมนตรีคลังของอาเซียนและรัฐมนตรีคลังของ APEC ตลอด อย่างปีนี้ประเทศไทยก็เป็นเจ้าภาพเรื่อง APEC ของรัฐมนตรีคลังด้วยเช่นกัน ความร่วมมือที่เกิดขึ้นที่ผ่านการประชุมรัฐมนตรีคลังก็คือการติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด การมีระบบเตือนภัยล่วงหน้าและการร่วมมือทางด้านนโยบายเศรษฐกิจส่วนรวม นอกจากนี้ที่มีด้วยก็คือการกู้เงินระยะสั้นระหว่างธนาคาร –swap- ที่ว่านี้ แต่ว่ายังมีเงื่อนไขไปผูกว่าต้องให้ IMF เห็นชอบด้วย ซึ่งเป็นอุปสรรคอยู่บ้าง การจัดตั้ง Asian Monetary Fund รู้สึกจะไม่สำเร็จเพราะเหตุว่าอเมริกาไม่เห็นด้วย ญี่ปุ่นจึงไม่ยอมทำ ADB ซึ่งมีบทบาทในเรื่องนี้ก็เงียบไปเพราะเหตุว่าอเมริกาไม่ชอบ การพัฒนาตลาดทุนระยะยาวของภูมิภาคควรส่งเสริม เพราะสภาพคล่องในภูมิภาคมีมาก ลดการพึ่งพิงตลาดนิวยอร์กกับตลาดลอนดอน นั้นเป็นข้อยุติของที่ประชุมอีกข้อหนึ่ง การเกิด Asian Bond ที่มีการเสนอในปัจจุบันมีความเป็นไปได้สูง เพราะมีการผลักดันทางการเมืองสูงมากในหลายประเทศ โดยเฉพาะฮ่องกง สิงคโปร์ และประเทศไทย และน่าจะเป็นประโยชน์ในการที่จะนำไปสู่การสร้าง Regional Financial Market ต่อไป ข้อสุดท้ายคือภูมิภาคควรมีการใช้เงินสกุลภูมิภาคมากขึ้น ซึ่งทุกคนเห็นด้วยว่าควรและความร่วมมือในด้านอัตราแลกเปลี่ยน ซึ่งทุกคนก็เห็นด้วย แต่คิดว่าเรื่องนี้คงต้องใช้เวลานาน ในระยะยาวนั้นการพัฒนาเป็นเงินสกุลเอเชียก็น่าเป็นเรื่องที่ไม่ควรจะไม่สนใจแต่ก็คงใช้เวลาานด้วยเช่นเดียวกัน

นายโฆสิต : ขอบคุณ ดร.ณรงค์ชัย ทางซีกต่างประเทศก็ได้สรุปผลการประชุมที่เกี่ยวข้องทั้งสากลและภูมิภาคทั้งทวีกาศิไปแล้ว ต่อไปนี้จะเป็นการหันมาดูเรื่องในประเทศของเราบ้าง ท่านแรกที่ขอเชิญให้เสนอผลงานของกลุ่มคือท่านฉลองภพ ซึ่งกลุ่มของท่านชื่อการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจในระดับมหภาคเพื่อความสมดุลระหว่างการพึ่งพาตลาดจากต่างประเทศและตลาดในประเทศ เชิญอาจารย์ฉลองภพครับ

ดร.ฉลองภพ : ขอบคุณครับท่านประธาน ในส่วนกลุ่ม 1 และ 2 ได้พูดถึงบรรยากาศภายนอกประเทศทางด้านการค้า การลงทุน การเงิน รวมทั้งกฎกติกาต่างๆ ซึ่งเราพยายามผลักดันให้เอื้อต่อการพัฒนาประเทศเรามากขึ้น แต่คงต้องยอมรับว่าภาวะการแข่งขันในปัจจุบันนี้รุนแรง ภาวะความผันผวนของตลาดเงินของโลกมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ รวมทั้งมีหลายฝ่ายเป็นห่วงว่าผลกระทบจากการที่เรากำลังผูกพันกับต่างประเทศ ซึ่งมีทั้งผลดีและไม่ดีสำหรับภายในประเทศของเรา ก็คงจะต้องระวังในการพึ่งพาสภาพต่างประเทศมากเกินไป เพราะฉะนั้นในกลุ่มนี้ก็เลยตั้งประเด็นว่าเราจะปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจในระดับมหภาคให้มีความสมดุลมากขึ้นอย่างไร ในส่วนที่เป็นเนื้อหาผมจะสรุปเนื้อหาที่น่าเสนอก่อนที่จะพูดถึงประเด็นการร่วมระดมความคิด ก็มีเรื่องของผลกระทบของโลกาภิวัตน์ จากการศึกษาวิจัยระดับสากล ผลที่เราศึกษาเองสำหรับผลกระทบต่อภาค

ต่างประเทศต่อเศรษฐกิจไทย มีเรื่องของการวิเคราะห์ขีดความสามารถในการทดแทนการนำเข้า มีเรื่องการปรับปรุงโครงสร้างเศรษฐกิจเพื่อลดการพึ่งพาสภาพต่างประเทศ ในส่วนของการศึกษาระดับสากล ปัจจุบันมีความคิดเห็นที่เริ่มชัดเจนมากขึ้นกว่าเมื่อก่อนนี้ที่มักจะมีข้อเสนอว่าการเปิดค้าขายระหว่างประเทศมีแต่ผลดีอย่างเดียว ตอนนี้เป็นที่ยอมรับแล้วว่าไม่มีทั้งผลดีและผลเสีย ในส่วนของผลดีเป็นการช่วยเศรษฐกิจให้ขยายตัวได้ดีขึ้น ในระยะยาวเป็นการลดปัญหาความยากจนขั้นพื้นฐาน ก็คือ absolute poverty แต่ว่าอาจจะมีส่วนเพิ่มความยากจนเชิงเปรียบเทียบหรือว่าทำให้การกระจายรายได้ห่างขึ้น ผลดีอีกประการหนึ่งคือการที่เราเปิดกับภายนอกเป็นการกระตุ้นให้เราต้องปรับประสิทธิภาพภายใน มิฉะนั้นเราก็ไม่สามารถแข่งขันได้ ในขณะที่เดียวกันการที่เราเชื่อมกับภายนอกจะทำให้เกิดความเสี่ยงมากขึ้น มีความผันผวนมากขึ้นในระดับประเทศหรือระดับภาคการผลิต และในหลายประเทศได้ประสบปัญหาถึงขั้นเกิดวิกฤติ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย เราได้มาวิเคราะห์ว่าที่เราได้พบในต่างประเทศเป็นจริงตามนั้นหรือไม่ จากข้อมูลต่างๆ และการวิเคราะห์ในเชิงเศรษฐกิจมีดีต่อประเทศไทยก็เกือบจะเหมือนในสิ่งที่พบในระดับสากลทุกประการ คือ เศรษฐกิจขยายตัวมากขึ้น ความยากจนขั้นพื้นฐานลดลง แต่ความไม่เท่าเทียมกันสูงขึ้น ความผันผวนจากสาขาการผลิตสูงขึ้น รวมทั้งเราเองก็ได้ประสบกับความเจ็บปวดจากการที่ต้องพบกับวิกฤติเศรษฐกิจ

[จากสไลด์] อันนี้เป็นกราฟแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ในบางด้านเท่านั้น อันนี้เป็นความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดประเทศกับการขยายตัวของเศรษฐกิจ ทางแกนล่างนี้เป็นเรื่องของ การขยายตัว ทางแกนบนเป็นเรื่องของการเปิดประเทศ อันนี้เป็นความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดประเทศซึ่งเป็นแกนบนกับความผันผวนกับการผลิตในสาขาต่างๆ ทีนี้เมื่อเป็นเช่นนั้นเราก็มาคิดว่าจำเป็นที่จะปรับโครงสร้างอย่างไร ในส่วนที่รัฐบาลได้รับมอบหมายให้สภาพัฒน์ฯ ได้มาคิดว่าทำอะไรที่จะมีการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจในบางมิติให้มีความเหมาะสม เพราะฉะนั้นในส่วนที่สภาพัฒน์ฯ สรุปมาบอกว่าหากโครงสร้างเศรษฐกิจยังเป็นอย่างเดิม ดุลบัญชีเดินสะพัดก็มีแนวโน้มจะขาดดุลหลังจากที่เศรษฐกิจขยายตัวได้ในระยะหนึ่ง คือเมื่อเราฟื้นฟูโอกาสที่จะกลับไปขาดดุลบัญชีเดินสะพัดก็จะมีเหมือนเดิม ดังนั้นคงต้องพิจารณาว่าทำให้มีการขยายตัวโดยที่ดุลบัญชีเดินสะพัดยังเกินดุล เราก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจในสามมิติ 1. การเพิ่มขีดความสามารถในการหารายได้ในเงินตราต่างประเทศ 2. การกระจายการลงทุนการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจสู่ชนบทซึ่งก็เป็นนโยบายของรัฐบาล 3. การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจที่พึ่งพาการนำเข้าน้อยลง จากการหาข้อมูลเบื้องต้นของสภาพัฒน์ฯ ก็จะมีข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในบางเรื่องที่จะพึ่งพาการนำเข้าน้อยลง ก็จะมีการแยกกลุ่มสินค้าต่างๆ เช่น ในส่วนสินค้าทุนก็พบว่า (อันนี้เป็นการสำรวจเบื้องต้นจากหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชน) อาจจะยากในการที่เราจะลดการพึ่งพาการนำเข้า เพราะว่าต้องซื้อพวกเครื่องจักรที่ใช้เทคโนโลยีสูง มันก็ผลิตในประเทศไม่ได้ หรือเครื่องมือวิทยาศาสตร์การแพทย์ อะไรต่างๆ เหล่านี้ แต่ในเรื่องอื่น เช่น วัตถุดิบสินค้าขั้นกลางก็มีโอกาสมากกว่าที่จะทดแทนการนำเข้า ในเรื่องของคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ที่จะมาประกอบอาจจะลำบากหน่อย เพราะอุปกรณ์หรือชิ้นส่วนหลายอันที่ปัจจุบันนี้ต้องนำเข้ามาเพื่อประกอบข้างใน จริงๆ แล้วมันเป็นยุทธศาสตร์ของประเทศข้ามชาติที่เขาจะผลิตชิ้นส่วนพวกนี้ที่ไหน เพราะฉะนั้นโอกาสที่จะทดแทนต่ำ ในเรื่องแผงวงจรไฟฟ้าปานกลาง หลอดภาพโทรทัศน์ปานกลาง ในส่วนที่เป็นสูงก็คือมีเรื่องผ้าฝ้าย ในการสำรวจคร่าวๆ ในเบื้องต้น เรื่องเชื้อเพลิงก็บอกว่าโอกาสที่จะทดแทนคงต่ำ สินค้าอุปโภคบริโภค ในเรื่องการผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้าปานกลาง การผลิตสินค้าพลาสติกก็ปานกลาง เรื่องยานพาหนะเครื่องบินอุปกรณ์การบินก็ต่ำ อันนี้เป็นข้อสำรวจเบื้องต้น ซึ่งเราได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้แบบจำลอง โจทย์ที่ได้ตั้งคือหลังจากวิกฤติเศรษฐกิจ สัดส่วนที่เราพึ่งจากการส่งออกกระโดดขึ้นสูงมากจาก 40 เป็น 66 เพราะฉะนั้นเมื่อดูจากการวิเคราะห์ในช่วงก่อนหน้าก็พบว่าเราก็เปิดตัวเองสู่ความผันผวนมากขึ้น เปิดตัวเองสู่ผลกระทบทางลบมากขึ้น เช่น การกระจายรายได้ อะไรต่างๆ เพราะฉะนั้นเราก็วิเคราะห์ว่าเราจะพึ่งพาการส่งออกน้อยลงได้หรือไม่

อย่างไร มีการกำหนดเป้าหมายเพื่อให้สัดส่วนการส่งออกสินค้าและบริการต่อ GDP ลดลงเหลือประมาณร้อยละ 55 ในห้าปี ในเวลาเดียวกันเราต้องการให้เศรษฐกิจขยายตัวในระดับที่ดีพอสมควร ถ้าเมื่อฟังต่างประเทศน้อยแล้วเศรษฐกิจขยายตัวต่ำ มันก็จะมีผลเสียตามมาอีกหลายๆ ด้าน เพราะฉะนั้นเป้าที่ตั้งบอกว่า อยากให้เศรษฐกิจที่แท้จริงขยายตัวสักร้อยละ 6 มีเสถียรภาพพอสมควร คือ เงินเฟ้อระดับร้อยละ 1.5 ในเวลาเดียวกัน ดุลบัญชีเดินสะพัดก็ยังเป็นบวกอยู่ แต่ว่าส่วนที่เกินดุลลดลงได้ปีละสักร้อยละ 25 จากมูลค่าของปีที่แล้ว อันนี้ก็หมายความว่าในห้าปีข้างหน้าเราก็เกินดุลอยู่ 64,600 ล้าน ในเชิงของการพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศ ก็ยังมีความจำเป็นน้อยเนื่องจากเรายังไม่ขาดดุล ตรงนี้สามารถนำเป้าต่างๆ มาคำนวณได้ว่าหมายความว่าอย่างไร สิ่งที่มีความหมายก็คือการส่งออกจะเพิ่มขึ้นเฉลี่ยประมาณร้อยละ 3.7 ต่อปีสำหรับห้าปีข้างหน้า ผลก็มาวิเคราะห์ได้ ถ้าเทียบกับการส่งออกเพิ่มขึ้น 3.7 ต่อปีเราก็มาดูว่าโครงสร้างการส่งออกน่าจะเป็นอย่างไร ก็พยายามดูให้สาขาที่มีส่วนเชื่อมมาสู่เศรษฐกิจภายในประเทศขยายตัวมากขึ้น สาขาที่เรามีความสามารถในการแข่งขัน เช่น เกษตร อาหาร ยานยนต์ การท่องเที่ยว พวกนี้ก็ตั้งเป้าให้สูงขึ้น แต่โดยรวมแล้วยังขยายตัวโดยรวมประมาณร้อยละ 3.7 ต่อปี เมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่า ถ้าหากการส่งออกขยายตัวประมาณร้อยละ 3.7 ต่อปี เศรษฐกิจรวมจะขยายตัวได้ร้อยละ 3.65 เพราะฉะนั้นก็ยังต่ำกว่า 6% อยู่เยอะ เพราะฉะนั้นเราต้องมีมาตรการทางด้านอื่น การขยายตัวสามารถขยายตัวเพิ่มได้มากขึ้น ประเด็นต่อมาคือเอาข้อมูลที่สภาพัฒน์ฯ ไปสำรวจมาวิเคราะห์ว่าถ้าหากเรามีการลดการพึ่งพาการนำเข้าได้โดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 5 ภายในห้าปี หมายความว่าถ้าหากปัจจุบันมีสัดส่วนการใช้สินค้าในประเทศกับการนำเข้า 50 : 50 ในห้าปีข้างหน้าบอกว่าให้ทำได้ โดยใช้สินค้าในประเทศ 55 นำเข้า 45 ถ้าเป็นแบบนี้ก็อยู่ในวิสัยที่อาจเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ถ้าเมื่อรวมเรื่องของการลดการพึ่งพาการนำเข้าตามสาขาที่สภาพัฒน์ฯ สำรวจว่าอะไรที่ทดแทนได้ปานกลาง เราก็ตั้งเป้าให้ลด 5% อะไรที่ทดแทนได้มากซึ่งมีน้อยเราก็ตั้งเป้าลด 10% อะไรที่ทดแทนได้ต่ำก็ตั้งเป้าให้ลดไม่ได้ ผลก็ออกมาว่าเศรษฐกิจรวมจะขยายตัวได้ร้อยละ 4.75 หมายความว่าเรื่องทั้งการส่งออกและลดการนำเข้าขยายตัวสูงขึ้นมาแต่ก็ยังต่ำกว่าร้อยละ 6 อีกตัวหนึ่งมาดูคือการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตหรือที่เรียกว่า Total Factor Productivity (TFP) คือระหว่างปี 1981 ถึง 1995 ประสิทธิภาพในการผลิตรวมเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 1 ต่อปี เพราะฉะนั้นถ้าหากสมมติว่าเป็นอย่างนี้ไปห้าปีข้างหน้าก็บวกตรงนี้ก็กับการส่งออกกับการลดการพึ่งพาการนำเข้า ศักยภาพในการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.8 มีการวิเคราะห์ต่อว่าที่เราสมมติให้ TFP ขยายตัวร้อยละ 1 มันมีความเป็นไปได้แค่ไหน พบว่าถ้าเมื่อตามแนวโน้มปกติก็ไม่จำเป็นต้องใช้มาตรการอะไรพิเศษมากนัก TFP growth ก็มีแนวโน้มขยายตัวได้เพียงร้อยละ 0.28 เท่านั้น เพราะฉะนั้นก็ต้องมีการบ้านอีกเยอะที่จะให้ TFP เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 การบ้านเช่นการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ระบบการศึกษาฝึกอบรม การเพิ่มประสิทธิภาพของภาครัฐเอง เป็นต้น รวมทั้งมาตรการต่างๆ ที่จะทำให้เรามีประสิทธิภาพในการผลิตมากขึ้น เมื่อได้ 5.8 แล้วก็ยังขาดอยู่ 0.2 ก็เลยมาดูเรื่องประหยัดพลังงาน คือ พลังงานเราจะทดแทนมาจากต่างประเทศยาก แต่เราประหยัดได้ เช่น ในกระบวนการผลิต สมมติว่าเราประหยัดพลังงานได้ร้อยละ 5 ในห้าปีก็จะพบว่าถ้าหากรวมตรงนี้เข้าไปอัตราการขยายตัวก็ออกมา 6% พอดี ก็ตามเป้า อันนี้เป็นกรอบให้เห็นว่าศักยภาพในการขยายตัวมันจะมาจากปัจจัยใดบ้าง

อีกอันหนึ่งก็มีผลพลอยได้ที่ต่อการกระจายรายได้ เนื่องจากว่าการขยายตัวเราพยายามเน้นการส่งออกที่เป็นพวกอาหาร การท่องเที่ยว การเกษตร เพราะฉะนั้นก็จะทำให้กระจายรายได้ดีขึ้นกว่ารูปแบบเดิมซึ่งมันเน้นพวกอุตสาหกรรม ซึ่งมักทำให้การกระจายรายได้แย่ง การกระจายก็ดีขึ้นด้วย

ทีนี้ในเรื่องการระดมความคิดมีสาระแยกออกไป 4 ประการ 1. กรอบการวิเคราะห์ 2. การตั้งเป้าหมายของการส่งออก 3. การนำแนวทางที่ได้วิเคราะห์ไว้มาสู่การปฏิบัติ และ 4. ตลาดเงินซึ่งเราไม่ได้พูดถึงมากนักในกลุ่มนี้

ในเชิงกรอบการวิเคราะห์ ที่ประชุมเห็นว่าเป็นการให้ภาพที่เห็นการเชื่อมโยงกันสำหรับเป้าหมายต่างๆ ในระบบก็เป็นประโยชน์ในการกระจายออกไปสู่งานที่จะเผยแพร่ต่อสาธารณชนในวงกว้าง แต่ยังมีความเป็นห่วงเกี่ยวกับเหตุผลที่ได้วิเคราะห์ให้กำหนดเป้าหมายต่างๆ ขึ้นมาเพราะว่าที่ประชุมคิดว่าอาจจะทำให้เกิดการเข้าใจผิด โดยเฉพาะในส่วนการกำหนดเป้าหมายการส่งออกที่ประชุมโดยเฉพาะเพื่อนฝูงที่เป็นนักเศรษฐศาสตร์ด้วยกันเองจะมีการเป็นห่วงว่าถ้ากำหนดให้สัดส่วนการส่งออกลดลงเป็นร้อยละ 55 จะทำให้เข้าใจผิดว่าเราไม่สนใจที่จะช่วยให้การส่งออกดีขึ้น ซึ่งอันนี้ก็คงไม่ใช่แต่เราก็มีความเป็นห่วงอย่างนั้น ถ้ามีการเสนอวิธีการมองที่ดีกว่าอาจจะเป็นการส่งออกมีแนวโน้มที่จะต่ำกว่าในอดีตอยู่แล้ว ซึ่งปัจจุบันเราก็เห็นว่าการขยายตัวมันต่ำลง และในความเป็นจริง ถ้าขยายตัวได้ร้อยละ 3.7 ต่อปี ก็จะไม่ค่อยมีปัญหาในช่วงสองปีที่ผ่านมาหรือแม้กระทั่งสูงกว่าด้วยซ้ำไป คือ สรุปว่าไม่ต้องตั้งเป้าหมายให้การขยายตัวของการส่งออกต่ำลงเพราะมีแนวโน้มเป็นอย่างนั้นอยู่แล้ว จริงๆ แล้วมันก็เป็นคำถามที่สอดคล้องกันคือ เราอาจถามได้ว่าถ้าการส่งออกขยายตัวได้เพียงร้อยละ 3.7 ต่อปี แต่เราอยากขยายตัวได้ร้อยละ 6 ในเชิงเศรษฐกิจส่วนรวมโดยมีเสถียรภาพจะต้องทำอย่างไร เพราะฉะนั้นคำตอบก็จะออกมาเหมือนกัน คือถ้าเผื่อการส่งออกขยายตัว 3.7 แต่เราอยากขยายตัว 6 โดยมีเสถียรภาพ เราก็ต้องไปทำในเรื่องของการลดการพึ่งพาการนำเข้า เรื่องของประสิทธิภาพในการผลิต เรื่องของการประหยัดพลังงาน รวมทั้งการเน้นสาขาส่งออกที่มีส่วนเชื่อมโยงไปสู่ระบบเศรษฐกิจภายในที่สูงและมีส่วนช่วยในเรื่องของการกระจายรายได้ด้วย เพราะฉะนั้นเราสามารถมองเรื่องนี้ได้จากหลายมุมโดยมีคำตอบเหมือนกัน ผมเข้าใจในส่วนของคุณเพื่อนฝูงนักเศรษฐศาสตร์ว่าเมื่อพูดถึงว่าจะลดการส่งออกมันรู้สึกสะอึกๆ เพราะเราได้รับการฝึกฝนมาว่ามันต้องส่งออก แต่ในเวลาเดียวกันถ้าหากเราเพียงแต่ตั้งคำถามว่าถ้าการส่งออกขยายตัว 3.7 ต่อปีแต่เราอยากทำได้ 6 มันก็ไม่สะท้อนกลุ่มอีกกลุ่มหนึ่งที่เขามีความเป็นห่วงในเรื่องของการพึ่งพาภาคส่งออก ซึ่งกลุ่มนั้นเขาอาจต้องการตั้งคำถามให้ extreme กว่านี้เยอะ เช่น ให้ลดลงไปมากกว่านี้หรือแม้กระทั่งปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของระบบเศรษฐกิจอีกแนวหนึ่ง ในการตั้งคำถามในส่วนนี้เป็นเพียงแต่ทำให้ทั้งสองกลุ่มนี้คือ กลุ่มเศรษฐศาสตร์ปกติ กับกลุ่มที่อาจจะเปราะบางในเรื่อง Globalization อย่างน้อยมีจุดร่วมกันก่อน เพราะว่าเป็นการมองสองข้างของเหรียญเดียวกัน ในเมื่อการส่งออกมันจะไปได้ยากแล้วเราก็คาดว่าเราอยากให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจภายในไปในระดับที่น่าพอใจ มีการกระจายรายได้ที่ดีขึ้นจะทำอย่างไร เป็นการหาแนวร่วม เหมือนกับที่อาจารย์อัมมารพูดเมื่อวานนี้ กลุ่มต่างๆ ที่ Anti-globalization ปกติจะไม่ค่อยคุยกัน แต่เมื่อมี Globalization เป็นตัวตั้งก็สามารถรวมพลังกันได้ แต่ตอนนี้เราสามารถรวมพลังกันไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่ชอบการส่งออกมาก หรือกลุ่มที่ไม่อยากส่งออกมากนัก ก็หาแนวร่วมกันได้ ณ จุดนี้ ว่าในเมื่อตลาดข้างนอกจะลำบากแล้ว เราก็มาร่วมกันภายในว่าจะทำอย่างไรที่จะทำให้การขยายตัวในอัตราที่น่าพอใจได้

ที่ประชุมให้ความสำคัญ คือ การนำแนวทางต่างๆ ไปสู่การปฏิบัติว่าจะทำอย่างไร ในส่วนการวิเคราะห์เชิงมหัพภาคไม่สามารถลงไปได้ว่าทำอย่างไร มันเป็นเรื่องให้กรอบแต่กรอบนั้นก็เพื่อจะกระจายไปสู่การปฏิบัติ การขยายผลต่อไปต้องทำอีกเยอะ ที่ประชุมเป็นห่วงว่ามันอาจไม่ง่าย ซึ่งมันก็คงไม่ง่าย มันต้องใช้เวลาพยายามพอสมควร

ในเรื่องการลดสัดส่วนการนำเข้า ที่ประชุมเห็นพ้องต้องกันเกี่ยวกับความสำคัญของการค้า ไม่มีใครอยากที่จะเห็นเรามีการจำกัดสินค้านำเข้า มีการตั้งกำแพงภาษีสูง มิฉะนั้นจะเกิดผลเสียต่อประสิทธิภาพของระบบเศรษฐกิจอย่างเช่นที่เราเคยประสบบางครั้งที่ในอดีตคือวิธีลดการนำเข้า คือเราต้องสามารถผลิตสินค้าทดแทนที่คุณภาพเท่าเทียมในราคาที่ใกล้เคียง มิใช่ให้ระบบเศรษฐกิจใช้สินค้าที่แพงในราคาที่สูงขึ้น มิฉะนั้นจะกระทบเป้าอื่นๆ มากมาย ในการหาข้อมูลเพิ่มเติมเติมสภาพัฒน์ฯ ต้องขยายผลจากการรวบรวมข้อมูลขั้นต้นที่ได้ทำไปแล้ว อาจต้องลงในเชิงลึกต่อไปว่า ในส่วนของสาขาต่างๆ นั้นตรงไหนสามารถทดแทนการนำเข้าได้

ในที่ประชุมเรายังเสนอให้ต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริโภคและการลงทุนด้วยเพราะมักจะชอบบริโภคสินค้านำเข้าเกินความจำเป็น บางคนบอกว่าชอบซื้อมือถือมากเกินไปทำให้มีการนำเข้ามากเกินไป พวกนี้ต้องไปคิดว่าทำได้มากน้อยเพียงใด มีการพูดถึงรัฐเองว่าจะช่วยอย่างไรในการกระตุ้นให้ลดการนำเข้า แต่บางเรื่องเอกชนดำเนินการเองตามกลไกตลาด แต่บางเรื่องรัฐมีส่วนโดยตรง โดยเฉพาะการใช้จ่ายของภาครัฐหรือโครงการบางอย่างที่จะทำให้เรามีเทคโนโลยีดีขึ้นในประเทศเพื่อให้เราสามารถผลิตสินค้าทดแทนการนำเข้าได้ ในส่วนการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเน้นเรื่องการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี การศึกษาฝึกอบรมความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ เรื่องของการเพิ่มประสิทธิภาพของภาครัฐ เรื่องของการปรับเปลี่ยนระเบียบวิธีการงบประมาณเพื่อจะได้ปรับปรุงให้ประสิทธิภาพของภาครัฐมีมากขึ้น เรื่องประหยัดพลังงานต้องศึกษาเพิ่มเติมในรายละเอียด มีผู้ตั้งข้อสังเกตที่มาจากแวดวงพลังงานว่าเป้าที่ตั้งอาจจะยากกว่าที่คิด ที่บอกว่าจะให้ประหยัดพลังงานร้อยละ 5 เพราะดูแล้วว่่าตอนนี้แผนปฏิบัติในภาครัฐถึงแม้จะมีการตั้งเป้าไว้เหมือนๆ กัน แต่ยังไม่ลงลึกพอให้เกิดผลในการปฏิบัติ

ท้ายสุดที่ประชุมเห็นพร้อมกันว่าเป็นห่วงตลาดเงินด้วย ที่เราวิเคราะห์กันเป็นเรื่องการค้าเป็นหลัก เพราะวิกฤติที่ผ่านมาเกิดจากความผันผวนทางตลาดเงิน ฉะนั้นต้องมีการดำเนินนโยบายภายในประเทศที่เหมาะสม มีการร่วมมือในภูมิภาคดังที่ได้คุยกันมาแล้วในส่วนของกลุ่ม 1 และ 2

นายโฆสิต : ขอบคุณ ดร.ฉลองภพ ผมขอความกรุณาที่ประชุมว่าเพื่อประโยชน์ในการต่อเนื่องของสาระต่อไปนี้ เราจะฟังสรุปของกลุ่ม 5 เพื่อต่อเนื่องกันไป เพราะว่าอาจารย์ฉลองภพพูดในเรื่องความสามารถในการแข่งขัน กลุ่มที่ 5 เป็นเรื่องเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ขอเชิญท่านจักรมณต์นำเสนอบทสรุปของกลุ่ม 5 แล้วค่อยกลับมาในกลุ่ม 4 เป็นการปิดท้าย ขอเชิญคุณจักรมณต์

ดร. จักรมณต์ : กลุ่มที่ 5 ประชุมกลุ่มไปเมื่อวานนี้มีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 150 ท่าน การนำเสนอในบ่ายวานมีการนำเสนอเป็นสองส่วนด้วยกัน ส่วนที่หนึ่งพูดในเรื่องกรอบแนวคิดว่าทำอะไรให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันได้ดีกว่านี้ ประเด็นที่นำเสนอผมจะเสนอในส่วนที่ตัวกรอบที่ว่าเราจะเดินทางอย่างไรให้ถึงจุดหมายปลายทางคือ เราจะยกระดับความสามารถของประเทศขึ้นมา เราพูดกันในเรื่องกรอบหลักก่อนว่าพูดเรื่องอะไร สิ่งที่เราพูดเราต้องการทราบอย่างมากคือว่าสถานะภาพของประเทศไทยคือ Strategic Position คือประเทศไทยควรจะอยู่ตรงไหน มันจะต้องมีการเปรียบเทียบไม่ว่าระดับฐานรากหรือระดับระหว่างประเทศ หลังจากนั้นเราตั้งคำถามว่าถ้าเราตั้งสถานะภาพของประเทศไทยไว้แบบนี้แล้วมีอะไรจะต้องทำและทำอย่างไร เป็น how to do แต่เราจะไม่พูดเรื่อง how to do ในวันนี้เพราะว่ามันยาวมาก ให้รู้ว่าเรื่องอะไรที่จะต้องทำก่อน ส่วนวิธีจะทำอย่างไรจะต้องแยกไปคุยกันในแต่ละเรื่องอีกครั้งหนึ่ง ในการที่จะมากำหนดสถานะของประเทศไทยที่จะสามารถแข่งขันกับเขาได้ เราดูสามปัจจัยด้วยกัน คือ 1. โอกาส 2. กลยุทธ์ในการทำงานหรือกลไกต่างๆ และ 3. ความสามารถหรือกำลังความสามารถในการทำ คือ capabilities ซึ่งทั้งหมดมันจะเชื่อมโยงกันหมด

เมื่อวานนี้เราพูดเรื่องของโลกาภิวัตน์ มันเป็นส่วนหนึ่งของโอกาสที่เราอาจนำมาใช้ได้ แต่โอกาสนี้ไม่ได้หมายถึงเฉพาะต่างประเทศเท่านั้นหรือโลกาภิวัตน์

1. โอกาส ซึ่งมันมีอยู่ประเทศไทยก็สามารถนำมาใช้ได้ การที่เราจับดูโอกาสและฉวยโอกาสนั้นมาใช้ในการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

2. กลยุทธ์ ตัวนี้จะเป็นตัวชี้หน้าเป็นตัวหลักเป็นตัวที่จะนำไปสู่กระบวนการที่จะนำไปสู่เรื่องของผลิตภาพที่ดีขึ้น

3. กำลังของเราเอง เราอาจมีข้อติดขัดอยู่บ้าง เรื่องของทรัพยากรมนุษย์ เรื่องของเทคโนโลยี ก็ไม่เป็นไร แต่เรารู้ว่าขณะนี้กำลังของเราเป็นอย่างไรและเราจะแก้ไขปรับปรุง capabilities ในส่วนนี้ได้อย่างไร ซึ่งทั้งหมดถ้ารวมกันแล้วก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มอย่างมหาศาล แม้ว่าจะมีทรัพยากรธรรมชาติในปัจจุบันมีไม่มากไปกว่านี้ ผู้คนไม่มากกว่านี้ แต่ถ้าเราจับสิ่งเหล่านี้มาจัดเป็นรูปเป็นร่างและทำให้ดีแล้ว ผมเชื่อเลยว่ามูลค่าเพิ่มของประเทศไทยจะเพิ่มอย่างมหาศาล ทั้งหมดนี้เราถึงจะมากำหนดเป็น Strategic Position จากการดูปัจจัยต่าง ๆ ออกมา

สำหรับการดูในเรื่องความสามารถในการแข่งขัน ทุกคนอาจเข้าใจว่าเราจะแข่งขันกับต่างประเทศอย่างเดียว ไม่ใช่แค่เรา เราจะต้องดูทั้งระบบ ตั้งแต่เศรษฐกิจฐานราก [จากสไลด์] ซึ่งในวงกลมเล็กจะเห็นว่าเป็นรูปของหน่วยเศรษฐกิจที่เล็กที่สุดหน่วย – เศรษฐกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน ซึ่งในตัวของเศรษฐกิจชุมชน หัวใจปัจจัยแรกที่สุดก็คือความพอเพียงในชุมชนนั้นก่อน ก่อนที่คู่แข่งจะมาแข่งขันกับคนอื่น จะไปสร้างอะไรมากมาย เศรษฐกิจพอเพียงหรือความพอเพียงในชุมชนเป็นหัวใจ เพราะว่าขนาดนอกประเทศเราจะไปแข่งกับคนอื่นเขาส่งออกแต่ว่าเศรษฐกิจฐานราก เศรษฐกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชนยังเปราะบางและยังต้องคอยรับการช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา มันก็ไม่รอด เซลล์เศรษฐกิจแต่ละหน่วยจะต้องทำงานไปพร้อม ๆ กัน อย่างน้อยสุดให้มีความพอเพียงเสียก่อน ส่วนที่เกินไปจากพอเพียง เราเรียกว่าเป็นส่วนเกิน เรียกว่า surplus หรือส่วนที่เป็นความชำนาญเฉพาะทางเรียกว่า specialization ซึ่งส่วนนี้จะเป็นตัวต่อออกไปกับการค้าระหว่างชุมชนด้วยกันที่เรียกว่าเป็น community trade ในระหว่างหมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด มันมาจากส่วนเกินกับส่วนที่เป็นความชำนาญเฉพาะทาง จากนั้นเป็นลักษณะของการค้าระหว่างชุมชน จังหวัด มากับเมืองใหญ่ซึ่งเป็นการต่อสายเชื่อมในทางเศรษฐกิจโยงใยกันไปหมด ไม่แบ่งว่าเป็นเศรษฐกิจชุมชนใหญ่หรือ เศรษฐกิจชุมชนเมือง เศรษฐกิจชนบท แต่เราพยายามจะสร้างร้อยสายกันเข้ามา อันนี้จะก่อให้เกิดความเหนียวแน่น แล้วจะเกิดความแกร่งในระบบเศรษฐกิจ โดยไม่มีการแยกไปนั้นวิสาหกิจชุมชน เศรษฐกิจชนบท อย่างนั้นแล้วเราจะเกิดปัญหาในอนาคต ความแกร่งในระบบเศรษฐกิจจะไม่เกิดขึ้นเลย ถ้าเราไม่สามารถสร้างจุดเชื่อมโยงอันนี้ได้ และจากวงรีใหญ่ขึ้นมาเราไปพูดกันในเรื่องการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งอันนี้เป็นแนวคิดว่าจะไม่มีการแยกส่วน จะคิดในองค์รวมในเรื่องความสามารถในการแข่งขัน ถ้าดูในข้างล่าง ปัจจัยสำคัญในการสร้างความพร้อมเพรียงความสมานฉันท์ในสังคมหรือในชุมชนมีปัจจัยอยู่สี่ตัว ซึ่งเขียนไว้ในสไลด์นี้ คือ

1. ให้มีความพอเพียงในตัวเองเสียก่อน นี่คือหัวใจสำคัญ เพราะว่าถ้าไม่มีความพอเพียงในสังคมหรือว่าส่วนนั้นแล้ว คำว่า “ความพอเพียง” นี้ไม่ได้หมายความว่าทำทุกอย่างเองได้ แล้วก็พอเพียง แต่หมายความว่าสามารถอยู่ด้วยลำแข้งของตัวเองได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งในข้อเท็จจริงมันคงเป็นไปได้ที่สังคมทุกจุดในประเทศไทยสามารถช่วยตัวเองได้ แต่เราคงจะทำให้ได้มากที่สุด

2. ต้องพยายามสร้างชุมชนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น community building เป็นเรื่องสำคัญ เพราะฉะนั้น การวางแผนชุมชนนั้นเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้พวกเขาพึ่งพาตัวเองได้ community building เป็นหัวใจสำคัญ การระบุเอกลักษณ์หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาอันนี้เป็นส่วนที่จะสร้าง specialization หรือความชำนาญเฉพาะทาง เอกลักษณ์ของตัวเองในท้องถิ่นนั้นได้ เช่น สาโท ก็เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น ต้องมาดูว่าทำไมใช้แต่ทำให้พอเพียงเท่านั้น

สุดท้ายที่สำคัญที่สุดเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดในสังคม คือ ความสำคัญของครอบครัว ความรักความอบอุ่น ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งในสังคม เพราะฉะนั้นจากจุดนี้ก็มาถึงเรื่องการแข่งขัน ระหว่างประเทศเราดูอะไร

เราดูในเรื่องของประสิทธิภาพ (efficiency) ซึ่งคำนี้เขาแปลเรื่อย มาในเรื่อง productivity มา competitiveness สำหรับในเรื่องของการใช้ต้นทุนที่คุ้มค่า (cost effective) เป็นเรื่องซึ่งกระบวนการผลิตทั้งหลายต้องมาดูให้ชัดเจน และเรื่องผลิตภาพ (productivity) และนวัตกรรม มีหลายประเทศบอกไม่ต้องพูดถึง

competitiveness แล้ว เขาพูดในเรื่องของ innovation กันแล้ว แต่ความจริงแล้วผมก็คิดว่า innovation เป็นส่วนหนึ่งของ competitiveness นวัตกรรมก็ต้องเป็นส่วนหนึ่ง เหมือนการแข่งขัน เพราะถ้าไม่มีนวัตกรรมใหม่ๆ โอกาสที่จะถอยหลังก็มี สู้เขาไม่ได้ ในเมื่อเราดูกรอบอย่างนี้ ผู้เสนอก็บอกว่าตำแหน่งประเทศไทย สถานภาพของประเทศไทย ว่าประเทศไทยมีสถานะทางเศรษฐกิจสูง หรือเรียกว่า HPE (High Performance Economy) ซึ่งประกอบด้วยห้าส่วน ซึ่งจะดูแลในเศรษฐกิจฐานรากและการไปแข่งขันกับต่างประเทศ จะมีองค์ประกอบห้าตัวคือ หนึ่งจะต้องเป็น knowledge-based economy เป็นเศรษฐกิจที่มีฐานในการเรียนรู้ บางท่านบอกว่าควรจะใช้คำว่า learning society หมายความว่าเราต้องเรียนรู้ อันนี้ทุกระดับไม่ใช่เพียงแค่จะไปแข่งกับต่างประเทศ ตั้งแต่เศรษฐกิจฐานราก จะต้องเป็นสังคมที่มีการเรียนรู้ เพราะฉะนั้นมันก็ต้องเนื่องไปถึงเป็นเจ้าของเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าขึ้นมา อันนี้คงไม่ใช่ the most advance ที่ยอดเยี่ยมที่สุดในโลก เพราะว่าสังคมเราเป็นสังคมเกษตรเป็นหลัก ถ้าทำการเกษตรเป็นแบบใช้เทคโนโลยีมันก็กลายเป็นอุตสาหกรรมเกษตร แต่ถ้าเป็นสังคมเกษตรจริงๆ คือเป็นสังคมที่ใช้ความชำนาญและเอาธรรมชาติเข้ามาช่วย ถ้าเป็นอุตสาหกรรมเกษตรมันต้องใช้เทคโนโลยี ต้องเอาชนะธรรมชาติให้ได้ เพราะฉะนั้นการเป็นเจ้าของ advance technology เป็นเรื่องสำคัญ เป็น High Performance Technology ทุกระดับเหมือนกัน ตั้งแต่การปลูกข้าวจนถึงการส่งออกชิ้นส่วนหรือว่าเรื่องอาหาร คำว่า Advance technology ไม่ใช่เป็นเรื่องของการสร้างของใหม่ขึ้นมา แต่อย่างน้อยมีการใช้ พัฒนาเทคโนโลยีที่ใช้อยู่ให้มีระดับสูงขึ้นมาที่จะสามารถแข่งกับเขาได้ เรื่องที่สามมีจุดเด่นของตัวเอง มี niche ของตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของที่เราคุยกันเมื่อวาน ยกตัวอย่างตามเช่น เรื่องท่องเที่ยว เรื่องอาหาร เรื่องแฟชั่น เรื่องที่ว่าอุตสาหกรรมรถยนต์ซึ่งเราใช้ได้ ซึ่งเราอาจจะพัฒนาให้ไกลกว่านี้ และอาจจะมีเรื่องของ graphic design ความจริงมากกว่านี้ แต่เมื่อวานคุยกันยกตัวอย่างเพียงห้าอย่างนี้เท่านั้น ซึ่งต้องมาเลือกให้มีจุดเด่นมีจุดขายของเรา มีฉะนั้นแล้ว เรามีอะไรก็บอกไม่รู้ จุดเด่นไม่ใช่เฉพาะ global เท่านั้น แม้ในหมู่บ้านในจังหวัดของตนเองก็ต้องมีจุดเด่นของตัวเอง เป็นจุดขายที่สามารถทำให้ตัวเองมีความชำนาญในเรื่องนั้นได้ เรื่องที่สี่ซึ่งที่สอดคล้องกับเรื่องที่เราพูดมาตั้งแต่ต้นแล้ว คือเราต้องเป็นสังคมที่มีความเป็นอยู่ที่ดี เราจะไปแข่งขันกับคนอื่นเขาแล้ว มี position แกร่งมากแต่ว่าความเป็นอยู่ของสังคม หรือวิสาหกิจชุมชน หรือชุมชน มีความเป็นอยู่ไม่ดีแล้ว มีประโยชน์น้อยไม่ใช่ว่าไม่มีประโยชน์ แต่มันไม่ทำให้ฐานเศรษฐกิจของเราแกร่งสมกับคำว่า High Performance Economy เพราะมีบางส่วนหนึ่งที่ยังมีปัญหาอยู่ สิ่งสุดท้ายที่จะพูดถึงก็คือ ประเทศไทยต้องเป็น active international player คือมีบทบาท เนื่องจากเราต้องทำมาค้าขายกับเขาถึงแม้เราอยากจะลดลงก็แล้วแต่ มันเป็นเรื่องของเศรษฐกิจระหว่างประเทศ การเงินระหว่างประเทศ การลงทุนระหว่างประเทศ การค้าระหว่างประเทศ และมากกว่านั้นมีการเมืองระหว่างประเทศเข้ามาอีก เพราะฉะนั้นประเทศไทยอายุไม่ได้ ไม่ค่อยอยากไปยุ่งไม่ได้แล้ว ผมคิดว่าเราต้องมีบทบาท ถ้าเราวางตำแหน่งของเราเองว่าจะมีความสามารถไปแข่งกับผู้อื่นได้ เราต้องมีบทบาทสำคัญในเรื่องของต่างประเทศ

เราต้องมี public sector reform การปฏิรูประบบ ไม่ใช่ราชการอย่างเดียว แต่เป็นระบบทั้งการเมือง การปกครอง การบริหารด้วย ทางด้าน private section reform เรื่อง Good Governance ซึ่งธรรมาภิบาล เศรษฐกิจที่มีปัญหาที่ผ่านมามีส่วนหนึ่งก็มาจากภาคเอกชน เพราะไม่มีระบบธรรมาภิบาลที่ดี ระบบคอร์รัปชันในเอกชนก็มี ไม่ใช่มีเฉพาะในระบบการเมืองและราชการเท่านั้น และตัวที่เป็นฐานสำคัญก็คือ เรื่องของระบบการจัดการระบบเศรษฐกิจที่เรียกว่า macroeconomic management ไม่ว่าจะเรื่องการเงิน trade บทบาทของเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และส่วนที่เป็นปัจจัยที่เราใช้คำว่า generate factor เช่น เรื่องของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เรื่องวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี การจัดการและสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ที่สำคัญคือต้องอยู่ในพื้นฐานความเข้าใจด้วยกัน national consensus ถ้าเราจะผลักดันประเทศไทยไปสู่ตำแหน่งนี้แล้ว เราต้องเป็น consensus ของทั้งประเทศ และต้องสร้างสิ่งที่เป็น awareness ความรู้ความเข้าใจให้กับกลุ่มชน

ทุกระดับ อันนี้เป็นกรอบความคิด เป็นโจทย์ที่เราถามกับทางที่สัมมนาเมื่อวานว่าท่านเห็นด้วยกับเราไหม แนวคิดนี้เป็น what นะครับ และอาจารย์สมเกียรติก็มาเล่าในเรื่องของจริงเลย เรื่องของ micro factor มันมีอยู่ 4 เรื่องหลักๆ ความจริงมีมากกว่านี้ แต่ที่ยกตัวอย่างมา เป็นตัวสำคัญที่ผลักดันให้ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง มีเรื่องของกฎระเบียบ ซึ่งว่ามีมากเหลือเกิน โดยเฉพาะ SMEs เจอพวกกฎนี้มากเหลือเกิน ทำให้ความอยากผลักดัน SMEs มีน้อยลง เรื่องโครงสร้างพื้นฐานยกเฉพาะในเรื่องโทรคมนาคม ซึ่ง ดร.สมเกียรติติดใจ ในเรื่องของการผูกขาดราคาซึ่งสูงกว่าคนอื่นเขา เรื่องแรงงาน ถึงแม้ว่าแรงงานมีปริมาณมาก แต่ในแง่ของคุณภาพต้องมาดูในเรื่องนี้ เรื่องเทคโนโลยี การวิจัยมีแต่ในภาครัฐ ส่วนแรงสนับสนุนในภาคเอกชนมีน้อยมาก แม้จะมีการหักเงินภาษีได้ แต่ก็ยังไม่มีการใช้หรือใช้กันน้อยเกินไป มาถึงเรื่องการสรุปผลจากการประชุม สรุปว่าทุกคนส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องตำแหน่งแห่งที่ หรือว่า position เรื่องนี้เห็นด้วยหมดและน่าจะจะมีเพิ่มเติมมากกว่านี้ คงจะต้องมาดูว่ามีอะไรเพิ่ม ที่ประชุมหวังว่า บางอย่างควรกำหนดให้ชัดเจน ที่ว่า niche นี้ niche มันคืออะไร หรือ Detroit of Asia คืออะไร ดีทรอยต์เขาผลิตรถปีละตั้ง 2-3 ล้านของเราเป็นแสนจะเรียกว่าดีทรอยต์ได้อย่างไร การสื่อสารทางด้านถ้อยคำและความหมายจะต้องชัดเจนกว่านี้ ในเรื่องของสิ่งที่เรียกว่าความสามารถในการแข่งขันนี้ ในหลาย ๆ เรื่องเดี๋ยบบอกว่า knowledge base มันคืออะไรกันแน่ ซึ่งหลายท่านที่มาจากกระทรวงศึกษาธิการ บอกว่าเรื่องนี้จะต้องทำให้มันชัดเจนเพราะต้องไปถ่ายทอดต่อให้นักเรียน นักศึกษา และเรื่องการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันต้องทำกระบวนการและทำทุกฝ่าย จะให้ราชการทำอย่างเดียวก็น่าไม่ได้ เอกชนทำอย่างเดียวก็น่าไม่ได้ ฝ่ายแรงงาน แม้กระทั่งประชาชนทั่วไป ระบบการเรียนรู้ในเรื่องของการสร้าง ต้องเป็น national consensus และต้องมีการสร้างให้ชัดเจน ในเรื่องของ global niche มีห้าตัว ซึ่งจริงๆ มีมากกว่านี้อาจเพิ่มเติมได้อีก เช่นเรื่อง Health Industry ในเรื่อง cluster อันนี้ทำให้ชัดเจน เพราะคนหลงประเด็นไปเยอะ นี้ก็ว่าไปรวมกลุ่มกันเป็นกระจุกเรียกว่า cluster แต่ว่าเป็นการรวมมาตลอดสาย ซึ่งตัวอุตสาหกรรมอาจอยู่คนละมุมประเทศก็ได้ แต่มีความเชื่อมโยงระดับหนึ่ง อันนี้ต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจน มิฉะนั้นแล้วจะเข้าใจผิดไปว่าการให้อุตสาหกรรมไปรวมอยู่เป็นกระจุก ซึ่งมีใช้ในลักษณะนั้น

ที่นี้พูดกันในภาพรวมการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มันเหมือนกับบอลลูนที่ต้องใส่แก๊สใส่ไฟให้มันยกขึ้น แต่ปรากฏว่ามีลูกตุ้มเยอะ ถ้าใส่ไฟแล้วไม่ขึ้น บอลลูนต้องแตกแน่ อันนี้ต้องมาตัดตัวลูกตุ้มออกซึ่งเป็นตัวนั้นออก ซึ่งก็พูดเรื่องระบบคอร์รัปชัน เพราะเป็นเหตุให้ต้นทุนสูง ระเบียบซึ่งมีมาก จะมีการเสนอว่าถ้าจะมีการลงทุนหลายร้อยล้านเอากฎหมายทั้งหมดมาดูที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากินของประชาชน และแก้กันทั้งระบบ ถ้ากฎหมายทางราชการต้องรอถึง 30-40 ปี เรื่องระบบภาษีก็ได้มีการพูดไปบางส่วนแล้ว ทั้งในเรื่องของระบบการจัดเก็บและเรื่องอัตรา ส่วนที่ไม่ใช่ลูกตุ้ม แต่เป็นส่วนที่ทำให้มันดีแล้วบอลลูนจะยกไปไกลก็คือในเรื่องของการสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และในเรื่องการพัฒนา R&D การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ระบบการศึกษาทั่วไปหรือในเรื่องของแรงงาน และการให้ความสำคัญกับ social impact และสิ่งที่ที่ประชุมบอกว่าควรจะทำต่อไป คือ how to do ให้ชัดเจนซึ่งคงต้องมีการแยกทำ workshop ในแต่ละเรื่องออกไป ทั้งในเรื่องของอาหาร เรื่องท่องเที่ยว หรือว่าในเรื่องของภาค macro ต่างๆ คงจะต้องมีการดำเนินกันต่อไป สุดท้ายทุกคนพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า

1. ต้องเป็น national consensus ทำคนเดียว กลุ่มเดียว พวกเดียว พรรคเดียวไม่ได้ต้องเป็นเรื่องของประเทศไทยทั้งหมด
2. ต้องทำทั้งระบบอย่างจริงจัง ตั้งแต่ระบบเศรษฐกิจฐานรากขึ้นไปถึงการแข่งขันระหว่างประเทศ
3. ต้องการความร่วมมือจากทุกฝ่าย ไม่ว่าภาครัฐบาล เอกชน แม้กระทั่งองค์กรต่างประเทศหรือใครก็แล้วแต่ที่อยู่ในกระบวนการ ทั้งหมดนี้เป็นการสรุปของกลุ่มที่ 5

นายโฆสิต : ขอบคุณคุณจักรมณห์ ต่อไปขอไปกลุ่มที่ 4 เป็นเรื่องบรรเทาผลกระทบต่อกลุ่มเสี่ยงจากแรงกดดันจากกระแสโลกาภิวัตน์ เชิญคุณไพบูลย์

นายไพบูลย์ : เราได้ฟังการสรุปนำเสนอจากนอกประเทศมาถึงในประเทศ กลุ่มสุดท้ายลงถึงรากหญ้า หัวข้อเรื่องเหมือนกับว่า มองเชิงลบหรือมองเชิงตั้งรับ ในขณะที่ความรู้สึกของคนที่เข้าประชุมส่วนใหญ่ค่อนข้างจะมองในเชิงรุก จึงอยากจะใช้ชื่อว่า เสี่ยงจากรากหญ้าว่าด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุกเพื่อเผชิญกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้รู้สึกจิตใจอีกเหิม อายากสู้มากกว่าอยากถอย ดีใจที่ได้ฟังกลุ่มอื่นๆ โดยเฉพาะกลุ่ม 5 คุณจักรมณห์ ที่มองในเรื่องความสามารถในการแข่งขันโดยมองจากข้างล่าง มองจากชุมชน มองจากฐานราก ก็คือเป็นแนวคิดที่ยังไม่มีใครพูดถึงในการประชุมครั้งนี้ทั้งๆ ที่พูดถึงเรื่อง Globalization แต่ในขณะเดียวกันก็มีกระแสโลกาภิวัตน์ในระดับประชาชนด้วย ฉะนั้นจึงมีคำพูดที่เดี๋ยวนี้อีกกันมากขึ้นคือคำว่า Glocalization คือ global และ local ไปด้วยกันที่คุณจักรมณห์ เรียกว่า Global Local Link หรือ Glocalization เป็นความหมายที่ผสมผสานทั้งภาคฐานราก ภาคชุมชน ภาคนานาชาติ ภาคโลกาภิวัตน์ กลุ่มที่ 4 ต้องขอเรียนว่าเป็นกลุ่มที่ผู้เข้าร่วมประชุมมากที่สุด คือ 100 กว่าคน เข้าอยู่จนกระทั่งห้าโมงเย็นเนื่องจากเป็นกลุ่มที่ใหญ่และประเด็นหลากหลายจึงมีการแยกเป็นกลุ่มย่อย เป็น 4.1, 4.2, 4.3, 4.4 เป็น 4 กลุ่มย่อย ผมอาจใช้เวลามากกว่าคนอื่นหน่อยเนื่องจากมีสาระมาก เราได้พยายามวิเคราะห์สถานการณ์โดยมองผลกระทบทั้งในทางบวกและทางลบ และมองว่าจะปรับตัวอย่างไรทั้งในเชิงตั้งรับและเชิงรุก แต่เน้นเชิงรุกมากขึ้น เอกสารที่ท่านได้เป็นเอกสารสรุปของกลุ่มต่างๆ มีเอกสารวิชาการที่ให้เฉพาะกลุ่ม 4 ท่านที่ไม่อยู่ในกลุ่มที่ 4 ถ้าเผื่อว่าต้องการทาง TDRi คงเอื้อเพื่อให้ได้ ในกลุ่มต่างๆ ได้ดูกันถึงผลดีผลเสียของเศรษฐกิจและสังคม แต่ว่าผลดีรู้ๆ กันอยู่ว่ามีอะไรบ้างจึงไปเน้นทางด้านผลเสียมากขึ้น ผมจะยกตัวอย่างให้เห็นภาพ เวลาที่เกิดโลกาภิวัตน์ ผลกระทบเกิดขึ้นอย่างไรในระบบประชาชน โดยมากเราจะนึกถึงผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจกว้างๆ แต่พอไปถึงทางภาคประชาชนจะเห็นว่าคนรู้สึกคนมีผลกระทบทางเศรษฐกิจในเชิงลบจริง เช่น สร้างกระแสบริโภคนิยม เรื่องการผลิตเพื่อขายตามความต้องการของตลาด การต้องเร่งผลผลิตด้วยการใช้ปุ๋ยเคมี ใช้ยาฆ่าแมลง ทำให้เกิดภาวะหนี้สิน สูญเสียที่ทำกิน ทรัพยากรป่าไม้ น้ำ ดิน ถูกทำลาย และเกิดความขัดแย้งทางเรื่องการใช้ทรัพยากร นโยบายของรัฐก็มีการกำหนดโดยนักการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์ รวมทั้งบริษัททางการเกษตรขนาดใหญ่ ทางด้านสังคม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงฐานชีวิต วัฒนธรรมของชุมชน ความคิดค่านิยม ระบบการศึกษาที่ดึงคนออกจากท้องถิ่นไปสู่เศรษฐกิจมหภาค การปิดกั้นข้อมูลข่าวสาร การวิ่งตามกระแสทุน สื่อมวลชนก็ไปด้วยกับกระแสโลกาภิวัตน์ และเป็นตัวทำให้เกิดผลกระทบทั้งเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างมากมาย อย่างไรก็ตามในระดับชุมชนฐานล่างปรากฏว่าประชาชนจำนวนไม่น้อยไม่ได้อยู่เฉย แต่กลับมาทบทวนตัวเองว่า เราควรจะทำอะไร มีการไปค้นหาศักยภาพ ค้นหาทุนดั้งเดิม ไม่ว่าจะเป็นทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม รวมทั้งทุนทางสติปัญญาและกายภาพ และก็มี การสำรวจข้อมูล และวางแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง แผนชีวิตชุมชน มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ ตั้งศูนย์เรียนรู้ สร้างกลุ่มสร้างเครือข่ายโยงใยกัน ฟันฟูภูมิปัญญาดั้งเดิม ค้นหาวิถีชีวิตของบรรพบุรุษ มีกระบวนการวิจัยโดยชาวบ้าน บางท่านเรียกว่าประชาพิชญ์ เพื่อจะให้พ้องกับประชาพิจารณ์เป็นการวิจัยโดยชาวบ้าน วิธีการปรับวิถีคิด ปลุกจิตสำนึกทบทวนตนเอง ใช้แผนแม่บทชุมชนเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ให้รู้จักตนเอง เกิดสำนึกของท้องถิ่น รู้คุณค่าของทุนทางสังคม ให้สื่อชุมชน เช่น วิทยุท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เหล่านี้เป็นปฏิกิริยาจากชุมชนที่ออกมาในเชิงรุก เชิงสร้างสรรค์ จากการวิเคราะห์วิจารณ์ทั้ง 4 กลุ่มย่อยมีประเด็นเฉพาะกลุ่มย่อย และมีประเด็นร่วมกันทั้ง 4 กลุ่ม ขอสรุปโดยย่อประเด็นที่ร่วมกันมีอะไรบ้าง ที่รู้สึกออกมาชัดเจนคือเรื่องของการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างพลังร่วมกัน เป็นพลังสร้างสรรค์และสนับสนุนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ข้อที่รู้สึกจะออกมาชัด คือมองว่า โลกาภิวัตน์

ไม่มีใครต่อต้านโลกาภิวัตน์ ยอมรับโลกาภิวัตน์ แต่เราต้องสร้างความเข้มแข็ง โดยเฉพาะความเข้มแข็งจากฐานล่าง และในการสร้างความเข้มแข็งต้องเน้นความร่วมมือและความเชื่อมโยงหลายฝ่าย ซึ่งมีทั้งชาวบ้าน ชุมชน นักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคธุรกิจและภาครัฐ เน้นความร่วมมือกันทุกฝ่าย เป็นพหุภาคี แต่มีเงื่อนไขว่าทุกฝ่ายควรจะมีใจ มีความพร้อม และมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาค นี่ถือเป็นข้อประเด็นร่วมข้อที่หนึ่ง

ข้อที่สอง เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ผมเห็นพ้องต้องกันว่าน่าจะเป็นนโยบายของรัฐบาล และมีกฎหมายอนุวัติตามแม่บทในรัฐธรรมนูญว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรจะออกกฎหมายว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อกำหนดให้ชัดเจนว่าเรื่องประเภทไหน อย่างไรที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมเพื่อที่จะได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจทางนโยบาย โดยเฉพาะการออกกฎหมายที่มีผลกระทบต่อประชาชน

ถัดไปคือการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในระดับชุมชน สืบเนื่องจากการเผชิญโลกาภิวัตน์ต้องเน้นที่ความเข้มแข็ง เน้นที่มีความสามารถ ฉะนั้นจึงควรจะส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในรูปการทำแผนแม่บทชุมชน แผนชีวิตชุมชน หรือการจัดการความรู้ของชุมชนโดยชุมชน มีข้อสังเกตที่มาจากการประชุมหลาย ๆ กลุ่มคือ บ่อยครั้งที่ชุมชนหนึ่งจะทำอะไรที่ประสบความสำเร็จและมีคนไปถอดความรู้ออกมา แต่มีแนวโน้มของหน่วยงานภาครัฐว่าพอมันแบบ ๆ หนึ่งก็เอาไปพรอมทั่วประเทศ อย่างนี้ก็มีเสียงเรียกร้องมาว่าอย่าทำแบบนั้น ต้องนำเอาบทเรียนนั้นไปดูทั้งทางด้านความสำเร็จและความล้มเหลว และดูตามความเหมาะสมของภูมิสังคมและบริบทที่เกี่ยวข้อง นั่นถือเป็นเรื่องสำคัญ

ที่นี้บทบาทภาครัฐนั้นควรจะเป็นอย่างไร ทั้ง 4 กลุ่มย่อยเห็นคล้าย ๆ กันว่าบทบาทภาครัฐที่สำคัญ คือ เรื่องของการให้ข้อมูลข่าวสารที่ครบถ้วนทั้งผลดีผลเสีย ไม่ใช่บอกแต่ด้านเดียว ให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของภาครัฐเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างเพียงพอ ความโปร่งใส มีบางท่านพูดว่า มีผู้ที่เข้าร่วมประชุมท่านหนึ่งเสนอว่ารัฐบาลไม่ควรไปทำให้ชาวบ้าน ควรแค่ฉายไฟฉายก็พอ ให้แสงสว่าง ก็มีคนที่หัวทันทันที่ว่าแม้แต่แสงสว่างก็ไม่ต้อง ควรจะไปช่วยให้ชาวบ้านหาไฟฉายเองและฉายเอง แต่ถ้ารัฐบาลมีไฟฉายก็ให้ฉายให้ตัวเองให้มาก ๆ หน่อย จะได้รู้ว่าอะไรเกิดขึ้น อีกข้อหนึ่งคือในเรื่องบทบาทภาครัฐ ควรจะเปิดโอกาสให้ประชาชนโดยเฉพาะผู้มีส่วนได้เสียสำคัญเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเพียงพอและในเวลาที่เหมาะสม เช่น ตั้งแต่ต้น ไม่ใช่ให้มาทีหลัง ทำไปแล้วค่อยมาบอก ถัดไปในเรื่องบทบาทภาครัฐ ควรจะเน้นการเอื้ออำนวยในการสร้างขีดความสามารถของประชาชน คำว่า "เอื้ออำนวย" ใช้แทนคำว่า facilitate คือ เป็นบทบาท facilitative เป็นผู้อยู่เบื้องหลัง เป็นเพื่อนอยู่ข้าง ๆ ไม่ใช่อยู่ข้างหน้า เอื้ออำนวยให้มีความสามารถของประชาชนแทนที่จะทำตัวเป็นคุณพ่อรู้ดี หรือผู้ปกป้องคุ้มครอง คิดให้ทำหรือเอาเงินไปให้ เรื่องเงินเดี๋ยวจะพูดถึง ข้อถัดไปนอกจากนั้นบทบาทในเรื่องเอื้ออำนวยให้มีการสร้างความสามารถของประชาชนแล้ว ในเรื่องเงินต้องระวังว่าจะให้เงินต้องดูว่าจำนวนที่เหมาะสม เงื่อนไขที่เหมาะสม จังหวะเวลาที่เหมาะสม เพราะว่าถ้ามากไปเร็วไปจะเกิดผลเสียมากกว่าผลดี บางคนก็ไปไกลถึงขั้นบอกว่าพอแล้ว ๆ เงินไม่ต้องมาอีก ไม่ใช่เงื่อนไขที่สำคัญ เงื่อนไขสำคัญอยู่ที่อย่างอื่น เงื่อนไขที่ดีอยู่ที่การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม อยู่กับการสร้างขีดความสามารถ เหล่านั้นก็เป็นประเด็นร่วมกันของทั้ง 4 กลุ่มย่อยเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ของประชาชนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ ผมขอไปถึงประเด็นเฉพาะของกลุ่มต่าง ๆ พอสังเขปเพราะรายละเอียดที่มีอยู่ในเอกสาร

กลุ่มเกษตรกรทางเลือกและกองทุนชุมชนพึ่งตนเอง

มีข้อเสนอต่อฝ่ายต่าง ๆ ในการกำหนดทิศทางเพื่อการเปลี่ยนแปลง ฝ่ายแรกคือ ฝ่ายเกษตรกร ฝ่ายชุมชนและองค์กรชุมชนก็ควรจะขยายเครือข่ายเกษตรกรยั่งยืนพึ่งตนเองให้กว้างขวาง ควรกำหนดเป้าหมายการ

พึ่งตนเองให้ชัดเจน แล้วก็มีการทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง ตามความพร้อมนำไปสู่การปฏิบัติ มีการจัดทำข้อมูลความรู้ของชุมชน เช่นเรื่องรายได้ รายจ่าย ต้นทุนการผลิต เปรียบเทียบข้อมูลระหว่างเกษตรกรเคมีกับเกษตรกรทางเลือก ประสิทธิภาพการผลิต เป็นต้น มีการรวมกลุ่มเครือข่ายสร้างกองทุนของชุมชน เชื่อมโยงกองทุนที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ลดการพึ่งทุนภายนอก เรื่องทุนรู้สึกว่ายเยอะมากในชุมชนขณะนี้ จุดสำคัญไม่อยู่ที่ว่าเพิ่มไปอีก แต่อยู่ที่การเชื่อมโยงประสานให้เกิดประโยชน์ เรื่องนี้ผมขอถือโอกาสเรียนว่า ได้มีหลายฝ่ายให้ความสนใจและจะมีการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ให้เป็นกิจลักษณะมากกว่านี้ มี สกว. (สำนักงานกองทุนสนับสนุนวิจัย) พอช. (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน) และธนาคารแห่งประเทศไทย กับภาคีอื่นๆ จะมาร่วมกันศึกษาวิจัยว่าชุมชนมีกองทุนอยู่มากมาย และมีการบริหารจัดการในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่ตัวเองคิดเองทำเอง กับที่รัฐเอาไปให้ ควรจะให้มีวิวัฒนาการหรือปรับตัวต่อไปอย่างไร พัฒนาให้ดีขึ้นต่อไปอีก

ในเรื่องของเกษตรกรทางเลือกควรจะเชื่อมโยงการใช้ทุนกองทุนชุมชน การทำเกษตรอินทรีย์เกษตรทางเลือก แปลงไปสู่การทำวิสาหกิจชุมชนและก็นำผลกำไรมาจัดสวัสดิการในชุมชน ท่านอาจสังเกตว่ากลุ่มนี้ไม่ได้พูดถึง social safety nets พอตั้งหัวข้อบางคนนึกว่าจะพูดถึง กลุ่มนี้ไม่พูด อย่างไรก็ตามในการพูดถึงการพึ่งตนเอง ทำแผนแม่บท ทำวิสาหกิจชุมชน จะมีมิติของการสร้างสวัสดิการชุมชนขึ้นมา นั่นคือ social safety nets ในระดับชุมชน ควรมีการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างหลักสูตรท้องถิ่นให้เยาวชนรู้จักท้องถิ่นตนเอง สร้างความมั่นคงด้านอาหารของชุมชน การผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ใช้สื่อในการเผยแพร่แนวคิดพึ่งตนเอง ทั้งในส่วนของสื่อชุมชน เช่น วิทยุชุมชน และสื่อของรัฐ สร้างผู้สืบทอดเจตนารมณ์เพื่อสานต่อไม่ให้ขาดช่วง คือดึงเยาวชนเข้ามาเพื่อให้สืบทอดภูมิปัญญา นั่นเป็นข้อเสนอต่อเกษตรกรและชุมชนเอง

คราวนี้เป็นข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานภาครัฐ ควรกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาโดยเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต หรืออีกนัยหนึ่งเน้นเรื่องของสังคม ชุมชน เรื่องของมนุษย์ อาจจะใช้คำว่าความมั่นคงของมนุษย์ ใหนๆ เราก็มีกระทรวงใหม่ๆ ชื่อว่ากระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ คือไม่ได้เป็นเรื่องการร่ำรวย การมีรายได้ได้อย่างเดียว ไม่นำความสำเร็จเฉพาะพื้นที่ไปขยายผลแบบปูพรม รัฐต้องส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ เกษตรพึ่งตนเองอย่างจริงจังรวมถึงการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ ผลิตเองใช้เอง ลดการนำเข้าปุ๋ยเคมี ลดการนำเข้ายาฆ่าแมลง สนับสนุนเก็บรักษาพันธุ์พืช พันธุ์พื้นเมืองและพันธุ์ท้องถิ่น ควรจะส่งเสริมสื่อชุมชน ไม่ใช่ส่งเจ้าหน้าที่ไปจับเครื่องมือ ไปยึดเครื่องมือ เมื่อเร็วๆ นี้ นำเสนอข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างเกษตรกรอินทรีย์กับเกษตรกรเคมี ยกตัวอย่างชุมชนพึ่งตนเองที่ประสบความสำเร็จ เอกสารที่ให้อาจจะคลาดเคลื่อนเล็กน้อย มีตัวอย่างชุมชนพึ่งตนเองเป็นหลายพันเครือข่าย แต่ละเครือข่ายก็มีร้อยองค์กร ฉะนั้นทั้งประเทศเรามีองค์กรที่เกี่ยวข้องกันหลายหมื่นองค์กร ประชาคมต่างๆ ก็เป็นเครือข่ายกัน และควรมีเครือข่ายนักวิชาการที่ติดตามข้อมูลวิจัยร่วมกับชุมชน เครือข่ายนักวิจัยชาวบ้าน ควรจะสร้างเครือข่ายเหล่านี้

รัฐต้องสนับสนุนสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น ต้องเปลี่ยนตัวชี้วัดผลสำเร็จของการพัฒนาทุกระดับ เช่น ดูความมั่นคงทางอาหาร ความมั่นคงของมนุษย์และอื่นๆ ส่งเสริมการครอบครองที่ดิน และปัจจัยการผลิต การลดหนี้สิน การลดรายจ่าย เพิ่มความสามารถในการลดรายจ่ายแทนการเพิ่มรายได้ และพยายามเพิ่มทุนทางสังคม

การประสานพหุภาคีห้าฝ่าย อันที่จริงพหุภาคีอาจมีมากกว่าห้าฝ่ายก็ได้ มีรัฐ ชุมชน นักวิชาการ นักธุรกิจ ผู้บริโภค เป็นต้น และควรจะส่งเสริมให้บริษัทใหญ่ๆ ได้พบกับเกษตรกรจะได้พูดคุยกันแบบเกื้อกูลซึ่งกันและกัน แบบกัลยาณมิตร ซึ่งอยู่บนพื้นฐานที่ทัดเทียมและเสมอภาค

ให้ข้อมูลทั้งด้านบวกและด้านลบต่อชุมชน

ส่งเสริมการเกษตรโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

กระตุ้นบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ส่งเสริมเกษตรทางเลือก

ประการสุดท้าย บทบาทของธุรกิจเอกชน ควรปรับความสัมพันธ์ระหว่างภาคชุมชนกับธุรกิจขนาดใหญ่ให้เท่าเทียมกัน และส่งเสริมการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์

นั่นคือประเด็นเฉพาะของกลุ่มเกษตรกรทางเลือก และองค์กรชุมชน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และ SMEs

โปรดสังเกตว่าวิสาหกิจชุมชนกับ SMEs นั้นไม่เหมือนกันทีเดียว วิสาหกิจชุมชนนั้นเป็นเรื่องที่ชุมชนเป็นเจ้าของ ชุมชนดำเนินการ เน้นทุนในชุมชน เน้นการจัดการที่เป็นระบบเชื่อมโยงกัน ส่วน SMEs เป็นธุรกิจที่เป็นเอกเทศ เป็นของตนเอง ไม่ได้ขัดแย้งกันอยู่ด้วยกันได้ เพียงแต่ว่าเป็นคนละอย่าง

ยุทธศาสตร์เฉพาะทางด้านวิสาหกิจชุมชนและ SMEs คือ

1. ส่งเสริมการพัฒนาวิจิตร จิตสำนึก ค่านิยม และภูมิปัญญาไทย ก็มีหลายมาตรการ มีมาตรการใช้หลักคำสอนทางศาสนาพัฒนาตนเองและสังคม โดยเปลี่ยนวิจิตรจากฟุ้งผู้อื่นมาฟุ้งตนเอง รู้จักตนเอง ชุมชน และสังคม ส่งเสริมความนิยมไทย นั้นเป็นยุทธศาสตร์ที่ 1

2. ยุทธศาสตร์พัฒนาฐานข้อมูลแผนชุมชน แผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน และแผนแม่บท SMEs ซึ่งก็ต้องการสำรวจข้อมูลชุมชน ข้อมูลวิสาหกิจชุมชน ข้อมูล SMEs จัดทำและพัฒนาแผนชุมชน วิสาหกิจชุมชน และ SMEs จัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่น

3. ยุทธศาสตร์ปรับปรุงการผลิตสินค้าชุมชนและ SMEs ส่งเสริมกระบวนการผลิตที่เน้นคุณภาพและมาตรฐาน ผลิตสินค้าเพื่อสนองตอบความต้องการของตลาดเฉพาะอย่าง niche market เหมือนกันในภาคชุมชน การออกแบบสินค้า การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาทุกด้าน ที่จริงภาคชุมชนก็ไม่ต่างจากมหภาค การออกแบบก็สำคัญ บางชุมชนนั้นกำลังทุนจ้านักออกแบบมาออกแบบให้ถ้าเขาเห็นว่ามีค่าเขาก็จะทำ บางที่รัฐบาลไม่ต้องทำให้เขากองทุนเขาเอง เพราะเห็นประโยชน์

ข้อเสนอแนะนโยบายภาครัฐให้การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน คือ

1. ควรจะต้องมีความจริงใจและจริงจังโดยไม่มีเจตนาและผลประโยชน์แอบแฝง

2. ควรมีการบูรณาการแผนและงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนเพื่อลดความซ้ำซ้อน คือหลายหน่วยงานมากลงไป ทำให้เกิดความซ้ำซ้อน เพื่อลดความซ้ำซ้อน ควรคิดแบบบูรณาการเข้าด้วยกัน เอาท้องถิ่น เอาชุมชนเป็นหลัก ให้ความช่วยเหลือเรื่องทุนแก่วิสาหกิจชุมชน ควรดูความต้องการและเตรียมความพร้อมก่อนอย่ารีบนำเงินเข้าไปเร็วเกินไป สำหรับการส่งเสริม SMEs ควรให้มีการพึ่งพาเงินทุนในระบบมากขึ้น แก้อุดหนุนการวางระบบบัญชีและการวางแผนธุรกิจ เน้นการมีส่วนร่วมกับภาคเอกชนให้มากขึ้น ระดมทุนจากภาคเอกชน เช่น ผ่านตลาดหลักทรัพย์ซึ่งหมายถึง SMEs ที่ใหญ่มีเงินทุน 50 ล้าน 100 ล้าน

3. ส่งเสริมจัดระบบฐานข้อมูลทางการผลิต การค้า การตลาด และอื่นๆ

4. ส่งเสริมนำเทคโนโลยีด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การบริหารจัดการ การตลาด

5. ส่งเสริมการร่วมมือระหว่างภาคี เช่น รัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย ผู้ผลิต ผู้บริโภค

6. สร้างระบบแรงจูงใจด้านภาษีให้มีความทัดเทียมกับธุรกิจขนาดใหญ่

7. ส่งเสริมเครือข่าย SMEs ในแต่ละพื้นที่

8. ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์กระจายสินค้าในทุกระดับ อาศัยความร่วมมือของรัฐ เอกชน ชุมชน บ่มเพาะผู้ประกอบการ หมายถึง การให้มีผู้ประกอบการรายใหม่ขึ้นมา การบ่มเพาะเป็นศิลปะชนิดหนึ่งทั้งรายใหม่รายเก่าให้ครบวงจร

นั่นก็เป็นเรื่องของวิสาหกิจชุมชนและ SMEs

กลุ่มคำปลีก

1. สนับสนุนทุนหรือสินเชื่อให้ร้านค้าปลีก โดยเน้นการพัฒนา รูปแบบสินเชื่อให้เป็นทุนมากกว่า ถ้าเป็นทุนก็จะเป็นการร่วมหัวจมท้ายด้วยกันมากขึ้น
2. ควรมีมาตรการทางกฎหมายที่ให้สิทธิชุมชนในการกำหนดทางเลือกในการพัฒนาการลงทุนด้านการค้าปลีกค้าส่งจากกลุ่มทุนภายนอก คือให้ท้องถิ่นมีบทบาทในการที่จะตัดสินใจว่าเขาต้องการอย่างไรกับกลุ่มทุนข้างนอกที่จะไปตั้งร้านค้าปลีกค้าส่ง
3. รัฐควรมีนโยบายคุ้มครองผู้ประกอบการท้องถิ่นที่มีความไม่เท่าเทียมกับทุนต่างประเทศ
4. สัดส่วนงบประมาณที่กระจายลงสู่ท้องถิ่นควรเน้นไปที่การพัฒนาธุรกิจชุมชนมากกว่าการพัฒนาสาธารณูปโภค

เป็นที่น่ายินดีข้อหนึ่งก็คือในการสัมมนาในครั้งนี้ได้มีการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้มาพบกันหลายฝ่ายทำให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือกันขึ้นมาทันที จากการประชุมเมื่อวานก็เลยได้ตกลงกันว่าจะมีการร่วมมือกันจากคนของภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ภาคชุมชน ได้มารวมตัวและประสานงานเป็นเครือข่าย โดยกรมการพัฒนาธุรกิจการค้าจะเป็นเจ้าภาพ เป็นผู้ประสานงานให้เลย ผู้เข้าร่วมประชุมทำเลย มิใช่เป็นเพียงข้อเสนอครับ

กลุ่มสุดท้าย กลุ่มทรัพย์สินทางปัญญา

มีข้อเสนอว่าควรมีข้อเสนอเชิงรุกในการเจรจาระหว่างประเทศ โดยทบทวนข้อตกลงทรัพย์สินทางปัญญาที่มีอยู่ไม่ให้ครอบคลุมเรื่องยาที่จำเป็นและสิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิต และควรสร้างกลไกและกระบวนการบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ความโปร่งใสในการเจรจาข้อตกลงระหว่างประเทศ รวมทั้งมี accountability คือ ความรับผิดชอบในทางการเมือง คำว่า accountability ยังไม่มีภาษาไทยที่เหมาะสม คือ รับผิดชอบต่อผลการกระทำของตน คือ accountability บางคนเรียกว่าการรับผิดชอบต่อทางการเมือง ฉะนั้นใครไปเจรจาได้ผลอย่างไรต้องรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น เป็นต้น

รัฐต้องสร้างหลักประกันในการสร้างกลไกและกระบวนการเพื่อให้สังคมไทยมีส่วนร่วมอย่างโปร่งใสในข้อตกลงระหว่างประเทศ ในระยะยาวเสนอว่าควรระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่รู้สึกว่าจะมีอยู่แล้วในรัฐธรรมนูญ แต่ต้องการกฎหมายรองรับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน กฎหมายรู้สึกว่าเป็นข้อเสนอที่ชัดเจน ควรมีกฎหมายออกมาโดยเร็ว และในระยะสั้น พิจารณาบทบาทของ กนศ. คือ คณะกรรมการนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศเพื่อเปิดโอกาสให้สถาบันทางวิชาการและองค์กรภาคเอกชนมีส่วนร่วม ควรมีการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับข้อตกลงระหว่างประเทศอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้การอนุมัติเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประเทศและลดผลกระทบต่อประชาชน มีข้อเสนอในการปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาโดยปรับปรุงแก้ไขปัญหาของขั้นตอนกระบวนการจดสิทธิบัตร ส่งเสริมการขอสิทธิบัตรของคนไทยในต่างประเทศเพื่อขยายการคุ้มครอง เพื่อสร้างมูลค่าและคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของคนไทยในประเทศเรา ส่งเสริมการเผยแพร่ข้อมูลความเข้าใจของประชาชนในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา กฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ควรอยู่ภายใต้กรอบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในปัจจุบัน มีความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสิ่งประดิษฐ์ต่อสภาพแวดล้อมรวมถึงสุขภาพ มีการถ่วงดุลผลประโยชน์จากผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริโภค เกษตรกร และผู้ถือสิทธิบัตร

ท้ายสุด การปรับบทบาทของฝ่ายต่างๆ ขอให้เน้นการศึกษาเพื่อปรับบทบาทหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านทรัพย์สินทางปัญญา ปรับกระบวนการและองค์ประกอบขององค์กรที่รับผิดชอบการเจรจาต่างประเทศ เช่น กนศ. และสุดท้ายคือพัฒนาขีดความสามารถในการประดิษฐ์คิดค้นของคนไทย

นายโฆสิต : ขอบขอบคุณไพบุลย์ ขณะนี้เวลา 10.45 ขอพักรับประทานกาแฟ 15 นาที

นายโฆสิต : ผมขออนุญาตผู้เข้าร่วมประชุม เพื่อจะถามท่านที่นั่งอยู่ในที่นี้ว่าท่านจะมีอะไรที่อยากจะเพิ่มเติมเล็กน้อย จะให้เวลาคนละเล็กคนละน้อย เริ่มจากท่านปลัดการุณ

นายการุณ กิตติสถาพร [สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์] : ผมต้องขอประทานโทษที่เมื่อเข้าไม่ได้ขึ้นมาสรุปเองเพราะสุขภาพไม่ค่อยดีเกรงว่าจะนั่งนานๆ ติดต่อกันไม่ได้ แต่ได้ฟังทุกกลุ่มมีความคิดที่สอดคล้องกับอาจารย์โรจน์ได้พูดไป และท่านที่ comment คนสุดท้ายได้พูดไป ผมเห็นว่าการสัมมนาในครั้งนี้นอกจากโลกาภิวัตน์แล้วอาจมี subtitle ว่าต่อไปนี้บทบาทของกระทรวงพาณิชย์ควรจะเป็นอย่างไร เท่าที่ผมนั่งนับดูมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงพาณิชย์เป็น 10 ประเด็น เช่น เรื่องของ WTO, FTA, APEC เรื่องข้าว เรื่องมาตรการราคาสินค้าเกษตร การค้าปลีก ทรัพย์สินทางปัญญา องค์กร กนศ. เป้าหมายการส่งออก นโยบายการนำเข้า ซึ่งได้พูดในกลุ่ม 1 แล้วตอนที่เริ่มต้นเลยเพราะส่วนใหญ่จะไป link โลกาภิวัตน์ กับ WTO ทั้งๆ ที่จริงเรื่องการนำเข้าเป็นสื่อเดียวเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่ชัดเจนทำให้ได้ผลค่อนข้างมาก แต่มันมีเรื่องอื่นๆ อยู่ด้วยซึ่งเมื่อสักครู่ได้ยกเรื่องเกษตรยั่งยืน เทคโนโลยี การสื่อสาร เรื่องต่างๆ เหล่านี้เราต้องมองภาพทั้งหมดผลกระทบที่เกิดขึ้น ผมมีประเด็นที่อยากชี้แจงเป็นประเด็นเฉพาะอยู่ 3-4 เรื่อง

เรื่องแรกคือเรื่องความร่วมมือของประเทศผู้ส่งออกข้าวห้าประเทศ ผมประทับใจความเห็นของกลุ่มที่ 2 ของอาจารย์ณรงค์ชัยว่าทำได้ยาก เราไม่เคยคิดเลยว่าจะเป็นเรื่องที่ทำได้ง่ายแต่เราพยายามที่จะทำเพราะเราเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่เราต้องทำ แล้วเป็นความคิดใหม่ เราไม่ได้ตั้งใจที่จะไปกำหนดราคาข้าวร่วมกัน แต่สิ่งที่เราต้องการคือการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างผู้ส่งออก เพราะในอดีตที่ผ่านมาผู้ส่งออกนั้นเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับ แต่ผู้นำเข้าคือโบรคเกอร์ซึ่งมีอยู่ไม่กี่ราย เขารู้ข้อมูลทั้งหมด ถ้ามีการแลกเปลี่ยนข้อมูลมันจะช่วยอำนาจต่อรองได้เยอะ เราได้ทำมาแล้วกับเวียดนามก็ได้ผลพอสมควร แต่ไม่ใช่เรื่องง่าย

อันที่สองคือประเด็นการลดสัดส่วนการส่งออกต่อ GDP จาก 66% เป็น 55% อันนี้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลอยู่แล้ว แต่ว่าคำพูดนี้คงจะต้องมีคำอธิบายที่ชัดเจนเพราะคนส่วนใหญ่พอฟังแล้วจะนึกว่าเราจะลดการส่งออก ปีนี้ 68 billion ปีหน้าต้องเหลือ 65 billion คนจะนึกไปอย่างนั้นทันที ความจริงไม่ใช่ ความจริงแล้วตัว GDP ต้องขยายตัวมากขึ้น ตอนนี้เราลดสัดส่วนการส่งออกทำได้หลายวิธี ขณะที่การส่งออกยังเพิ่มขึ้นอัตราเท่าเดิมแต่เราไปเร่งขยายเศรษฐกิจภายในประเทศก็ทำได้ โดยรวมต้องขยายให้มากขึ้นตรงนี้ต้องชัดเจน

อันที่สามคือลดการนำเข้า กระทรวงพาณิชย์ได้ดำเนินการเรื่องนี้อยู่และได้เสนอ ครม. แล้วเมื่อ 2-3 เดือนที่แล้ว ให้มีการตั้งสำนักนโยบายการนำเข้า เรียกว่านโยบายการนำเข้าขึ้นในกระทรวงพาณิชย์ ในอดีตที่ผ่านมาเรื่องการนำเข้าไม่เคยกำหนดเป็นนโยบาย เรามีแต่่นโยบายส่งเสริมการส่งออกแต่ที่นโยบายจะดูแลเรื่องนำเข้าไม่มี และไม่ใช่เราจะลดการนำเข้าอย่างเดียวเพราะสินค้าเข้าบางตัวที่มีประโยชน์ เราคงจะต้องดูว่าเราจะ diversify source มาจากไหนด้วย

ในเรื่ององค์ประกอบของ กนศ. ที่พูดกันในกลุ่ม 4 และคุณสาริได้ยกขึ้นมา ขอเรียนว่า กนศ. อยู่ระหว่างการปรับองค์ประกอบอยู่อาจเป็นไปได้ในทิศทางที่ท่านต้องการ เพราะเรามองว่า กนศ. ในอดีต คนที่เข้าร่วมประชุม — ท่านณรงค์ชัยคงจำได้ — กนศ. คือ คณะกรรมการที่สูงสุดในการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ แต่ผู้เข้าร่วมประชุมมี 70-80 คนในห้องนั้น เพราะฉะนั้นการตัดสินใจในระดับนโยบายก็ไม่เกิดขึ้นเลยก็กลายเป็นเรื่องเทคนิคไปหมด คนนั้นเป็นห่วงเรื่องนี้คนนี้เป็นห่วงเรื่องนั้น กนศ. ในรูปแบบใหม่ก็คงจะเน้นว่าเป็นคณะกรรมการขนาดเล็กจริงๆ อาจจะมีผู้เข้าร่วมประชุมไม่เกิน 7-8 ท่าน เป็นการประชุมระดับรัฐมนตรี

ระดับนโยบายเลย แล้วมาพูดเรื่องทิศทางเศรษฐกิจไทย ส่วนว่าจะเอาข้อมูลมาจากไหนหรือการรับฟังความคิดเห็นจากกลุ่มต่างๆ ถ้าจำเป็นก็เชิญมาชี้แจงในที่ประชุมได้อันที่หนึ่ง หรืออันที่สองในระดับเจ้าหน้าที่ต้องจัดสัมมนาหรือประชุมอยู่แล้วก็นำมาเป็น input ให้กับ กนศ. เพราะไม่อย่างนั้นแล้ว กนศ. จะไม่สามารถ control ได้ และก็จะไม่มี direction เลยถ้าเปิดให้ทุกคนเข้าเป็น ประเด็นที่อยากชี้แจง

ส่วนประเด็นที่มีผู้ถามจากที่ประชุมที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงพาณิชย์และผมอยากจะชี้แจงดังนี้

เรื่องแรก คือเรื่องเปิดเสรีใน WTO วิชาชีพที่ต้องระวังคือวิชาชีพบัญชี ไม่ต้องเป็นห่วง เราได้พูดคุยกันมานานกว่า 10 ปีแล้ว

เรื่องการจัดตั้งสถาบันเจรจาการค้าระหว่างประเทศ อันนี้จะลองดูว่าทำได้มากน้อยแค่ไหน เพราะว่านักเจรจาต่างประเทศถ้าพูดถึงในภาคราชการมันเกือบจะเป็นอาชีพพิเศษ เรามีอยู่ไม่กี่คนในกระทรวงพาณิชย์ที่สามารถส่งเข้าโต๊ะเจรจาได้ มีประมาณ 5-6 คน และผมขอเรียนยืนยันกับท่านว่าคุณภาพของนักเจรจาต่างประเทศของเราไม่ด้อยกว่าประเทศอื่น แต่การที่เก่งหรือไม่เก่งอย่างไรมันขึ้นอยู่กับภายในประเทศว่ามียุทธศาสตร์ชัดเจนด้วยหรือไม่ ไม่ใช่ไปนั่งโต๊ะเจรจาแล้วพูดเก่งแต่อย่างเดียวมันขึ้นอยู่กับเรามี back up จากภายใน ขึ้นอยู่กับว่าจะนำไป implement ได้หรือไม่ด้วย

เรื่องของทรัพย์สินทางปัญญา มีท่านเมื่อสักครู่นี้บอกว่า ผู้แทนกระทรวงพาณิชย์ที่เจเนวาไม่เข้าร่วมประชุมกับท่าน ไม่ทราบว่าจะประชุมเรื่องอะไร ที่ไหนเมื่อไร ท่านบอกว่าที่เจเนวาอันนี้ผมจะรับไปดูว่ามันคงต้องดูสาเหตุ ผมรับรองได้ว่าผู้แทนกระทรวงพาณิชย์ที่เจเนวาไม่ใช่คนขี้เกียจ หรือปิดความรับผิดชอบ ทำไม่เขาไม่ได้ไปประชุม ต้องดูสาเหตุกัน ท่านเน้นว่าผู้ที่ตัดสินใจต้องมีศิลปะแห่งการฟัง หรือศิลปะในการฟังคือต้องเปิดให้กว้างทุกฝ่ายคือจะฟังฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้ คุณต้องฟังจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากทุกด้าน รอบคอบถี่ถ้วน จะต้องมองประโยชน์ของประเทศชาติโดยรวม บวก ลบ คุณ หาร ออกมาแล้วทางไหนเป็นประโยชน์มากที่สุดอันนี้ก็จะนำไปปฏิบัติ

ข้อเสนอของคุณสมชายว่าควรให้มีการประสานงานระหว่างบริษัทค้าปลีกรายใหญ่กับรายย่อย อันนี้ยังไม่ชัดเจนว่าให้ทำอะไร คือไม่ใช่ฮั้วกันในระดับตลาดแถวอีก คือคงคุยกับคุณสมชายเพิ่มเติมว่าทำได้หรือไม่

เรื่องของคุณสมพงษ์ สภาอุตสาหกรรม ว่าหลักใหญ่ๆ คือลดภาษีนำเข้าจะทำให้รายรับด้านภาษีศุลกากรลดลงทำให้เราขาดงบประมาณ อันนี้ผมคิดว่าเดี่ยวท่านณรงค์ชัยคงตอบ และเรื่องการปรับตนเองเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันต้องใช้เวลาอย่างน้อย 5-10 ปี ขอให้ยึดการเจรจาออกไป อันนี้รับฟังแต่ไม่ค่อยเห็นด้วย เพราะเราได้พูดอย่างนี้ไม่น้อยกว่า 20 ปีแล้ว ตั้งแต่การเจรจาอนุสัญญาทุกคนก็พูดอย่างนี้หรือ AFTA ตอนเริ่มใหม่ๆ ขอเวลาผมอีกแปดปี กลุ่มปิโตรเคมี น้ำมันปาล์ม ขอผมแปดปี แล้วขออีกห้าปี ถ้ามองแปดปีที่ผ่านมามีอะไรบ้าง ตอบว่าไม่ได้ทำอะไรเลย เพราะว่าถ้าไม่มีอะไรมาบีบการปรับตัวมันไม่เกิดขึ้น แต่คงดูเป็นรายๆ ไปด้วย อะไรที่มันเป็นอุปสรรคที่รัฐบาลสามารถแก้ไขได้รัฐบาลก็คงจะแก้ไขอย่างเช่น โครงสร้างภาษีอันนี้ก็คุยกันเป็นเวลานานเหมือนกัน ผมมีประเด็นเพียงเท่านี้

นายโฆสิต : ขอเชิญอาจารย์ณรงค์ชัยครับ

ดร.ณรงค์ชัย : ขอขอบคุณท่านประธาน พูดกันมาวันครึ่งเนื้อหาสาระเยอะจริงๆ ผมพยายามใส่ memory จนหน่วยความจำแทบแตกแล้ว มีความรู้สึกที่เรากลับไปเราได้อะไรจากการสัมมนา ก็เลยคิดว่าเราได้แบบนี้ลองเอาสิ่งที่เราได้ตอบคำถามหลายข้อที่ถามกันมา เพื่อท่านผู้ฟังเห็นด้วยจะได้รู้สึกว่ามันฟังวันครึ่งไม่เสียแรงคือเราพยายามอธิบายถึงเรื่องความท้าทายของกระแสโลกาภิวัตน์มาเป็นช่วงๆ เวลาต่างๆ เราเผชิญกระแสนี้อย่างไรในช่วงเวลาต่างๆ ซึ่งมันเปลี่ยนแปลงไป การค้าในทศวรรษที่ 70-80 เราก็เผชิญมันด้วยการเปิดเสรีและ

รับจ้างผลิต ทางประเทศไทยรับจ้างผลิต ก็สะดวกพอสมควร ก็ได้รับความสำเร็จพอสมควร การเงินเราเผชิญในช่วงปี 90 เขาให้เรากู้ เราก็เอา เราก็เผชิญมันโดยการเอาเงินกู้เขามาแล้วก็เอามาเยอะมาก ก็เป็นวิธีการเผชิญที่ดีเหมือนกัน ต่อมาระยะหลังเราเผชิญเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา เรื่อง intellectual property แล้วเรารู้สึ้อย่างไร ก็อปปี้เขาบ้าง โกงเขาบ้างแล้วก็เอามาใช้ ทีนี้พอมาถึงวันนี้ ผมสรุปสั้นๆว่าการค้าเราเจออะไร เราเจอสถานการณ์ที่เรียกว่า more for less คือทำมากแต่ได้น้อย เรื่องการเงินเราเผชิญสถานการณ์ที่เรามี accessing คือเราจับต้องมันได้จริง เราได้จริงแต่ without owning ปราศจากการเป็นเจ้าของดูจากกิจการต่างๆ ที่เรากู้เขามาลงทุน ตอนนี่แปลงหนี้เป็นทุนไปแล้วเขาก็เป็นเจ้าของไปหมด เพราะฉะนั้น accessing without owning, ส่วน IPR เราเจออะไร เราเจอเงื่อนไขบานเลย เขาให้ออกาสเราใช้ความรู้ใช้วิธีการ know how ใหม่ มี opportunity แต่ with conditionality คือเขาตั้งเงื่อนไขบานเลย เพราะฉะนั้นการค้า more for less การเงิน accessing without owning, IPR ก็ opportunity with conditionality ทีนี้เราก็มานั่ง debate กันวันครึ่งว่า ยุทธศาสตร์ใหม่ของเราควรจะเป็นอย่างไร ก็สรุปว่าทางด้านการค้าเราต้องการ less for more ทำอย่างไร ก็มียุทธศาสตร์เรื่อง niche เรื่องการผลิตยกตัวอย่างเมื่อก่อนเรา OEM รับจ้างผลิต เราก็ไปเป็น OBM (Own Brand Manufacturing) หรือไปถึง ODM (Original Design Manufacturing) เพื่อจะได้ราคาที่ดีขึ้น ผมว่าตอนนี้ภาคธุรกิจพยายามทำอยู่ พยายามทำอยู่เพื่อยูรอดมีฉะนั้น profit margin ก็จะไม่คุ้ม เพราะการค้ายุทธศาสตร์ทั้งหลายที่มีอยู่ทั้งด้านธุรกิจที่ดี ทางด้านเจรจา FTA, WTO ทั้งหลายก็ดีเพื่อที่จะให้เป็น less for more ทางด้านการเงินพยายามทำอะไร พยายามมี accessing then owning คือเมื่อแต่ต้องได้แล้วก็ขอเป็นเจ้าของด้วยในที่สุด ทำอย่างไร ก็แปลว่า ช่องของเงินทั้งหลายไปสู่ยุทธศาสตร์ทางอุตสาหกรรมต่างๆ ที่ทางกลุ่ม 5 ได้ identity ว่าทำอย่างไรที่จะทำให้กิจการของเราอยู่ได้อย่างยั่งยืนเป็นของเราเอง ส่วน IPR เราทำอย่างไรเราควร จะแปลงจาก opportunity with conditionality เป็น conditionality then opportunity แปลว่า เราเอาความรู้ที่เรา access ได้ ในเรื่องของ know how ทั้งหลาย แล้วก็ต่อยอดเข้าไปโดยการสร้าง infrastructure สารพัดอย่าง ซึ่งทางกลุ่ม 5 หรือพวกเราได้อภิปรายไป เพื่อจะได้แปลง knowledge แปลง know how เหล่านี้ออกไปเป็นสิ่งที่เราสามารถ commercialize สามารถ protect ได้ และสามารถ securities ได้ต่อไปในอนาคต คือ วิธีการที่ผมเชื่อว่าในอนาคตเราจะต้องเผชิญกับการท้าทายจากกระแสโลกาภิวัตน์ สรุปได้แบบนี้ครับ

นายโฆสิต : เชิญ ดร.ฉลองภพ

ดร.ฉลองภพ : อยากจะขอบคุณทุกท่านที่ให้ข้อคิดเห็นทั้งที่เกี่ยวข้องในกลุ่ม 3 แต่ความจริงเกี่ยวข้องกับทุกกลุ่ม เพราะท่านได้ให้การบ้านไว้เยอะ หน้าที่จริง ๆ คือว่าเพื่อไปสังเคราะห์ว่าผลการสัมมนาทั้งหมดให้มีความชัดเจนมากขึ้น เพื่อจะได้เผยแพร่ ให้คนเข้าใจมากขึ้นว่าที่เรามาประชุมกันวันครึ่ง มีผลสรุป เนื้อหาสรุปกันอย่างไร

นายโฆสิต : เชิญ ดร.จักรมณต์

ดร.จักรมณต์ : ทางเราไม่เคยใช้คำว่าการแข่งขัน ก็ไม่ใช่เฉพาะเรื่องของบริษัทเพียงอย่างเดียว การแข่งขันมันมีทั้งระดับคน ระหว่างบริษัท ระหว่างอุตสาหกรรม ระหว่างเมือง ระหว่างประเทศ แม้ว่าชีวิตนี้ก็มีการแข่งขันกันสูงมาก แม้จะเกิดมาได้ต้องเกิดการแข่งขัน sperm ตัวที่แข็งแรงที่สุดกว่าจะปฏิสนธิได้ ในเรื่องความสามารถในการแข่งขันมาตั้งแต่เป็นกระบวนการธรรมชาติ ยิ่งเข้ามาอยู่ในระบบกลไกของมนุษย์ซึ่งมีความสามารถหลากหลายในเรื่องนวัตกรรมต่างๆ ฉะนั้นความเข้มข้นในการแข่งขันมันถึงมาก เราสังเกตว่าสัตว์ทั้ง

หลายเขาจะต้องไปหากินเพื่อให้ห้องอ้อมแล้วเขาก็หยุดเขาก็ไม่มีการสะสม แต่ว่ามนุษย์มีอะไรหลายอย่างมีสมอง ความเข้มข้นหนักหนาสาหัสในการแข่งขันที่จะให้รัวยกกว่าจึงสูงมาก เรื่องความสามารถในการแข่งขันไม่ใช่ของใหม่ ทำกันมานานแล้ว อาจารย์ณรงค์ชัยก็พูดเมื่อวานนี้บอกว่าเรื่องนี้เพียงชื่ออาจไม่เหมือนกัน เป็นการต่อยอดทำให้ packaging ดูดีขึ้น ผมคิดว่าเรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องใหม่เลย เพราะฉะนั้นในเรื่องของการศึกษาอะไรต่างๆ ที่เรามาให้เสนอแนวคิดในเรื่องนี้ขึ้น อยากเสนอว่าเรื่องความสามารถในการแข่งขันเราถือว่าเป็น national agenda แล้วทางสภาพัฒน์ฯ ได้เสนอทางรัฐบาลแล้ว มีการตั้งคณะกรรมการมี 12 ท่าน มีนายกฯ เป็นประธาน มีกลุ่มเขียนทั้งหลายจะมาอยู่ในกลุ่มนี้ จะขอพูดถึง national agenda ของชาติ

อันที่สองเรื่องของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (sustainable development) การจะคืนธรรมชาติให้กับประเทศและอยู่กับชุมชนได้โดยไม่ขัดแย้งกันและรักษาสสิ่งแวดล้อม ก็ตั้งแล้วและท่านนายกฯ ก็ลงมาเล่นเอง สภาพัฒน์ฯ เป็นฝ่ายเลข

เรื่องที่สามารถแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งอันนี้เป็นเรื่องสำคัญมาก ๆ

และเรื่องสุดท้ายคือ การพัฒนาทุนทางสังคม social capital อันนี้เป็นเราถือเป็น national agenda ซึ่งสภาพัฒน์ฯ รับผิดชอบอยู่

เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าเขาทุกอย่างมาทำให้ผสมกลมกลืนและสอดคล้องกัน agenda ทั้งหมด และผมอยากจะเรียนสุดท้ายว่าทางเราไม่ได้มองแยก หลายท่านเข้าใจว่าพูดถึง Globalization ก็จะไปพูดถึงเรื่องการส่งออกอย่างเดียว เรามองทุกระดับจนถึงฐานราก

คุณไพฑูริย์ : ผมไม่ขอตอบทุกประเด็นที่ท่านหยิบยกขึ้น แต่จะขอพูดประเด็นสั้นในนามของสถาบันพัฒนาการองค์กรชุมชนซึ่งเป็นองค์กรร่วมจัดและในนามตัวเองฐานะผู้เข้าร่วมสัมมนา สิ่งที่สถาบันพัฒนาการองค์กรชุมชนถือเป็นหัวใจของงาน คือการสะท้อนหรือเป็นเครื่องมือให้กับขบวนการชุมชนทั่วประเทศ ครอบคลุมเรื่องของโลกาภิวัตน์มีเรื่องของชุมชน ประชาชน มีคนเป็นศูนย์กลาง เราเห็นว่าเป็นทางที่ถูกต้อง ถ้าเผื่อว่าการมองโลกาภิวัตน์โดยเอาเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวหรือเอาเรื่องรายได้ เรื่องการค้าเป็นประเด็นศูนย์กลาง ก็มีความเป็นไปได้สูงที่จะละทิ้งละเลยสิ่งที่เป็นความสำคัญกับชุมชนโดยเฉพาะชุมชนฐานราก จากการประชุมสองวันที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าหลายฝ่ายก็ได้นำเสนอประเด็นหรือมุมมองของชุมชนฐานรากขึ้นมาเป็นประเด็นสำคัญ แม้กระทั่งมองยุทธศาสตร์ความสามารถในการแข่งขันเริ่มต้นที่ฐานชุมชน ฉะนั้นทราบได้ที่เราที่ยึดถือชุมชน คน และประชาชนเป็นศูนย์กลางในการคิดในการทำแล้วก็มีความมั่นใจได้ว่าเราจะได้ยุทธศาสตร์ วิธีการที่เหมาะสม

ส่วนตัวผมคิดว่าเรื่องโลกาภิวัตน์เป็นเรื่องที่เราจำเป็นต้องเผชิญต้องยอมรับ อย่างไรก็ตามก็ตีผมค่อนข้างเห็นด้วยกับผู้พูดเกือบรายสุดท้ายที่ให้สติเราที่มองโลกาภิวัตน์ไม่ใช่เพียงวัตถุแต่ทางด้านจิตใจด้วย มนุษย์คงไม่เหมือนสัตว์เพราะมนุษย์มีมโนธรรม มนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีความเอื้ออาทรระหว่างกัน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นวิสัยทัศน์เป็นวัตถุประสงค์ของมนุษย์ ไม่ใช่การแข่งขันเพื่อจะให้ผู้ที่แข็งแรงที่สุดอยู่รอด และผมเชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพที่จะทำได้ ฉะนั้นเมื่อพูดถึงโลกาภิวัตน์ท่านผู้มีเกียรติได้กล่าวว่าเป็นเรื่องของโลกาภิวัตน์ผมอยากใช้คำว่าโมหาภิวัตน์ เป็นการขยายตัวของกระแสของโมหจริต โมหภูมิ สิ่งที่เราน่าจะตั้งเป็นเป้าหมายร่วมกัน ไม่ใช่เฉพาะของคนไทยแต่เป็นของคนในโลกก็คือการทำให้โลกาภิวัตน์เป็นสัมมาโลกาภิวัตน์หรือโลกสัมมาภิวัตน์ คือการแผ่ขยายของความถูกต้องของความดีงามซึ่งเป็นมโนธรรมของมนุษย์ เพื่อการนี้เราจะต้องมองโลกาภิวัตน์ไม่ใช่เอาวัตถุเป็นศูนย์กลางแต่เอาคนและชุมชนเป็นศูนย์กลางดังได้กล่าวมาแล้ว แต่มากกว่านั้นเราจะต้องเอาเรื่องของจิตใจเรื่องของคุณธรรม เรื่องของสติ เรื่องของวิญญูณเข้ามาเป็นศูนย์กลาง มนุษย์ที่ดี สังคมที่ดี มีความต้องการองค์ประกอบสี่อย่างที่ความต้องการทั้งหมด นั่นคือความต้องการทางกาย ความ

ต้องการทางอารมณ์ ความต้องการทางปัญญา ความต้องการทางจิตวิญญาณ ความหมายของจิตวิญญาณคือ การมองตัวเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบที่ใหญ่กว่านั้น คือการมองสันติสุขที่รุ่มรื่นพร้อมกันหมดทั้งสังคม ทั้งมนุษยชาติ ฉะนั้นถ้าโลกาภิวัตน์เป็นการพยายามที่จะเอาคน เอาชุมชน เอาประชาชน เอาจิตใจ เอาวัฒนธรรม เอาจิตวิญญาณเป็นศูนย์กลางแล้วนำมาเป็นวิสัยทัศน์และทิศทางสู่อนาคตที่เราจะต้องพยายามร่วมกัน ร่วมกันทั้งประชาชนไทยและประชาชนโลกเป็นประชาชนที่เป็นโลกาภิวัตน์ โดยไม่จำเป็นที่จะไปต่อต้าน โลกาภิวัตน์ทางความหมายทางเศรษฐกิจ

นายโฆสิต : ต้องขอขอบพระคุณทุกท่านผู้มีเกียรติ ในตอนแรกในฐานะทำหน้าที่เป็นประธานผมนึกว่าด้วยความหลากหลายที่เราได้อยู่ ผมอยากเรียนท่านว่ามันสรุปไม่ได้ แต่ผอ.อาจารย์ณรงค์ชัยสรุปไปหมดแล้ว เพราะฉะนั้นคงเป็นเรื่องที่สรุปได้ สิ่งที่ผมอยากขอเวลาท่านทั้งหลายสักนิดเดียวก็คืออยากจะเรียนประเด็นที่ผมเองคิดว่าน่าติดตามที่เกิดจากการประชุมวันครึ่งของเรา

ประเด็นแรกที่ผมติดตามคือเป็นประเด็นพื้นฐานเลย ประเด็นนั้นคือว่าเรามีของดีๆ เยอะที่เราพูดเมื่อเช้าวาน แต่แล้วเรามาแบ่งเป็นกลุ่ม เพราะฉะนั้น TDRi จะเอาเมื่อเช้าวานกับกลุ่มที่เราคุยกันวันนี้เอาไปบอกกันให้ได้มันก็จะสมบูรณ์ ถ้าย้อนไปเมื่อเช้าวานเราพูดอะไรกัน อาจารย์ณรงค์ชัยเป็นคนบอกว่าโลกาภิวัตน์มันไม่ใช่ของใหม่มันเป็นเรื่องเก่าแก่โบราณด้วยซ้ำไป และหลายๆ คนก็บอกว่าโลกาภิวัตน์นี้ไม่มีความหมายที่ชัดเจนเปลี่ยนไปเรื่อย วันนี้ก็มีคนพูด จับต้องก็ไม่ได้ ไม่มีตัวตน มองก็ไม่เห็นไม่รู้อยู่ที่ไหน ผมคิดว่าประเด็นนี้สำคัญ สำคัญเพราะอะไร เพราะหนึ่งเรื่องที่เป็นความจริงและเกิดมานานแล้ว มันเป็นเรื่องซับซ้อน ยากที่จะติดตาม ผมจึงคิดว่า TDRi ทำหน้าที่ที่ดีคือพยายามจะสร้างความตระหนักว่าเรื่องนี้มันซับซ้อนนะ ไม่ติดตามละก็จะมีโอกาสต้องเผชิญกับความท้าทายอย่างหนักหน่วง นอกจากมันซับซ้อนแล้วอีกข้อที่ชัดเจนมากก็คือมันเปลี่ยนเร็ว เพราะฉะนั้นโลกาภิวัตน์ไม่ใช่แนวความคิดที่หยุดอยู่หนึ่ง มันเปลี่ยนไปเรื่อย เมื่อสักครู่อ.อาจารย์ณรงค์ชัยก็บอกพวกเราแล้วว่ากะพริบปีบเป็นไปแล้ว กะพริบปีบเอาบังคลาเทศใส่เข้ามาอีกประเทศหนึ่งแล้ว เพราะฉะนั้นมันเป็นเรื่องเปลี่ยนเร็วผมจึงคิดว่ากระบวนการอย่างนี้มันจะพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรเราควรจะพูดอย่างนั้นไม่ได้เพราะว่ามันเกินขอบเขต แต่เราต้องเข้าใจว่า 1.มันซับซ้อน 2.มันเปลี่ยนได้ มันไม่ใช่อะไรที่จริงจังยั่งยืน ผมถึงว่าเรื่องนี้สำคัญมาก

อีกเรื่องหนึ่งครับคือ การเปลี่ยนแปลงอย่างนี้มันเป็นเรื่องธรรมดา ผมเองก็มีข้อที่ผมติดตามคือ อาจารย์อัมมารพูดเมื่อเช้าวาน แม้กระทั่งวงการที่กว้างขวางใหญ่โต ในวงการสากล ขณะนี้ความรู้สึกและมุมมองของใครต่อใครที่เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์นี้มันกำลังเปลี่ยน ผมชอบติดตามอาจารย์ณรงค์ชัยอีกแล้วที่ท่านมีคำคมว่า ประเด็นอยู่ตรงที่ว่าระบบอย่างนี้ผลของมันนั้นคือยอมได้บางคนได้ ยอมเสียเสียทุกคน ผมคิดว่าที่อาจารย์ณรงค์ชัยยกคำคมมานี้เป็นประเด็นที่มีคนมองเห็นมากขึ้นในโลกนี้ เพราะฉะนั้นอาจารย์อัมมารท่านถึงได้เล่าให้ฟังใจครับว่า ไม่ว่าเจ้าพรรคเขียว พรรคน้ำเงิน พรรคขาว หมายถึงพวก green พวกซ้าย พวกขวาจึงเข้ามาเห็นในประเด็นเหล่านี้ จึงต้องการจะปรับปรุงให้มันน่ารักขึ้น วิธีปรับปรุงก็มีเยอะแยะเลย แต่ที่น่าสังเกตเห็นชัดๆ คือ องค์การที่อาจารย์อัมมารเรียกว่าองค์กรโลกบาลที่ลุกขึ้นมาบอกว่าสิ่งที่ตัวเองได้ทำไปหลายอย่างอาจจะไม่ถูกต้อง แทนที่จะบอกว่าพลาดไปแล้วกลับมาบอกว่าไม่ถูกต้อง แต่เขากำลังจะเปลี่ยนและในวงการวิชาการเศรษฐศาสตร์ที่สหรัฐอเมริกาที่กำลังจะเปลี่ยน เช่น Stiglitz ก็มีหนังสือออกมาในเรื่องพวกนี้มันกำลังจะเปลี่ยนอย่างไรยิ่งมันคืออะไรกับโลกาภิวัตน์ มันเปลี่ยนแน่ๆ พอมันเปลี่ยนมุมมองเปลี่ยนความรู้สึก วันครึ่งที่พวกเราพากันนี้มันตอบตัวผมเองว่า ณ วันนี้ประเทศของพวกเรามีมุมมองของโลกาภิวัตน์อย่างไร ในวันครึ่งที่ผ่านมา การตั้งหัวข้อก็ดี การประชุมกลุ่มย่อยก็ดี คำที่พบบ่อยมากก็คือคำ เช่น ทำลาย กดดัน ผันผวน เสี่ยง ซึ่งคุณโฆสิตไม่ชอบคำว่าเสี่ยง เต็มไปด้วยคำพวกนี้ ถ้าเราจัดเรื่องนี้เมื่อ 10 ปีก่อนผมคิดว่าน่าจะมีแต่คำว่า

ยุคทอง เสือเศรษฐกิจ หรือโอกาส เพราะฉะนั้นมุมมองมันเปลี่ยน ถ้ามองว่าตอนนั้นเราไม่ได้อยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ เราก็อยู่แต่มุมมองเปลี่ยน ทำไม่เปลี่ยน คนที่สรุปเรื่องนี้ได้ดีที่สุดคือท่านอดีตนายกอานันท์ ในตอนที่ท่านพูดเปิดไว้ผมขอยกตัวอย่างที่ท่านอานันท์ ท่านพูดว่า “จากผลสำเร็จในช่วงนั้น ทำให้เรามีความมั่นใจตนเองมาก เราเชื่อว่าไม่ว่าเราจะทำอะไรก็จะประสบผลสำเร็จ แท้จริงแล้วเรามีความเชื่อมั่นในตนเองมากเกินไป” ผมว่าประเด็นนั้นสรุปทุกสิ่งทุกอย่าง จุดต่างระหว่าง 10 ปีกับปีนี้ก็คือเราถอยกลับมาดูตัวเอง ในวันหนึ่งผมคิดว่าเรามีงานที่กำลังก่อรูปก่อร่างขึ้นในแง่การพิจารณาตัวเอง ที่ผมอาจจะเรียกว่าเป็นการประเมินตัวเอง งานที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ซึ่ง TDRi โดยอาจารย์ฉลองภพกำลังพยายามทำอยู่ คือการพิจารณาศักยภาพของประเทศไทยในเชิงเศรษฐกิจมีไม่น้อยแค่นั้น แต่เนื่องจากท่านเป็นนักเศรษฐศาสตร์ท่านใช้วิธีการทางคณิตศาสตร์ทางเศรษฐมิติ ออกมาเรามีความเป็นไปได้ที่จะได้อัตราเจริญเติบโตร้อยละ 6 ในห้าปีข้างหน้า พร้อมๆ กับมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ซึ่งมาจากการคำนวณว่าเป็นไปได้ เวลาที่ท่านไปเสนอในกลุ่มของท่านจะมีคนสงสัยเยอะ เพราะฉะนั้นในขั้นนี้การประเมินตัวเองก็ดีขึ้นระดับหนึ่งว่าเรารู้ศักยภาพร้อยละ 6 แต่คนสงสัยเยอะ ตัวอาจารย์ฉลองภพก็บอกไม่ง่ายที่จะได้ร้อยละ 6 มีเงื่อนไขมากมายที่ต้องทำให้สำเร็จ เอาเป็นว่าประเมินร้อยละ 6 เป็นขั้นสูงของศักยภาพ เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่สำหรับนักเศรษฐศาสตร์อย่างพวกเรา ที่ผ่านมาเราไม่เคยประเมินตัวเองว่ามีศักยภาพเท่าไร เพิ่งมีเมื่อวานนี้เอง 6% ก็อาจจะมากเกินไป เพราะฉะนั้นถ้าเรารู้ว่าศักยภาพตัวเอง 5% เมื่อไรก็ตามที่เราเจริญเติบโตได้มากกว่า 5% ผมคิดว่าเราไม่ตั้งใจ เพราะว่าเรากำลังมีปัญหาสะสมมากขึ้น เมื่อสะสมมากขึ้นปัญหาจะกลายเป็นความทุกข์ยาก มันเป็นเรื่องใหญ่จริงๆ และเป็นเรื่องสำคัญ สิ่งที่น่าสนใจก็คือ 6% ที่ได้ไม่ใช่ได้ฟรีทุกคนต้องทำอะไรต่ออะไรเยอะแยะ ที่น่าสนใจคือใน chart ของคุณจักรมณฑ์ มันมี what to do กับ how to do สำหรับ what to do คงไม่มีอะไรน่าตื่นเต้น นี่เป็นการประชุมสัมมนาทางวิชาการครั้งแรกๆ ที่ผมเห็นคนเห็นด้วยมากขนาดนี้ คนรู้ว่าต้องทำอะไรมากมาย แต่ how to do นี่มีปัญหา ปัญหาเกิดจาก how to do แล้วมันไปยุ่งกับสองเรื่อง เรื่องที่หนึ่งคือเรื่องวิชาการ เรื่องที่สองคือเรื่องของการจัดการหรือการบริหาร ซึ่งเรายังมีความรู้สึกที่เราไม่พอเรารู้ไม่พอ แล้วก็หลายเรื่อง หลายคนฝากการบ้านให้อาจารย์ฉลองภพไปทำให้รู้มากขึ้น ให้มีระบบมากขึ้น ซึ่งผมว่าไม่ fair นะ ทุกท่านในที่นี้ รวมทั้งท่านปลัดการุณ ก็ควรจะต้องรู้ให้พอ มีให้พอ เหล่านี้คือการประเมินตัวเองซึ่งผมว่าเป็นเรื่องใหญ่ที่สุด ผมได้รู้แล้วตอนนี้ว่า 5% ก็น่าจะ OK ถ้าอยากได้มากกว่า 5% ก็เกินกำลัง เกินพอดี

ข้อสุดท้ายที่ติดใจผมมาตั้งแต่เมื่อเข้าวานแล้ว ทำอย่างไรเราจึงจะปรับให้เรารู้มากขึ้นในเรื่องวิชาการ ทำอย่างไรเราจึงจะมีการบริหารการจัดการที่จะทำให้เป็นไปตามเงื่อนไขทั้งของคุณจักรมณฑ์และของอาจารย์ฉลองภพ เมื่อเข้าวานอาจารย์ฉลองภพมาจุดประเด็น ประเด็นของท่านแหลมคม ท่านบอกว่าองค์กรรวมกับแยกส่วน มันฟังดี องค์กรรวมนี้ใครคัดค้านไม่ได้ แต่พอปฏิบัติตัวจริงๆ ท่านทำแยกส่วน ผมคิดว่าเรื่องนี้สำคัญ เมื่อที่นี้อาจารย์ณรงค์ชัย และก่อนหน้านั้นรองชุตินาท่านพูดว่าเรากำลังมีปัญหา เรากำลังทำแยกส่วนกันเปราะไปหมดเลย แต่องค์กรรวมยังไม่เกิดหรือกำลังพัฒนาอยู่ ในทางกลับกัน มีผู้พูดว่าในทางตรงกันข้าม หลายเรื่องเราอาจจะริบร้อนเกินไป ความเข้าใจเรายังไม่มีถึงขนาดนั้นแต่เราทำเสียแล้ว มันสำคัญเพราะว่าเข้าใจองค์กรรวมกับแยกส่วนมันเหมือนกับการให้น้ำหนัก การให้ priority ในทางปฏิบัติมันต้องการความเข้าใจอย่างนี้มาก เอาแต่องค์กรรวมอย่างเดียวมีปัญหาเพราะเวลาปฏิบัติเราไม่ได้ปฏิบัติต่อองค์กรรวมเราปฏิบัติแยกส่วน แต่พอเราปฏิบัติแยกส่วนก็ยังมีปัญหาเพราะอาจไม่สอดคล้องกับองค์กรรวม เพราะฉะนั้นที่อาจารย์ฉลองภพพูดไว้ที่ผมสำนึกว่าเป็นเรื่องใหญ่และต้องไปคิดกันต่อ อาจารย์นิธิบอกว่าดีที่พูดก็ควรจะต้องฟังกัน ต้องมาร่วมกำลังกัน ผมก็เห็นว่าคุณไพบุลย์ก็พูดเช่นนั้น คุณไพบุลย์บอกว่าประเด็นใหญ่ที่สุดคือการสร้างความเชื่อมโยงหลายฝ่าย (ชาวบ้าน นักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคธุรกิจ และรัฐ) เหมือนกับอาจารย์นิธิเลย ปัญหาที่เหมือนเดิมคือว่าจะทำได้อย่างไร แต่จะช่วยให้ถ้าเรามีศิลปะในการรับฟังและมีศิลปะในการแสวงหาความหลากหลาย อย่างที่

ท่านนายกอนันท์พูดไว้คือ การไม่มีศิลปะในการรับฟังและไม่มีศิลปะในการแสวงหาความหลากหลายมันไม่ทำให้เกิดฉันทกกำลังได้เลย ก็เป็นเรื่องน่าคิด ผมคิดว่าโจทย์ใหญ่ๆ วันนี้ 5% หรือ 6% มันก็ใกล้เคียงกัน แต่เงื่อนไขต่างๆ ที่จะได้ อย่างนั้นคือทำอะไร ก็มีสองเรื่องที่ผมอยากเข้าจุดพลุไว้คือ

อาจารย์อัมมาร คือประเด็นเรื่ององค์กรร่วมกับแยกส่วน

อาจารย์นิธิ เรื่องที่จะฉันทกำลัง

เรื่องพวกนี้เป็น agenda ถ้าไม่แทรกไปใน agenda ของท่านจักรมณฑ์ คงลำบาก

ขอขอบคุณทุกท่านที่ร่วมประชุม ผมเองก็ได้ประโยชน์จากการมาฟังวันครึ่ง TDRI ได้ทำคุณประโยชน์ที่สำคัญ แต่เป็นเพียงจุดเริ่มต้นและคงมีโอกาสขยายผลที่ดีขึ้นในโอกาสต่อไป